

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ**

Geleneksel Türk Müzikleri Anabilim Dalı

**KONYA – CİHANBEYLİ – BÖĞRÜDELİK TATARLARI'nın
HALK EZGİLERİ**

İzanrüba KIRAN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2020

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

Geleneksel Türk Müzikleri Anabilim Dalı

KONYA – CİHANBEYLİ – BÖĞRÜDELİK TATARLARI'nın
HALK EZGİLERİ

İzanrüba KIRAN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2020

KONYA-CİHANBEYLİ-BÖĞRÜDELİK TATARLARI'nın HALK EZGİLERİ

Danışman: Prof. Dr. Ayten KAPLAN

Yazar: İzanrüba KIRAN

ÖZ

Anadolu toprakları, birçok etnik gruba barınma hakkı sağlamıştır. Bu etnik gruplardan biri de Tatarlardır. Eskişehir, Ankara, Konya çevrelerinde yayılım gösteren Tatarlar, Anadolu'da, geldikleri yerin ismiyle tanımlanmışlardır. Kazan Tatarları, Kırım Tatarları, Sibirya Tatarları bunlara örnek olarak verilebilir.

Araştırma konusu olan Böğrüdelik'te yaşayan Tatarlar, kendilerini Sibirya Tatarı olarak tanımlamaktadır. Bu etnik grup hakkında yapılan araştırmalar, daha çok tarihlerini ve dilini konu almaktadır. Böğrüdelik'te yaşayan Tatarlar'ın müzik kültürleri üzerine yayınlanmış ya da araştırma konusu olmuş bir kaynakla karşılaşılmasıdır. Bir toplumun müziğinin incelenmesi etnomüzikolojik verilere ulaşma açısından önem taşımaktadır. Göçmen bir toplumun, göç nedenlerini, göç öncesi ve sonrası yaşamları hakkında bilgi edinme olanağını sözlü müzik sağlamaktadır. Böylelikle topluluk üyelerinin yaşanmışlıkları ve halen sürdürdükleri yaşamda hangi kültürel öğeleri ön planda tuttuğu ve gelecek kuşaklara aktarılan kültürel unsurların neler olduğu tespit edilebilir.

Araştırma örnekleme olan Böğrüdelik Köyü, Konya'nın Cihanbeyli ilçesinde olup; Türkiye sınırları içerisinde, Sibirya'dan göç eden Tatarlar'ın bulunduğu tek yerdir. Tek örnek olması; elde edilen bilgilerin etnomüzikoloji ve halkbilim çalışmalarına veri oluşturması açısından önem taşımaktadır. Böğrüdelik'te yaşamış / yaşamakta olan halkın "yır" adını verdiği halk ezgilerini kapsayan bu çalışmada, halk ezgilerinin diğer kuşaklara aktarımını ve devamlılığını sağlamaya katkıda bulunmak için veri oluşturmak, var olan ezgilerin korunmasını sağlamak ve yırlardaki söz-ezgi yapısının incelenmesiyle, göç sürecindeki yapılanmayı gözlemlemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, Böğrüdelik Tatar yırları derlenmiş, notaya alınmış ve ezgisel-sözel yapıları incelenmiştir. Böğrüdelik'in halk ezgileri incelendiğinde varılan nokta; göç sonrasında söz üretiminin çok olduğu ancak ezgi üretiminin daha kısıtlı olduğudur. Bu durum da söze olan ihtiyaçlarıyla ilişkilendirilmektedir.

Bu süreçte, sesli, yazılı, görsel literatür taraması ve görüşme tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda örnek olay tarama modeline dayalı betimsel bir araştırmadır.

Anahtar sözcükler: Konya, Böğrüdelik, Tatar, yır, göç, pentatonik.

FOLK EFFECTS OF KONYA CİHANBEYLİ BÖĞRÜDELİK TATARS

Supervisor: Prof. Dr. Ayten KAPLAN

Author: İzanruba KIRAN

Abstract

Anatolia territory embraces a lot of ethnic groups. One of these is Tatars. Tatars who spread through the surroundings of Eskişehir, Ankara and Konya are defined with the name of the place where they settled down. Kazan Tatars, Crimean Tatars and Siberia Tatars are the epitomics.

The researched Böğrüdellik Tatars describe themselves as Siberia Tatars. The research about this ethnic group mostly focus on their history and idiom. There aren't any published or researched sources about the music culture of Tatars who live in Böğrüdellik. Examining the music of a society is important for acquiring ethnomusicologist. Verbal music gives an opportunity to get information about a migrant society such as migration reasons, the life before and after a migration. In this way, life experience of the community members, which cultural factors are prioritized and what factors are transmitted to the next generation can be determined.

Böğrüdellik village which is the research sample is in Cihanbeyli district in Konya and it is the only place where Tatars who migrated from Siberia live. As it is only one sample, it is important for creating data for the ethnomusicology and ethnology work with obtained knowledge. Böğrüdellik Village, which is the research sample, is located in Cihanbeyli district of Konya with in Turkey; the only place where the Tatars found migrating from Siberia. As it is the only sample, the information obtained is important in terms of creating data for ethnomusicology and folklore studies. In this study, which includes the folk tunes called "yır" by the people who lived / lived in Böğrüdellik, to create data in order to contribute to the transmission and continuity of the folk melodies to other generations, to ensure the preservation of the existing melodies and to observe the structure in the migration process by examining the lyrical structure in the past is intended. For this purpose, yırs were compiled, notated, and their melodic-verbal structures were examined. The point reached when the folk melodies of Böğrüdellik are examined; it is that there is a lot of lyric production after immigration, but melody production is more limited. This situation is associated with their need for speech.

In this process; audio, written and visual literature review and interview technique were used. It is a descriptive research based on case study model in qualitative research.

Keywords: Konya, Böğrüdellik, Tatar, yır, immigration, pentatonic.

TEŞEKKÜR SAYFASI

Bu çalışmanın başından beri, bu alanda iyi'nin yolcusu olmam için yönlendirme ve bilgi aktarımları için öncelikle danışmanım, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk Müzikleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı Başkanı sayın Prof. Dr. Ayten Kaplan'a; tez savunmamda bulunarak kıymetli görüşleriyle tezime katkı sağlayan sayın Prof. Dr. Sevilay Çınar ve sayın Prof. Dr. Cenk Güray'a;

Gece-gündüz demeden uzman görüşüyle, nota dikte ve nota bilgisayar yazımında desteğini gördüğüm Kültür ve Turizm Bakanlığı Ankara Devlet Türk Halk Müziği Korosu Şefi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı Öğretim Görevlisi babam Necmi Kıran, gerek saha araştırmasında gerekse bireysel çalışmalarında destek olup yanımda olan annem Lale, kardeşim Abdullah Numan, ablam ve eniştem Dilrüba-Osman Pahal ve ailem olarak gördüğüm sevgilerini hissettiren tüm yakınlarıma;

Araştırmalarım için bilgi paylaşımında bulunan Ankara Devlet Türk Dünyası Müzik Topluluğu'nun şeflerinden İrfan Gürdal'a; tez sürecinde motivasyonu ile desteğini hissettiğim Kültür ve Turizm Bakanlığı Ankara Devlet Türk Halk Müziği Ses Sanatçısı Sıtkı Akın'a;

Alan araştırmam için kaynak kişilere ulaşmamda köprü olan Aslı Kübra Şimşek Oral ve ailesi Fatma-Atilla Şimşek'e; gerek evlerini açarak Böğrüdelik Köyü'nde kalmamızı sağlayan, gerek bilgilerini aktaran, gerek kaynak kişi olarak katkı sağlayan Talia-Müşerref Ünal, Orhan-Seviye (Seniye) Udmir, Murat-Enise-Beyza-Fatih Udmir, Naşit-Meftuha Çetin, Ayşe (Hamiyet)-Muhsin Ünlü, Behçet Kılınç, Muhittin Okutan, Ercüment Yıldırım, Rahmetullah Kurtaran, Ahmet Salih Akyürek, Adnan Cengiz, Beyhan Uğuz, Sermin Özbek, Hasan Oral, Şadi Oral, Sebahattin Orhan (Konya-Merkez) ve tüm Böğrüdelik halkına sonsuz teşekkürlerimle...

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

ÖZ	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar DİZİNİ	vi
GÖRSEL DİZİNİ	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	xii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: TARİHSEL SÜREÇTE TATARLAR	5
1.1. Tatarlar'ın Böğrüdelik'e Göçü ve Böğrüdelik	7
1.2. Böğrüdelik'te Etnik Yapı	10
1.3. Böğrüdelik Kültürü	12
1.3.1. Böğrüdelik'te Dil	13
1.3.2. Böğrüdelik'te İnanç ve İnanışlar	15
1.3.3. Böğrüdelik'te Yemekler	17
1.3.4. Böğrüdelik'te Gelenek ve Görenekler	20
1.3.5. Böğrüdelik'te Halk Oyunları, Seyirlik Oyunlar ve Eğlence Oyun Kültürü	23
1.3.6. Böğrüdelik'te Tatar Müzik Kültürü	26
1.4. Böğrüdelik Tatar Müziği'nin Zaman İçindeki Değişimi	31
2. BÖLÜM: BULGULAR ve YORUM	39
2.1. Kısa Küyler	39
2.1.1. Akli Sidçe Kümleginni	39
2.1.2. Bas Kızım Epipe	42
2.1.3. Böğrüdelik (Skirtmeç)	46
2.1.4. Çay İçerge Niyet İtseg (Çay Küyü)	50
2.1.5. Dav Astında Dal Astında (Takmak)	54
2.1.6. Hoş Gildiniz Siz Bizge	58
2.1.7. İpek Astım Çitenge	63
2.1.8. Samavarna Tiz Kaynata	66
2.1.9. Sanduğaçlar Kunup Kayda Sayrıy	69

2.1.10. Tilki Girgen Sazlarga	73
2.1.11. Uçup Gilgen Kır Kazınan	76
2.1.12. Yisnekey	80
2.2. Uzun Küyler	84
2.2.1. Ormanga Barırsam Gaytalmayım	84
2.2.2. Şıldırıp Akkan Çişmelernip	88
2.3. Diğer Küyler	92
2.3.1. Abziy	92
2.3.2. Ak Bebbe (Ninni)	96
2.3.3. Alm'alırsın Aldanırsın	99
2.3.4. Böğrüdilik (2).....	101
2.3.5. Ettettül (Skirtmeç).....	105
2.3.6. Hani Bu Kızın Anası (Kına Havası)	108
2.3.7. Tereseğni Açıp Kuyap (Galiye Banuv)	112
2.3.8. T(i)ren Gelir Kıçkırıp	116
3. BÖLÜM: BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	126
4. BÖLÜM: SONUÇ ve ÖNERİLER	128
4.1. Sonuç	128
4.2. Öneriler	130
KAYNAKLAR	131
EKLER	136
EK-1 Seviye Udmir'in 100. Yıl Destanı	137
EK-2 Sebahattin Orhan Yazımı Abziy	140
EK-3 Sebahattin Orhan Yazımı Böğrüdilik	141
EK-4 Sebahattin Orhan Yazımı Dakmak	142
EK-5 Sebahattin Orhan Yazımı Ettettül	143
EK-6 Sebahattin Orhan Yazımı Yisnekey	144
EK-7. İrfan Gürdal Yazımı Appak Edim	145
Etik Komisyon İzni	146
Etik Beyanı	147
Orijinallik Raporu	148
Originality Report	149
Yayımlama ve Fikri Mülkiyet Hakları Beyanı	150

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Böğrödelik Tatar Yırları'nın Edebî ve Müzik İncelemeleri	121
--	-----

GÖRSEL DİZİNİ

Görsel 1. Omsk-Odessa-İstanbul-Konya Böğrüdelik Göç Güzergâhı (https://www.google.com/maps/dir/omsk/odessa/@51.149418,32.9290975,4z/data=!3m1!4b1!4m1!4!4m13!1m5!1m1!1s0x43aafde2f601090b:0x5eefc33861a69b1a!2m2!1d73.3645204!2d54.9913545!1m5!1m1!1s0x40c6318a0b864c43:0x129f8fe28cf2176c!2m2!1d30.7233095!2d46.482526!3e3 , Erişim: 23.09.2020)	9
Görsel 2. Kerpiç fırının dış görünüşü (İzanrüba Kıran kişisel fotoğraf arşivi, 2018)	19
Görsel 3. Kerpiç fırının üst bölümü (İzanrüba Kıran kişisel fotoğraf arşivi, 2018)	19
Görsel 4. Kerpiç fırının iç bölümü (İzanrüba Kıran kişisel fotoğraf arşivi, 2018)	20
Görsel 5. Gebeç başlığı (İzanrüba Kıran kişisel fotoğraf arşivi, 2018)	21
Görsel 6. 1900'lü yıllara ait gelinliğin ön tarafı (İzanrüba Kıran kişisel fotoğraf arşivi, 2018)	21
Görsel 7. 1900'lü yıllara ait gelinliğin arka tarafı (İzanrüba Kıran kişisel fotoğraf arşivi, 2018)	21
Görsel 8. Do Pentatonik Dizi'nin Oluşumu (Özgür, 2001, s. 87)	27
Görsel 9. Do Pentatonik Dizi ve Çevrimleri (Özgür, 2001, s. 88)	27
Görsel 10. Yarım Sesli Pentatonik Dizi ve Çevrimleri (Özgür, 2001, s. 88)	27
Görsel 11. "Hoş Gildiniz Siz Bizge" kısa küyünden alıntı	28
Görsel 12. "Şıldırıp Akkan Çişmelernip" uzun küyünden alıntı	28
Görsel 13. Pentatonizmin yayılış haritası (Ahmet Adnan Saygun, Türk Musikisinde Pentatonizm, 1998.)	29
Görsel 14. Ağız Komuzu (http://sadecemuzik.info/agiz-kopuzu-nedir/)	30
Görsel 15. Ağız Mızıkası (https://www.goktepeliler.com/konular/png-mizika-antika-resimleri-arkasi-kesilmis-mizika-resimleri-arkasi-transparan-mizika-resimleri.156211/)	30
Görsel 16. Alm'alırsın Aldanırsın'dan Bir Kesit	33
Görsel 17. Hani Bu Kızın Anası (Kına Havası)'ndan Bir Kesit	34
Görsel 18. Muhammet Sancağı Almış Oturur 1. Sayfa Nota (Repertükül, https://www.repertukul.com/MUHAMMET-SANCAGI-ALMIS-OTURUR-7)	35
Görsel 19. Muhammet Sancağı Almış Oturur 2. Sayfa Nota (Repertükül, https://www.repertukul.com/MUHAMMET-SANCAGI-ALMIS-OTURUR-7)	36
Görsel 20. Galiye Banuv (Şen, Böğrüdelik Köyü Türküleri, 1996)	37
Görsel 21. Sebahattin Orhan – Abziy'den Bir Kesit	38
Görsel 22. Sebahattin Orhan- Böğrüdelik (2)'den Bir Kesit	38

Görsel 23. Beyhan Uğuz-T(i)ren Gelir Kıçkırıp'tan Bir Kesit	38
Görsel 24. Akli Sidçe Kümleginni Notası	39
Görsel 25. Akli Sidçe Kümleginni Dizi Gösterimi	40
Görsel 26. Akli Sidçe Kümleginni Kullanılan	40
Görsel 27. Akli Sidçe Kümleginni Ses Genişliği	40
Görsel 28. Bas Kızım Epipe Nota 1. Sayfa	42
Görsel 29. Bas Kızım Epipe Nota 2. Sayfa	43
Görsel 30. Bas Kızım Epipe Dizi Gösterimi	44
Görsel 31. Bas Kızım Epipe Kullanılan Sesler	44
Görsel 32. Bas Kızım Epipe Ses Genişliği	44
Görsel 33. Böğrüdellik (Skirtmeç) Nota 1. Sayfa	46
Görsel 34. Böğrüdellik (Skirtmeç) Nota 2. Sayfa	47
Görsel 35. Böğrüdellik (Skirtmeç) Dizi Gösterimi	48
Görsel 36. Böğrüdellik (Skirtmeç) Kullanılan Sesler	48
Görsel 37. Böğrüdellik (Skirtmeç) Ses Genişliği	48
Görsel 38. Çay İçerge Niyet İtseg (Çay Küyü) Nota 1. Sayfa	50
Görsel 39. Çay İçerge Niyet İtseg (Çay Küyü) Nota 2. Sayfa	51
Görsel 40. Çay İçerge Niyet İtseg (Çay Küyü) Dizi Gösterimi	52
Görsel 41. Çay İçerge Niyet İtseg (Çay Küyü) Kullanılan Sesler	52
Görsel 42. Çay İçerge Niyet İtseg (Çay Küyü) Ses Genişliği	52
Görsel 43. Dav Astında Dal Astında Nota 1. Sayfa	54
Görsel 44. Dav Astında Dal Astında Nota 2. Sayfa	55
Görsel 45. Dav Astında Dal Astında Dizi Gösterimi	56
Görsel 46. Dav Astında Dal Astında Kullanılan Sesler	56
Görsel 47. Dav Astında Dal Astında Ses Genişliği	56
Görsel 48. Hoş Gildiniz Siz Bizge Notası 1. Sayfa	58
Görsel 49. Hoş Gildiniz Siz Bizge Notası 2. Sayfa	59
Görsel 50. Hoş Gildiniz Siz Bizge Notası 3. Sayfa	60
Görsel 51. Hoş Gildiniz Siz Bizge Dizileri	61
Görsel 52. Hoş Gildiniz Siz Bizge Kullanılan Sesler	61
Görsel 53. Hoş Gildiniz Siz Bizge Ses Genişliği	61
Görsel 54. İpek Astım Çitenge Notası	63
Görsel 55. İpek Astım Çitenge Dizi Gösterimi	64
Görsel 56. İpek Astım Çitenge Kullanılan Sesler	64

Görsel 57. İpek Astım Çitenge Ses Genişliği	64
Görsel 58. Samavarna Tiz Kaynata Notası	66
Görsel 59. Samavarna Tiz Kaynata Dizileri	67
Görsel 60. Samavarna Tiz Kaynata Kullanılan Sesler	67
Görsel 61. Samavarna Tiz Kaynata Ses Genişliği Gösterimi	67
Görsel 62. Sanduğaçlar Kunup Kayda Sayrıy Nota 1. Sayfa	69
Görsel 63. Sanduğaçlar Kunup Kayda Sayrıy Nota 2. Sayfa	70
Görsel 64. Sanduğaçlar Kunup Kayda Sayrıy Dizi Gösterimi	71
Görsel 65. Sanduğaçlar Kunup Kayda Sayrıy Kullanılan Sesler Gösterimi	71
Görsel 66. Sanduğaçlar Kunup Kayda Sayrıy Ses Genişliği	71
Görsel 67. Tilki Girgen Sazlarga Notası	73
Görsel 68. Tilki Girgen Sazlarga Dizi Gösterimi	74
Görsel 69. Tilki Girgen Sazlarga Kullanılan Sesler Gösterimi	74
Görsel 70. Tilki Girgen Sazlarga Ses Genişliği	74
Görsel 71. Uçup Gilgen Kır Kazınnan Nota 1. Sayfa	76
Görsel 72. Uçup Gilgen Kır Kazınnan Nota 2. Sayfa	77
Görsel 73. Uçup Gilgen Kır Kazınnan Dizi Gösterimi	78
Görsel 74. Uçup Gilgen Kır Kazınnan Kullanılan Sesler Gösterimi	78
Görsel 75. Uçup Gilgen Kır Kazınnan Ses Genişliği	78
Görsel 76. Yisnekey Nota 1. Sayfa	80
Görsel 77. Yisnekey Nota 2. Sayfa	81
Görsel 78. Yisnekey Dizi Gösterimi	82
Görsel 79. Yisnekey Kullanılan Sesler Gösterimi	82
Görsel 80. Yisnekey Ses Genişliği	82
Görsel 81. Ormanga Barırsam Gaytalmayım Nota 1. Sayfa	84
Görsel 82. Ormanga Barırsam Gaytalmayım Nota 2. Sayfa	85
Görsel 83. Ormanga Barırsam Gaytalmayım Dizi Gösterimi	86
Görsel 84. Ormanga Barırsam Gaytalmayım Kullanılan Sesler Gösterim	86
Görsel 85. Ormanga Barırsam Gaytalmayım Ses Genişliği	86
Görsel 86. Şıldırıp Akkan Çişmelernip Nota 1. Sayfa	88
Görsel 87. Şıldırıp Akkan Çişmelernip Nota 2. Sayfa	89
Görsel 88. Şıldırıp Akkan Çişmelernip Dizi Gösterimi	90
Görsel 89. Şıldırıp Akkan Çişmelernip Kullanılan Sesler Gösterimi	90
Görsel 90. Şıldırıp Akkan Çişmelernip Ses Genişliği	90

Görsel 91. Abziy Nota 1. Sayfa	92
Görsel 92. Abziy Nota 2. Sayfa	93
Görsel 93. Abziy Dizi Gösterimi	94
Görsel 94. Abziy Kullanılan Sesler Gösterimi	94
Görsel 95. Abziy Ses Genişliği	94
Görsel 96. Ak Bebbe (Ninni) Notası	96
Görsel 97. Ak Bebbe (Ninni) Dizi Gösterimi	97
Görsel 98. Ak Bebbe (Ninni) Kullanılan Sesler	97
Görsel 99. Ak Bebbe (Ninni) Ses Genişliği	97
Görsel 100. Alm'alırsın Aldanırsın Notası	99
Görsel 101. Alm'alırsın Aldanırsın Dizi Gösterimi	100
Görsel 102. Alm'alırsın Aldanırsın Kullanılan Sesler	100
Görsel 103. Alm'alırsın Aldanırsın Ses Genişliği	100
Görsel 104. Böğrüdilik (2) Nota 1. Sayfa	101
Görsel 105. Böğrüdilik (2) Nota 2. Sayfa	102
Görsel 106. Böğrüdilik (2) Dizi Gösterimi	103
Görsel 107. Böğrüdilik (2) Kullanılan Sesler Gösterimi	103
Görsel 108. Böğrüdilik (2) Ses Genişliği	103
Görsel 109. Ettettül (Skirtmeç) Notası	105
Görsel 110. Ettettül Dizi Gösterimi	106
Görsel 111. Ettettül Kullanılan Sesler Gösterimi	106
Görsel 112. Ettettül Ses Genişliği	106
Görsel 113. Hani Bu Kızın Anası (Kına Havası) Nota 1. Sayfa	108
Görsel 114. Hani Bu Kızın Anası (Kına Havası) Nota 2. Sayfa	109
Görsel 115. Hani Bu Kızın Anası (Kına Havası) Dizi Gösterimi	110
Görsel 116. Hani Bu Kızın Anası (Kına Havası) Kullanılan Sesler	110
Görsel 117. Hani Bu Kızın Anası (Kına Havası) Ses Genişliği	110
Görsel 118. Teresegni Açıp Kuyup (Galiye Banuv) Nota 1. Sayfa	112
Görsel 119. Teresegni Açıp Kuyup (Galiye Banuv) Nota 2. Sayfa	113
Görsel 120. Teresegni Açıp Kuyup (Galiye Banuv) Dizi Gösterimi	114
Görsel 121. Teresegni Açıp Kuyup (Galiye Banuv) Kullanılan Sesler Gösterimi	114
Görsel 122. Teresegni Açıp Kuyup (Galiye Banuv) Ses Genişliği	114
Görsel 123. T(i)ren Gelir Kıçkırıp Nota	116
Görsel 124. T(i)ren Gelir Kıçkırıp Dizi Gösterimi	117

Görsel 125. T(i)ren Gelir Kıçkırıp Kullanılan Sesler Gösterimi	117
Görsel 126. T(i)ren Gelir Kıçkırıp Ses Genişliği	117
Görsel 127. Müzik Yapısına Göre Böğrüdelik Tatar Yırları	122
Görsel 128. Ölçülerine Göre Böğrüdelik Tatar Yırları	123
Görsel 129. Karar Seslerine Göre Böğrüdelik Tatar Yırları	124
Görsel 130. Ses Genişliğine Göre Böğrüdelik Tatar Yırları	125

KISALTMALAR DİZİNİ

A.Adnan	: Ahmet Adnan
Akt.	: Aktaran
AT	: Anadolu Türkçesi
Başk.	: Başkurt Türkçesi
bkz.	: bakınız
Çev.	: Çeviren
d. t.	: doğum tarihi
Hakk.	: Hakkaniye Türkçesi
Haz.	: Hazırlayan
OAKA	: Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi
Tat.	: Tatar Türkçesi
vb.	: ve buna benzer

GİRİŞ

Tarihsel süreç incelendiğinde, Kırım'dan, Sibirya'dan, Tataristan-Kazan'dan Türk topraklarına Tatar göçlerinin olduğu görülmektedir. Bu göçmen topluluklar, yurdumuzda farklı bölgelerde yayılım göstermişlerdir. Göçmen toplulukların gösterdiği yayılımın kimi zaman kalıcı, kimi zamansa geçici süreyle olduğu görülmektedir.

İnsanlık tarihinde sosyal ve tarihsel özelliği öne çıkan göç olgusu, tarihsel süreçte hep var olmuştur. Geçiş noktası olması sebebiyle, göçler yoğun olarak Anadolu, Balkanlar ve Kafkasya toprakları üzerinden olmuştur (Demirbaş, 2015, s. 2). Sibirya'dan göç eden Tatarlar'ın bir kısmı da Anadolu'da Konya ilinin Cihanbeyli ilçesine bağlı o zamanki adıyla Reşadiye olan Böğrüdelik Köyü'ne yerleşmişlerdir.

Böğrüdelik'te yaşayan Tatarlar, Rus himayesinde yaşayan atalarının Sibirya sahasındaki din, dil ve kültürleri üzerinde uygulanan Rusya'nın göttüğü asimilasyon politikalarına dayanamayıp çıkar yol olarak göç etmeyi uygun gördüklerini ifade etmişlerdir (Seviye Udmir ile kişisel görüşme, 2018). 10 Kasım 1907'de başlayan göç, zamanın hükümetinin yer gösterdiği Böğrüdelik Köyü'nde 1908 yılının ocak ayında noktalanmıştır. Geçmişte Özbekistan'da da yaşam süren halk, Özbekistan'da yaşadıkları süreçte kendilerini Özbek olarak tanımlamışlardır. Sibirya'ya göç sonrasında da Sibir-Sibirek ve Sibirya Tatarı olarak tanımlamaya başlayan Böğrüdelik'te yaşayan Tatarlar'ı, Rusya'nın göttüğü politikalar göçe zorlamıştır. Ailelerinin bir kısmının Sibirya'da kalması, Omsk'ta haftalarca tren ve Odessa'da vapur beklemeleri, bu süreçte çocukların hastalıklara yakalanması, vefatların olması ve cesetlerin mecburiyetten denize bırakılması göç döneminde yaşamış oldukları sıkıntıların bir kısmıdır.

Bu sıkıntılar ve göçün kendilerinde bıraktığı izler de müzik ve edebiyatta görülmektedir. 2007 yılında Böğrüdelik 100. Yıl Kutlamaları'na ithafen, Seviye Udmir tarafından yazılan 100. Yıl Destanı'nda (bkz. EK-1.), çekilen sıkıntılar dile getirilmiştir. Toplumların yaşanmışlıklarını anlatan davranış biçimleri, kendini kültürel hafıza aracılığıyla göstermektedir. Bunun yansımaları, halk ezgileri olan yırlarda da

görülmektedir. Örneğin, “Doğduğumuz illerden çıktığımız zaman / Ayak bastık kara yerlere / Özlemek değil, sarardık bile / Dönemedik doğduğumuz illere¹”(Şen, 1996: 160).

Bu çalışma, Konya – Cihanbeyli – Böğrüdelik Köyü’ne Sibiryadan 1907’den itibaren göç eden soyların halk ezgileriyle sınırlandırılmıştır. Çalışmanın evrenini Tatarlar; örneklemini ise Konya ilinin Cihanbeyli ilçesine bağlı Böğrüdelik Köyü’nde yaşayan Tatarlar’ın yırları oluşturmaktadır. Bahsi geçen yırları, kültürel devamlılık çerçevesinde, hafızadaki müzik verilerinin aktarımına katkıda bulunmak için derlemek, notaya almak ve müzik kültürlerinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Kendilerini Sibiryalı Tatarı olarak tanımlayan bu halkın, sadece Böğrüdelik Köyü’nde bulunması, bölgeyi ve yaşayanlarını özel ve önemli kılmaktadır. Bu konuda, Nesrin Şen tarafından *Cihanbeyli-Böğrüdelik Köyü Türküleri* isimli yüksek lisans tezi yazılmıştır. Eserde, halk ezgileri üzerine edebî incelemeler yapılmış fakat müzik analizlerine yer verilmemiştir. Literatür taraması sonucunda, konuyla birebir bağlantılı bir başka kaynakla karşılaşmamıştır. Bu köy üzerine tarafımızca yapılan çalışmanın, diğer çalışmalardan farklı olarak müzik açısından inceleme ve analizleri de kapsamaması çalışmayı önemli kılmaktadır. Derlenen ezgilerin, bilhassa müzik kültürüne zenginlik katacağı düşünüldükçe konuya ilişkin sonraki araştırmalara kaynaklık edeceği öngörülmektedir.

Ses kaydı ve nota yazımı sayesinde, kayba uğramakta olan müzik verilerinin korunması ve sonraki süreçlerde, zaman içindeki değişiminin kıyaslanması mümkün olacaktır. Bu süreçte, literatür taramasıyla birlikte, yazılı, sesli, görsel kaynaklardan ve çalışmanın sağlıklı ilerleyebilmesi adına, olabildiğince birincil kaynaklara ulaşılacak üzere, alanda görüşme yöntemi kullanılmış, ulaşılabilen birincil ve ikincil kaynaklardan yararlanılmıştır. Katılımcıların, araştırmacıyı yeni katılımcılara yönlendirmesi, kartopu tekniğinin de kullanılmasını sağlamıştır. Çalışma süresince kullanılan yöntemin, verilerin elde edilmesi adına uygun olduğu ve kaynak kişilerden elde edilen verilerin güvenilir olduğu varsayılmaktadır.

Çalışmanın 1. bölümünde Tatarlar hakkında genel bilgiler verilerek örneklem dahilindeki Konya-Cihanbeyli-Böğrüdelik Köyü’nde yaşayan Tatarlar’ın önce bölgeye

¹ Tatarca’dan Türkiye Türkçesi’ne çevrilmiş halidir.

göçü, sonrasında da bu halkın kültürel yönleri hakkında bilgi aktarımı sağlanmıştır. 2. bölümde bulgulara ait notalarla birlikte ezgisel-edebî bilgilere yer verilmiş ve ardından değerlendirilmesi yapılmıştır. 4. bölümdeki sonuçlar ve önerilerle çalışma sonlandırılmıştır.

Problem Durumu

Toplumların yaşanmışlıkları, kültürel hafızada yer edinmektedir. Konya ilinin Cihanbeyli ilçesine bağlı Böğrüdelik Köyü'ne Sibiryadan göç eden Tatarlar'ın kültürel hafızalarında, hangi öğeleri ön planda tuttukları halk ezgilerini incelemekle tespit edilebilir. Bu nedenle, çalışma "Sibiryadan göç eden Konya-Cihanbeyli-Böğrüdelik Köyü'ndeki Tatarlar'ın müziği" konusunu problem olarak belirlemiştir.

Alt Problemler

1. Konya – Cihanbeyli – Böğrüdelik Köyü'nde yaşayan Tatarlar'ın yaşantısında müziğin yeri ve müziğin işlevi nedir?
2. Sözlü ve çalgısal müzik ayrımı var mıdır?
3. Konya – Cihanbeyli – Böğrüdelik Köyü'ndeki halk ezgileri usul, makam ve söz yönünden nasıldır?
4. Konya – Cihanbeyli – Böğrüdelik Köyü'ndeki Tatarlar'ın müzik yapma/dinleme alışkanlıkları nasıldır? (popüler müziklerle etkileşim var mıdır?)
5. Konya – Cihanbeyli – Böğrüdelik Köyü'nde Tatarlar'dan başka etnik yapılar var mıdır? Varsa bu etnik gruplar arasında kültürel etkileşim (dil, gelenek-görenek, inanç sistemi, yemekler, müzik vb.) olmuş mudur?

Yöntem

Bu çalışma, nitel araştırmalarda örnek olay tarama modeline dayalı betimsel bir araştırmadır. Öncelikle çalışmaya dair yazılı, görsel ve sesli kaynaklar taranmıştır. Bu tarama, hazırlık sürecini oluşturmaktadır. Sonrasında anahtar kelimeler üzerinde ayrıntılı araştırmalar yapılarak içerik derinleştirilmiştir. Araştırmacının sahaya ilk erişimi, 2018 yılında Tatar kökenli Aslı Kübra Oral Şimşek'in kurduğu bağlarla sağlanmıştır. Etik Kurul İzni alınarak alana çıkılıp pilot uygulama yapılmıştır. Bu uygulama sürecinde yüz yüze görüşme tekniği kullanılmıştır. Katılımcıların, yeni bir katılımcıya yönlendirmesi, kartopu tekniğinin de kullanılmasını sağlamıştır. Zaman zaman kaynak kişilerle irtibat kurularak çalışmanın sağlıklı ilerlemesi adına sorular yöneltilmiştir. Belli bir süre sonra (2019) asıl

kayıtları almak üzere alana tekrar gidilerek çalışmaya katkısı olacak soruların cevabı alınmış ve kayıtları yapılmıştır. Sahada en yaşlı kaynak kişi, 1932 doğumlu Behçet Kılınç olarak belirlenmiştir. En eski veriler kendisindedir ancak; müziksel verileri seslendirmede sağlık ve yaştan ötürü doğabilecek sıkıntılar sebebiyle, aynı veriyi seslendiren başka kaynak kişiler esas alınmıştır. Böylelikle pilot uygulama sırasında eksik kalan taraflar, asıl kayıta giderilerek alandaki araştırma sonlandırılmıştır.

Veri Toplama Teknikleri

Literatür taraması, kartopu ve görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme esnasında veri toplanırken etik değerleri ihlal etmemek adına, kaynak kişilere “Gönüllülük Formu” imzalatılmıştır. İsimlerinin bu çalışmada geçmesi konusunda kendilerinden izin alınmıştır.

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Sesli veya görüntülü veriler izlenerek / dinlenerek çalışmaya katkı sağlayabilecek malzemeler not alınmıştır. Kısa ve uzun küyler, sözleri dörtlükler halinde yazılarak Finale Nota Programı vasıtasıyla bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bu sürecin ardından notaların benzerlik ve farklılıkları tespit edilerek, kısa ve uzun küylerin sözel ve ezgisel yapıları analiz edilmiştir. Sözel yapı tema, vezin, uyak bakımından; ezgisel yapısı ise makam/ton dizisi, karar sesi, ses genişliği, ses dizisi ve ölçü-düzüm bakımından incelenmiştir.

BÖLÜM 1: TARİHSEL SÜREÇTE TATARLAR

Kalafat ve Güngör'ün (2011, s. 7) eserlerinde söylediği gibi, eski Türkçe'de “diğer insanlar” anlamına gelen Tatar kelimesi ilk kez Kültigin ve Bilge Kağan yazıtlarında boy adı olarak geçmiştir. Yazarlar, Tatar boyunun Türk olup olmadığı konusunda tartışmalı bir ortam olduğunu dile getirerek, baskın görüşün Türk soylu olduğunu ifade etmiştir:

Dede Korkut Hikâyeleri'nde Tatar adı geçmekte, Divanü Lügati't Türk adlı eserde Tatarlar Türk milleti içinde sayılmakta, Kabusname'de dokuz Türk boyundan biri Tatarlar olarak gösterilmekte, Tarih-i Fahrettin Mübarek Şah'taki Türk boyları listesinde Tatar adına rastlanmaktadır (Kalafat ve Güngör, 2011, s. 8).

Moğollar'ın Ruslar'ı işgal etmesiyle, Tatar isminin kullanılması da artmıştır. Moğol ordusunun Tunguz, Mançu, Tibet, Uygur, Tatar ve Oğuz (Ogur) kökenli yabancı kavimlerden oluşmaktadır” (Kalkan, 2014, s. 11).

Avrupa'da Altın Ordu Devleti'nin hakim olduğu bölgelerde ırk ve dil ayrımı yapılmadan herkese Tatar denilmektedir. Tatar adı, İdil-Ural Türkleri tarafından önceleri olumsuz olarak adlandırılırken, hanlıkların ortaya çıkmasıyla kabul görmüştür. Rusya, Tatarlar'da Müslüman kimliğini ön plana çıkarmıştır. Tatar olarak nitelediği gruplar Müslümanlardan oluşmaktadır (Kırımlı, 1996, s. 12).

Literatürde Kuzey Türkleri'ne de Tatar adının verildiği kayıtlara geçmiştir (Kalafat ve Güngör, 2011, s. 11).

Kalafat ve Güngör, Çin kaynaklarının 9. yüzyılda Tatar adının kullanıldığını belirtmesine karşın, Yıldırım, *Tatar Adının Kökeni Üzerine* isimli makalesinde,

Çalışmamızda Çin kaynaklarında Tatar adının ilk kez X. yüzyılda değil V. ve VI. yüzyıllarda Ta-t'an ve T'an-t'an şeklinde görüldüğü ortaya konulmuştur. Bu hâliyle Tatar adının, IV. ve V. yüzyıldaki görünümü tarih, coğrafya ve kültür cihetleriyle bütün olarak değerlendirildiğinde “ormancı”, “ağaç eri”, “yiş kişi” gibi mânâlara gelmesi pek muhtemeldir (Yıldırım, 2012, s. 186).

şeklinde yer verdiği ifadeye göre, Tatar adının M.S. 732 ve 735 yıllarında dikilen Kültigin ve Bilge Kağan yazıtlarından da öncesinde Çin kaynaklarında yer aldığı sonucuna varılabilmektedir. Bununla birlikte, Çin kaynaklarında da Tatar-Moğol akrabalığı kabul görmüştür (Kalkan, 2014, s. 12).

Tatar kelimesine yapılan yüklemeler zaman içerisinde değişkenlikle devam etmiştir. Sovyet devrinde, her Türk boyunun kendi adını kullanması ve bir millet adayımış

gibi öğretilmesi benimsenmiştir (Alptekin,

<https://cahitalptekin.wordpress.com/2009/07/23/ulkemizdeki-tatarlar-ve-kokenleri/>).

Tatar milletlerin tarihleri birbiriyle benzerlik göstermektedir.

...Ruslar, 1555'te Ural bölgesini ve bütün Başkırtları, akabinde 1556 yılında Volga çevresini ve Astrahan'ı ele geçirmiştir. 1581 yılında ise Sibiryâ, doğru dürüst hiçbir direnişle karşılaşılmadan üç yüz dört yüz kişilik bir askerî birlikle ele geçirilecektir. Artık Rus Çarlığı'nın önünde durabilecek askerî güç kalmamıştır (Kalkan, 2014, s. 15).

Tatarlar tarihsel süreçte, Ruslar tarafından yapılan birtakım istilalarla karşılaşmıştır. 1552 yılında Korkunç İvan olarak da bilinen IV. İvan tarafından günümüzde Tataristan'ın başkenti olan Kazan istila edilmiş ve ardından katliamlarla birlikte halkın dinî ve millî yaşayışlarını zedelemek amacıyla cami, medrese ve kütüphaneler yıkılmıştır. Kazan'dan büyük bir kısmı sürülen halkın yerine Ruslar yerleştirilmiştir. Sonraki yıllarda da azalan Müslüman nüfusun Hristiyanlaştırılma politikaları Ortodoks Kilisesi tarafından 19. yüzyılın ortalarına kadar devam ettirilmiştir (Aluç, 2019, s. 16).

Çekilen sıkıntılar sebebiyle yurdumuzu çevreleyen etnik gruplar, kendi topraklarından ülkemizin çeşitli yerlerine göç ederek dağılım göstermişlerdir. "Osmanlı Devleti'ne 1894-5'de 450 hane, 1877-78'de belirli bir oranda, 1911-12'de 200 civarında asker, 221 civarında başka kabilelerden (Kazan, Orenburg, Ufa, Saratov, Samara, Simbirsk, Perm, Batı Sibiryâ ve Tomsk şehirlerinden) çok sayıda gelen olmuştur" (Ocaklı, 2003, s. 2-3).

Ülkemizde Tatar olup olmadığı ayrı bir araştırma konusu olmakla birlikte, "Tatar" kelimesinin geçtiği yer isimleri de vardır:

Tatar boyunun veya Moğol-Tatar izlerini taşıyan Anadolu'daki başlıca yer adları ise şunlardır: Tatar Gazi/Muş-Malazgirt, Ahlat-Köy ve Tatar Höyük/Urfa-Bozova, Tatar Köy/Elazığ-Palu, Tataruşağı/Malatya-Akçadağ, Tataran/Diyarbakır, Tatar Mezrası/Musul, Tatar Kayası/Adıyaman-Besni, Tatar Dağı/Elazığ-Maden, Tatarı/Tunceli, Tatarcık Mezrası/Bitlis-Ahlat, Tatar Düzü ve Tatar Yazısı/Malazgirt (Akt: Kalafat ve Güngör, 2011, s. 16).

Tatar adının yer adı olarak, Türkiye sınırları içerisinde, Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu çevresinde yoğunlaştığı görülmektedir. Böğrüdelik Köyü'nün bulunduğu İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan Tatar gruplara şu şekilde değinilmiştir: "İç Anadolu Türkleri: Ankara Polatlı, Ankara Kazan, Aksaray, Konya, Niğde, Kırıkkale, Adana Ceyhan çevresine yerleşen Tatar Türkleri; Kırım, Nogay ve Kazan Tatarlarından meydana gelmektedir" (Kalafat ve Güngör, 2011, s. 24).

1.1. Tatarlar'ın Böğrüdilik'e Göçü ve Böğrüdilik

Konya'nın ilçesi olan Cihanbeyli'ye bağlı Böğrüdilik, 1928 yılında ilçe, Cihanbeyli ise bucak (nahiye) olarak geçmektedir. Cihanbeyli, Mürseli Efendi Nahiyesi adını alarak, Böğrüdilik ilçesine bağlanmıştır. 1929 yılında Böğrüdilik ilçe vasfını yitirmiş; yerine Mürseli Efendi Nahiyesi ilçe olmuştur. O zamanlar Böğrüdilik'te yaşayan Canbeyli Aşireti'nin adı değişime uğrayarak Mürseli Efendi Nahiyesi, Cihanbeyli olmuştur (Cihanbeyli Belediyesi, http://www.cihanbeyli.bel.tr/chbbld/yeni/cihanbeyli_Tarihce.asp).

Böğrüdilik Köyü'nde Kürt, Başkurt ve Tatar nüfusu yaşamaktadır. Yerleşim aşamasında hangi etnik grubun önce geldiği, Seviye Udmir'in Tatar göçünden önce, Kürtler'in Cihanbeyli'ye bağlı Kelhasan Yaylaları'nda hayvanlarını otlattığı bilgisiyle sınırlıdır (kişisel görüşme, 2019).

Başkurtlar ve Kürtler ayrı bir araştırma konusu olması sebebiyle, konumuz özelindeki Böğrüdilik'e Sibirya'dan göç eden Tatarlar incelenecektir.

Afanasyev, Okunev, Andronov, Karasuk, Tagar, Pazırık kültürlerini barındıran Sibirya'da yaşayan Müslümanlar, Sibirya Tatarları / Sibirek olarak bilinmektedir. Sibirya'da yaşayan toplulukların çoğu, şaman kültürünü benimsemelerine karşın, kendilerini Sibirya Tatarı olarak adlandıran etnik grup, tamamen Müslümanlardan oluşmaktadır. Sibirya'da yaşamları bakımından yerleşik, geyik çobanları ve göçebe olarak adlandırılan Sibirya toplulukları bulunmaktadır. Orada yaşayanların genel geçim kaynakları hayvancılıktır. Kuzeyde deniz kıyısına uzanan yerde yerleşik hayat sürenler balıkçılıkla; tayga ve ormanlık alanda yaşayanlar Ren geyiği beslemenin yanı sıra avcılık ve balıkçılıkla; diğer ormanlık ve bozkırlarda yaşayan göçebeler ise büyükbaş hayvan yetiştirerek geçimlerini sağlamaktaydılar. Bu gruplardan Sibirya'dan gelen Tatarlar ve Yenisey Kırgızları sosyal olarak daha ileri görülmektedir (Topsakal, 2017, s. 88).

Sibirya'da konuşulan Tatar dili, Mişer, Orta (Kazan-Tatar) ve Doğu Sibirya Türkçesi olarak 3'e ayrılmıştır (Kalafat ve Güngör, 2011, s. 19).

Sibirya'nın zengin kaynaklara sahip olması Rusya'nın özellikle 16. yüzyıldan sonra Sibirya'yı ele geçirme girişimlerine sebep olmuştur (Topsakal, 2017, s. 87). Bu girişimler,

özellikle halkın hassasiyeti olan din ve dilleri üzerindeki zorlamalar şeklinde olmuştur. Bu zorlamalar halkın göç etmesine sebep olmuştur.

Konya-Cihanbeyli-Böğrüdelik Köyü'nün halkıyla yapılan görüşmelerde Sibirya'dan göç eden Tatarlar'ın ülkemiz genelinde sadece Böğrüdelik Köyü'nde bulunduğu ve atalarının 1907'de göç ettiği bilgisine ulaşılmıştır (2018).

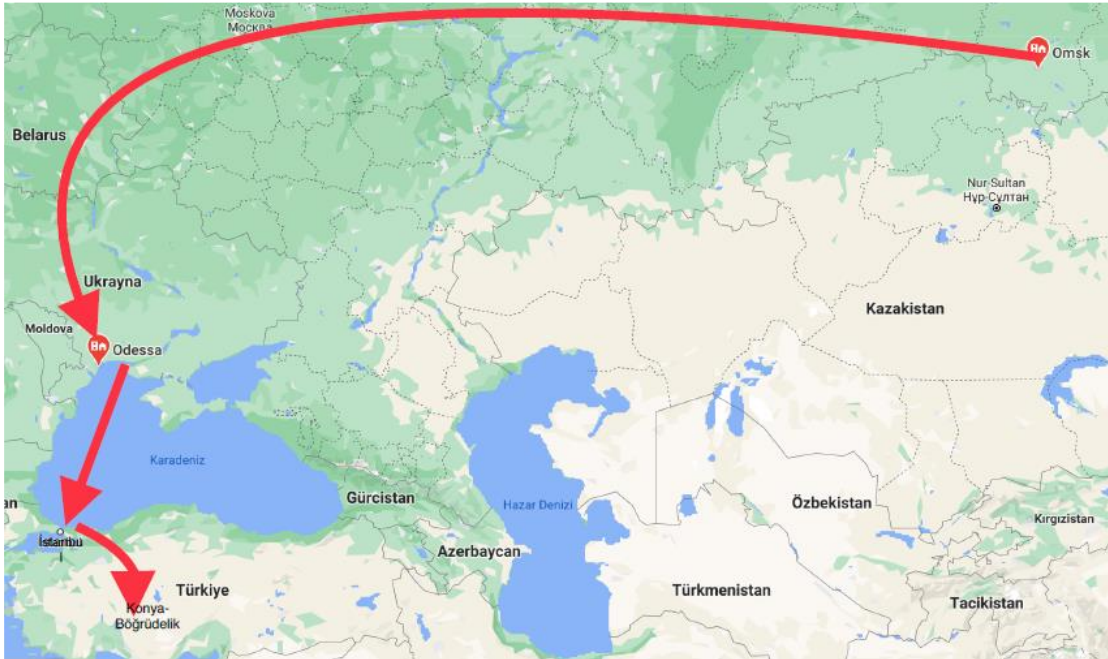
Böğrüdelik Köy Rehberi²(2008)'nden edinilen bilgilere göre, Konya'nın Cihanbeyli ilçesine bağlı Böğrüdelik Köyü, Sultan Reşat döneminde Reşadiye olarak isimlendirilmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra (1923'ten sonra) da köyün yakınlarındaki bir kayanın böğründen akan suya ithafen Böğrüdelik ismi verilmiştir. Günümüzde bu bölgede yaşayan halkın, Özbekistan'da da yaşam geçmişleri olmuştur. Özbekistan'da yaşadıkları süre içerisinde Özbek; Sibirya'ya göç ettikten sonra Sibir-Sibirek ve Anadolu topraklarına göç ettikten sonra da Tatar olarak isimlendirilmişlerdir. Özbekistan'dan Sibirya'ya göç, 1700 olarak bilinmektedir (Seviye Udmir ile kişisel görüşme, 2019). Sibirya'daki Özbekler'in Türkiye'ye göç etmesine öncülük eden kişi, 1942'de Konya'nın Cihanbeyli ilçesine bağlı Böğrüdelik Köyü'nde vefat eden Yuvanbaş Muhammedî'dir. Sibirya'daki Özbekler arasında Abdürreşit İbrahim (Babay)'in göç etmelerini destekleyen mektubuna olumlu cevap veren tek kişi olması yönüyle öneme sahip bir isimdir.

Yuvanbaş Muhammedî 1934'te soyadı kanunu çıkınca, köyünün ismi olan "Böğrüdelik" soyadını almıştır. Ancak tek erkek çocuğu Şah Mahmut'tur ve onun da Çanakkale Savaşı'nda şehit düşmesi sebebiyle "Böğrüdelik" soyunu ilerletecek bir isim kalmamıştır. Yuvanbaş Muhammedî'nin İstanbul Beyiti adını verdiği şiiri/şiirleri bulunmaktadır.

Sibirya'daki Müslüman Özbekler, Türkiye'ye göç edebilmek için 7 yıl kadar korkuyla yaşamışlardır. 10 Kasım 1907'de Ramazan Bayramı'nda 185 erkek, 186 kadın olarak kızaklarla yola çıkmışlardır. Sibirya'da kalan akrabaları, gidenleri Omsk şehrine kadar uğurlamışlardır. Muhacirler Omsk'ta bir hafta bekledikleri trenle Kırım'ın Odessa şehrine kadar yolculuk etmişlerdir. Odessa'dan İstanbul'a gidebilmek için de üç hafta

² Böğrüdelik Sosyal Dayanışma ve Kültür Derneği tarafından 100. yıl anısına hazırlanmış olup sayfa numaraları verilmemiştir.

kadar vapur bekleyişin ardından iki aya yakın bir yolculuk süreci geçirmişlerdir. Bu süreçte, çocukların çiçek hastalığına yakalanması ve hayatını kaybedenlerin olması gibi birçok zorlukla karşılaşmışlardır. Hayatını kaybedenleri, cenaze sahipleri Omsk'ta ve Odessa'da Müslümanlar'a emanet ederek İslamî usûllere göre defnedilmesini sağlamışlardır. Vapur yolculuğunda meydana gelen ölümlerde ise kefene sarılı cesetleri Karadeniz'in sularına bırakmak zorunda kalmışlardır. Çekilen nice eziyetlere rağmen, geri çağrılırlar korkusuyla Rus Hükümeti'nin bu durumdan haberdâr olmasını istememişlerdir. Göç edenler, kanun ve uygulamalarda değişiklik olup Türkiye'ye giriş ve yerleşme sağlamalarında engeller oluşur endişesiyle, sene başından önce Türkiye'ye girmek istemişler, nitekim de 1 Ocak 1908'de İstanbul'a ayak basmışlardır.

Görsel 1. Omsk-Odessa-İstanbul-Konya Böğürdelik Göç Güzergâhı³

Akalın, Tatarlar'ın Sibiryâ'dan göçünü şu satırlarla özetlemiştir:

Önceleri yeni vatanlarında, rahat yaşarken sonraları dinî baskılar artıyor. Komünizmin yaklaşmakta olduğunu da gördükleri için 1900'lü yıllarda Türkiye'ye göçmeye karar veriyorlar ve bir dilekçe ile zamanın hükümdarına müracaat ediyorlar. Fakat Türkiye'ye yerleşmeleri için hem Rus hem Osmanlı hükümeti nezdinde epey mücadele veriyorlar. Nihayet izin çıkıyor ve 1910 yılında Böğürdelik yaylasına yerleşiyorlar. Köye o zaman Reşadiye ismi veriliyor. Cumhuriyet'ten sonra köyün adı Böğürdelik olarak değiştiriliyor (1984, s. 57-58).

³(<https://www.google.com/maps/dir/omsk/odessa/@51.149418,32.9290975,4z/data=!3m1!4b1!4m14!4m13!1m5!1m1!!1s0x43aafde2f601090b:0x5eefc33861a69b1a!2m2!1d73.3645204!2d54.9913545!1m5!1m1!!1s0x40c6318a0b864c43:0x129f8fe28cf2176c!2m2!1d30.7233095!2d46.482526!3e3>, Erişim: 23.09.2020) Harita üzerindeki gösterilen güzergâh, yazar tarafından çizilmiştir.

Sibirya'dan Anadolu'ya göç sonucunda Edirne, Bursa, Eskişehir, Konya veya Şam'a yerleşme sağlanabileceği hükümet tarafından bildirilmiş ve göçmenler Konya'yı seçmiştir (Adnan Cengiz'in el yazmaları, 1991, s. 19).

Göçmenlerin, Konya'nın Cihanbeyli ilçesine bağlı Böğrüdelik Köyü'ne yerleşmesiyle birlikte, sosyal yaşamlarını idame ettirmek için, geçimlerini sağlamaları gerekçesi de doğmuştur. Halkın geçim kaynağı hayvancılıkla başlamışken, zaman içerisinde fırıncılık, nalburluk, marangozluk yapanlar da olmuştur. İlerleyen süreçte, köy dışına ve yurtdışına taşınmalar oldukça, uğraş ve mesleklerde de değişimler olmuştur. Seviye Udmir'in el yazmalarındaki bilgiye göre, köyden kente olan taşınmaların sebepleri, gençlerin şehirlerde iş bulması, eğitim sebebiyle Konya'ya gitmeleri, bununla birlikte evlilik hayatlarının da Konya veya Konya dışında olması vb. olarak görülmektedir. Buna rağmen, geride kalan akrabalarıyla haberleşme eğiliminde olan bu halk, kültürlerini yaşatma konusunda da oldukça istekli bir durumdadır. Sheffer, göç eden toplulukların, kültürel, sosyal, ekonomik ve politik açıdan aktif olmalarıyla birlikte, anavatanda ve başka ülkelerde yaşayan kendi soyundaki kişilerle ilişkilerini devam ettirmelerinin diaspora olarak adlandırılabilceğini söylemiştir (Akt.: Yıldız, 2013, s. 305). Açıklamadaki kriterlere göre, göçmen topluluk olan Böğrüdelik'te yaşayan Tatarlar da diaspora içerisinde düşünülebilir. Diasporada yaşayan halkların, anavatandaki kişilerle ilişkileri, yaşantılarını ve etnik yapılarını korumaya çalışmaları, kültürel faaliyetlerini etkilemektedir. Böğrüdelik Tatar halkının müziğinde, diasporada olduklarının izleri görülebilmektedir.

1.2. Böğrüdelik'te Etnik Yapı

“En genel ifadeyle “kimlik, bir kişi veya grubun kendini tanımlaması ve kendini diğer kişi veya gruplar arasında konumlaması” olarak tanımlanabilir” (Akt.: Joldoshev, 2013, s.105). Kendilerini belli bir soya, ortak tarihe, bir kültüre ait hisseden toplumlar etnik kimliği oluşturmakta ve bu topluluklar etnik gruplar olarak değerlendirilmektedir. Kuralları olan bir çerçeveye alınamamaktadır. Etnik yapı incelenirken karşımıza “etnisite” kavramı da çıkmaktadır. Kullanımı 1950'lerden sonra artan etnisite, etnik kimlik, etnik grup, etnik cemaat olarak nitelendirilen göçmenleri ifade etmektedir (Akt.: Erdem, 2019, s. 28).

Barth, Lock, Eriksen gibi antropologlar “etnisite” üzerine tanımlama ve açıklamalarda bulunmuştur. Eriksen, göçmenlerin etnik yapısına sadık kalmasını, etnisiteye bağlayarak şu şekilde ifade etmektedir:

Çoğunlukla, göç eden insanlar eski akrabalıklarını ve komşu sosyal ağları yeni kentsel bağlam içinde korumaya çalışmaktadır ve hem etnik çevreler hem de etnik siyasi gruplaşmalar genellikle bu tür kentsel yerleşimlerde ortaya çıkmaktadır. Sosyal ve kültürel değişimin hızı yüksek olsa da, insanlar yeni bir ortama taşınmaktansa kendi etnik kişiliklerini korumaya eğilimlidirler (Eriksen, 2002, s. 21-22).

Bu konuda, aidiyet ve bir yere bağlılık duygusu önem taşımaktadır. Başta dil ve diğer kültürel değerler de bu duyguyu pekiştirmelerine yardımcı olmaktadır.

Böğrüderek Köyü, bulunduğu konum itibariyle, çevre köylere göre merkez konumundadır. Çevreleyen köyler (Korkmazlar, Turanlar, Kadioğlu, Zaferiye, Beylioğlu, İnsuyu), çoğunlukla Kürt köyleridir ve birçoğunun bölgeye Tatarlar’dan daha önce yerleştikleri bilinmektedir. Böğrüderek Köyü, doğal coğrafi konumu gereği, bünyesine az da olsa Kürt nüfusu almıştır.

Köyde, bunun yanı sıra yine azınlıkta olan Başkurtlar da yaşamaktadır. Başkurtlar da halkın çoğunluğunu oluşturan Tatar halk gibi, Sibiryaya bölgesinden göç ederek bu köye yerleşmiştir. Geçen süreç içerisinde, Tatar-Başkurt-Kürtler arasında gelin alma durumu meydana gelince, dil ve kültür anlamında Başkurt ve Kürtler’de Tatarlaşma eğilimi görülmüştür (Seviye Udmir ile kişisel iletişim, 2020).

Bu durumda, Sibiryaya’dan Konya-Cihanbeyli-Böğrüderek’e göç edip 100 yılı aşkındır bu mevkide yaşayan soylar, kendilerini etnik grup/etnisite kavramı bağlamında önceleri Özbek olarak tanımlamışlardır. Zaman içerisinde önce Kazan Tatarı, geçmişlerini araştırdıklarında Sibirya Tatarı olduklarını görmüşlerdir. Genç kuşaktan Böğrüderek’te, Konya merkezde veya Anadolu’nun farklı yerlerinde doğup ana vatanlarını hiç görmeyenler mevcuttur. Buna rağmen, Böğrüderek Köyü’nde yaşayan Tatar halk ile yapılan görüşmeler neticesinde; Tatar yemek kültürünü devam ettirmeleri; dillerini günlük yaşamda kullanmaları; müzik kültürlerini dinleme, kayıt, özel günlerde ve gündelik yaşamda icra ve besteleme yoluyla yaşatma çabaları; amatör tarih yazma ve araştırmacılığı (Adnan Cengiz, Seviye Udmir, Rahmetullah Kurtaran) gibi kültürel hareketlerini yaşatarak, Tatar etnisitesinin devamlılığını sağlamaya çalıştıkları görülmüştür.

1.3. Bögrüdelik Kültürü

Kültür, bir toplumun dilini, müziğini, inanç ve inanışlarını, yemeklerini, gelenek, görenek, örf ve adetlerini ifade eder ve toplumun yaşayışının temel taşlarıdır.

Kültürel pratikler, doğum, düğün ve ölüm gibi geçiş törenlerinde, inanç, adet, töre, ayin, din ve büyü olarak temellendirilerek, kimliklerinin beklenti ve kalıplarına göre şekillendirilmektedir (Yılmazkol, 2009, s. 61). Göç eden toplumlarda, ritüel olarak kabul edilen düzene dayalı özel günler, düğünler, bayramlar kültürün aktarımı konusunda önemlidir. Bu ritüellerde, kültürün bir parçası olan müzik ve dans, topluluğun aidiyeti ve kimliğin oluşmasına katkı sağlamaktadır (Öğüt, 2019, 140).

Kültürlerin kendine özgü özellikleri olabileceği gibi, kültürler arasında etkileşim ve değişimler görülebilmektedir.

Sovyet etnografya literatüründe genel olarak Sibiryâ Tatarlarının kültürü ile Kazan Tatarlarının kültürü arasında kökü eskiye dayanan ve Sibiryâ bölgesindeki kaynaşma ile de güçlenen bir yakınlıktan söz edilir. ...Bu arada araştırmacıların Sibiryâ Tatarlarının etnografyasıyla ilgili topladıkları malzemeler, İtil Tatarlarının kültür ve hayat tarzıyla kıyaslandığında Sibiryâ Tatarlarına mensup değişik grupların kendilerine özgü bir kültürleri olduğunu ortaya çıkarmıştır (Çev. Batur, 2013, s.37).

Her toplumda, kültür önemli bir yere sahiptir. Tatar kültürü üzerine birçok eseri olan yazar Kayyum Nâsîrî'nin, Tatar kültürüne gösterdiği hassasiyet şu şekilde ifade edilmiştir:

“Kayyum Nâsîrî Tatar folklorunu başlı başına bir bilim dalı olarak esaslandırdı: Sözlü halk yaratmalarını (Tat. cır, beyit, takmak, köy) incelemeyi müstakil bir bilim sayarak bu sahada duyduğu, gördüğü materyalin birini bile kaybetmeden dikkatle derleyip incelemiştir” (Öner, 2018, s. 255).

Yıldıray Erdener'in,

Bir kültürü oluşturan din, dil, üretim araçları, sanat, örf ve adetler, davranış biçimleri, yemek-içmek, aile yapısı, politika gibi kültür kurumları müziğin tınısına biçim verir. Eğer Boston, Tokyo, Paris ya da Ankara'daki insanların kültürlerini anlamak istiyorsak o insanların müziğini besleyen kültür kurumlarını ve o kültür kurumlarının müzikle olan bağlarını irdelememiz ve anlamamız gerekir. (Tarihsel Süreç İçinde Etnomüzikoloji, <http://www.sanattanyansimalar.com/yazarlar/yildiray-erdener/tarihsel-surec-icinde-etnomuzikoloji/1505/>).

sözlerinden hareketle, kültür ve müzik ilişkisinin birbirini tamamlayan öğeler olduğu aşikârdır.

Yaldız (2013, s. 307), ev sahibi devlette doğan kuşaklar arasında bakış açıları bakımından farklılıkların olabileceğine de değinmiştir. Bu farklılıkların konumuz özelinde ne şekilde olduğu şu şekilde örneklenebilir: Alanda yaşayan ve yaş olarak en büyük kesim 3. kuşak, en küçüğü ise 5. kuşaktır. İlk kuşağın bedensel göçü, dil, müzik, mutfak gibi kültür göçünü de beraberinde getirmiştir. Örneğin, Tatar kültürüne ait yemekler, halen Böğrüdelik'te devam ettirilmektedir. 100 yılı aşkındır Böğrüdelik Köyü'nde yaşayan Tatarlar, kültürün öğeleri olan müzik ve dillerini, özellikle ilk kuşaklar arasında aktarmayı başarabilmişlerdir. Kaynak kişilerden Seviye Udmir, Sibiry'a da sadece yaşça kendilerine yakın kişilerle Tatarca konuşabildiklerini, genç kuşağın Tatarca bilmeyip Rusça konuştuklarını dile getirerek halen Sibiry'a da yaşayan Tatarlar'ın bu durumdan yakındıklarına değinmiştir. Udmir aynı zamanda, kendilerinin Böğrüdelik Köyü'nde 100 yılı aşkındır Tatarca'yı yaşattıklarını ifade etmiştir (kişisel görüşme, 2019). Alan araştırması sırasında, Böğrüdelik Köyü'ndeki genç kuşağın dillerini unutmama yolundaki özenleri dikkati çekmiştir.

Kültürü oluşturan unsurlar, çalışma içerisinde başlıklandırılarak kısaca açıklanmıştır, ancak çalışma konusunun çerçevesini dağıtmamak adına, açıklamalar detaylandırılmamıştır.

1.3.1. Böğrüdelik'te Dil

Konya-Cihanbeyli-Böğrüdelik Köyü, Kürtler, Tatarlar ve Başkurtlar'dan oluşmaktadır. Tatar ve Başkurtlar, Tatarca ile birlikte Türkçe; Kürtler de Kürtçe'yle birlikte çoğunlukla Tatarca konuşmaktadırlar (Seviye Udmir ile kişisel görüşme, 2019). Köy kültüründe Tatar dilinin baskınlığı görülmektedir. Yazı dilinde, Türk alfabesi kullanılmaktadır.

Tatarca, Ural – Altay dil grubuna dâhil edilen Türkçe'nin Kıpçak lehçesine mensup olan bir dildir. Kuzey grubu Türkçe Lehçesi olarak bilinen Tatar dili, Kazak, Kırgız, Başkurt, Karakalpak, Kumuk, Nogay, Karaçay–Balkar, Kırım Tatar ve Karay Türkçeleriyle birlikte, tarihî Kıpçak Türkçesinin bugünkü çağdaş temsilcileridir. Zamanla farklı dillerle ve lehçelerle alışverişte bulunarak farklılıklar ve çeşitlilikler göstermektedir (Kalafat ve Güngör, 2011, s. 16).

Başkurtça'nın da yine aynı lehçede olduğu bildirilmektedir: “Başkurdistan'da hâkim olarak görülen Kuzey Kıpçak lehçesidir. Başkurdistan devletinin resmî dilidir. Kazan lehçesine benzerlik göstermektedir” (Kalafat ve Güngör, 2011, s.18). Tarihsel süreç içerisinde, Tatarlar ve Başkurtlar arasında ezilmişlik olgusuna bağlı olarak birliktelik duygusu yaşanmıştır. Çekilen sıkıntıların ortaklığı, birliktelik duygusunun meydana

gelmesinde rol oynamış olabileceğini düşündürmektedir. Liaisan Şahin'in de belirttiği gibi; Tataristan Cumhuriyeti, Kama ve İdil nehirlerinin birleştiği yerde; Başkurdistan Cumhuriyeti ise Kama Nehri'nden Ural'ın güney tarafına doğru konumlanmıştır. Yani Tataristan bölgesinin doğusunda kalmaktadır (Şahin, 2004, s. 51). Coğrafi olarak yakın olmaları, dillerinin de birbirine benzemesi sonucunu getirmiş olabilir.

Nesrin Şen, 1996 yılında hazırladığı Böğrüdellik Köyü Türküleri ismini verdiği yüksek lisans tezinde dil konusuna şöyle yaklaşmaktadır:

Böğrüdellik'te Türkçenin hangi lehçesinin konuşulduğunu tam olarak söylemek güç görünmektedir. Çünkü; Özbekistan'dan Sibiryaya, Sibiryadan da Türkiye'ye göç sırasında asıl lehçede ağız ve şive değişikliklerinin, etkilenmelerin olabileceği hususu karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca 1908'den beri Anadolu'da yaşadıkları ve geçen 88 yıl⁴ içinde dillerine Türkiye Türkçesinin etkisinin olabileceği de unutulmamalıdır (Şen, 1996, s.6).

Çeşitli kaynaklardaki verilerden çıkarılacak sonuç, dilin canlı bir varlık olduğudur. Toplumun konuştuğu dil, zaman içerisinde çevresindeki faktörlere bağlı olarak değişim gösterebilir, karşılıklı etkileşim sağlayabilir. Tatarlar, Anadolu'da yaşadıkları süre içerisinde Anadolu Türkçesi'nden etkilenmişlerdir. Böğrüdellik'e daha sonra gelen Kürtler de Tatarca'dan etkilenmiş ve bunun yanı sıra Anadolu Türkçesi'nde kullanılan bazı kelimeleri de Tatarlar'dan öğrenmişlerdir. Rahmetullah Kurtaran, yapılan görüşmede (2018), Kürtler'in soba, oluk, tuvalet kelimelerini Tatarlar'dan öğrendiklerini ifade etmektedir. 100 yılı aşkın zamandır Türk coğrafyasında yaşayan, Sibiryadan gelen Tatarlar, Anadolu Türkçesi'ni dil hazinelerine kazandırmışlardır.

Uyum sürecini reddetme eğilimi olan diasporalar da mevcuttur (Çoban Öztürk, 2015, s. 149). Ancak Böğrüdellik'te yaşayan Tatarlar'ın kendi dillerinin yanında Anadolu Türkçesi'ni de öğrenme çabalarının olması, reddetme eğiliminin olmadığını göstermektedir. Böğrüdellik'te yaşayan Tatarlar, Sheffer'in kriterlerine göre diaspora olarak düşünülse de (bkz. s. 10) günlük konuşma dili anlamında, bu halk diaspora olarak değerlendirilmemelidir.

Böğrüdellik'te yaşayan Tatarlar, kendilerini Eskişehir'in Kuruhöyük Köyü'ndeki Tatarlar'a kültürel anlamda yakın görmekteler. Alan araştırmasının yapıldığı süre içerisinde, Kuruhöyük Köyü'nden Böğrüdellik Köyü'ne ziyarete gelen Tatarlar'ın olduğu

⁴ 88 yıllık süreç, tezin yazıldığı 1994 yılına göre ifade edilmiştir.

öğrenilmiş, ancak kendileriyle görüşme fırsatı yakalanamamıştır. Kalafat ve Güngör'ün (2011, s. 24), “Polatlı Tatar Türkleri arasında Eskişehir Tatar Türklerinin aksine ana dilini Tatarca olarak belirten tek bir kişi bile çıkmamıştır.” şeklindeki ifadesine göre, Eskişehir’de bulunan Tatarlar da tıpkı Böğrüdilik’te yaşayan Tatarlar gibi dillerine sahip çıkmaktadır.

1.3.2. Böğrüdilik’te İnanç ve İnanışlar

Toplumların inanç ve inanışları kutsamalarla ilişkilendirilmektedir. Kutsanılan şeyler yüce, ulu olarak atfedilmekte ve genellikle şahsî yaşayışı ilgilendirdiği için özel sayılmaktadır.

Her toplumda, birbiriyle aynı veya farklı inanç ve inanışlara sahip insanlar bulunabilmektedir. Böğrüdilik halkı Müslümanlardan oluşmaktadır. Sibiry’a da Müslümanlardan oluşan Tatarların çektiği sıkıntılar sonucunda, Tatarların daha uygun koşullarda yaşayacaklarına inanarak, Anadolu’ya göç ettirmek için çaba gösteren Abdurreşit İbrahim (Babay), seyyah ve gittiği yerlerde dinini yaymayı çabalayan İslam âlimidir. 1925-1933 yılları arasında Böğrüdilik’te yaşamış ve itibar görmüştür. Bu dönemde, etkili bir kişilik olan Abdurreşit İbrahim (Babay)’in dinî düşünce ve fikirleri, Böğrüdilik’te yaşayan Tatarlar’ı etkilemiştir.

Birinin suçunu bağışlama, yargılama, merhamet etme (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/?kelime=temiz%20kalpli>) anlamlarına gelen “Rahmet” kelimesi, Böğrüdilik Tatar halkında oldukça çok kullanılmaktadır. Ancak, bu kelime Anadolu’daki dinî kullanımının dışına çıkarak, Böğrüdilik Köyü’nde sağ ol, var ol, teşekkür ederim gibi anlamlarda kullanılmaktadır.

Böğrüdilik’teki Tatar halk, inançlarını Sünnî gelenekler içerisinde sürdürmektedir. Seviye Udmir, eskiden çocukların evlenme yaşına kadar Kur’an kursuna gönderildiğini, buna bağlı olarak da o kuşağın Kur’an okumayı bildiğini aktarmıştır. Köyde daha önce bulunan cami, çıkan yangın sebebiyle zarar görmüştür. Bunun üzerine yeniden inşa edilerek Böğrüdilik Camisi olarak bugünkü şeklini almıştır (Seviye Udmir ile kişisel görüşme, 2019).

Alan araştırmasında, mevlid pratiğini gözlem yapma olanağı bulunmuştur. Mevlid ve ardından Mevlid yemeğine iştirak edilmiştir. Kaynak kişilerden Muhittin Okutan tarafından Kur'an okutulmuş, sonrasında kadın ve erkekler karşılıklı iki evin bahçesinde ayrı olarak konumlandırılarak yemek verilmiştir. Yemekler, Konya merkezden çağrılan yemek firmaları tarafından hazırlanıp, yine onlar tarafından sunulmuştur. Tatar yemeklerinden sadece üre çorbası görölmüştür. Yiyeceklerin çoğunun Tatar mutfağından izler taşımaması ve mevlidden sonra yemek sunulması, Anadolu pratikleriyle ortak yön olarak görölmektedir. Anadolu'nun birçok yerinde Mevlidlerde vurmali çalgılardan bendir, def, erbane kullanıldığına rastlanılmakta ancak, yapılan gözlem ve sorgulamalarda bu ve benzer çalgıların dinî ritüellerde yer almadığı görölmüştür.

Bununla birlikte, Böğrödelik'te kullanılan ağız komuzunun, şaman kültüründe önemli bir yeri olmasına rağmen, Böğrödelik Köyü'nde dinî ritüel içerisine girmediği tespit edilmiştir. Ağız komuzunu şamanların kullandığı düşünöldüğünde, Böğrödelik'te de şamanizm beklentisi doğmuştur fakat bu beklentiyi karşılayacak bir durum gözlemlenmemiştir. Buna ilaveten, Böğrödelik Tatar müziğinde herhangi bir ritim aletinin kullanılmayışı da, Böğrödelik Köyü'ndeki inanç sistemini, şamanizm'de kutsal sayılan davul ve şaman inancıyla olan ilişkiden uzaklaştırmaktadır. Bu durumda, ağız komuzunun Böğrödelik Köyü'ndeki kullanımı bir inanç sistemine bağlı değil, müzik temeline bağlı olarak kendini göstermektedir.

Semerkindi Hazretleri'nden gelen inanişa göre, rüyada geçmişle ilgili bir şeyler görölrse komşular bir araya gelerek Kur'an okumaktadır. Buna "Perşembe okumak" adı verilmiştir. Ahmet Yesevi'den gelen inanişa göre ise, ineğin doğum yapmasının ardından, Zengi Ata'nın inek çobanı olmasına ithafen, yemekler hazırlanarak Zengi okutulmaktadır. "Zengi okutma" zamanında, genellikle Duha Suresi okunmakta ve Zengi Ata'nın ruhuna gönderilmektedir. Ayrıca yakın zamana kadar kadınların nikâhsız ölmeleri uygun görölmezdi. Hakim Ata'nın ölümden önce, kendisini teninin esmerliğinden dolayı beğenmeyen hanımına, "benden daha karasına varacaksın" dediği bilinmektedir. Hakim Ata'nın ölümden ardından, hemen siyah tenli Zengi Ata'yla evlendirilmiştir.

Kadınlar evlenip hamile kaldığında ise, göğsünden küçük paralar yuvarlayarak, Ahmet Yesevi'nin annesi ebe Karasaç Ana'nın ruhuna bağışlanmak üzere sadaka

verirlermiş. Ancak, bu inanışlar zaman içerisinde kaybolmuştur. (Rahmetullah Kurtaran ile kişisel görüşme, 2019).

‘Tatar Türklerinde Cenaze Merasimleri’ isimli makalede, Sibirya Tatarları’ndan alınan ağıt örneği görülürken, kaynak kişilerden Ercüment Yıldırım tarafından, ağıt ezgilerinin olmadığı, buna ilaveten ölünün ardından ağlamanın bile saygıdan ötürü uygun karşılanmadığı söylenmiştir (kişisel görüşme, 2019). Bahsi geçen ağıt örneği aşağıda verilmiştir:

Allanîñ rähmätendä bulsın,
Urı ocmaqta bulsın,
Qarañğı qabrläre yarıq bulsın,
İmanı yultaş bulsın.

Allah’ın rahmetinde olsun,
Yeri cennette olsun,
Karanlık mezarı aydın olsun,
İmanı yoldaşı olsun (Akt.: Zariyova Çetin, 2008, s.166).

Ölümlerde olduğu gibi düğünlerde, bayramlarda da bazı inanç veya inanışlar görülmektedir. Seviye Udmir’in el yazmalarındaki bilgiye göre, gelin evden çıkarıldıktan sonra göç yolu adı verilen yolda arabalarla gezintiye çıkılır ve köye dönüş yolunda da mezarlık ziyareti yapılırdı. Bu durum, Anadolu’daki şu inanışa işaret etmektedir:

“Geline köyün içi ve etrafı, evliliğe koruyuculuk kazandıracığı inancıyla cami, ölmüş olan oğlan tarafı büyüklerini memnun etmek ve sonunun ölüm olduğunu görüp ona göre davranmasını sağlamak amacıyla mezarlık etrafı dolaştırılır” (Santur, <http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/27.php>).

Seviye Udmir’in el yazmalarında yer alan diğer inanışlar şu şekildedir: Gelin ve damat evlerinin önüne geldiğinde, sağdıçlardan biri içi para dolu bir zarf fırlatır ve evlenme çağına gelmiş kişiler bu zarfı tutmaya çalışır. Atılan zarfı tutmaya çalışmaları, kendilerine de evlenme sırası geleceği inanışıyla ilişkilendirilmektedir.

Bayramlarda ise, eskiden olduğu gibi şimdi de bayram namazından sonra mezarlık ziyaretine gidilerek hatim ve dualar okunmaktadır. Bu devamlılığın sağlanması, dinî kültürlerine ve ölümlerine verilen önemin göstergesi olarak düşünülebilir.

1.3.3 Böğrüdelik’te Yemekler

Türk ve Dünya mutfağında her yemeğin ayrı bir lezzeti bulunmaktadır. Kullanılan baharatlar, soslar, malzemeler, yapıldığı gün/ay, hazırlama ve pişirme şekilleri mutfak kültürünü oluşturmaktadır. Bu şekilde oluşan farklılıklar, yöreden yöreye değişen

damak lezzetlerini meydana getirmektedir. Böğrüdelik Köyü'nde de farklı lezzetlerle karşılaşmıştır.

Beremiç : Yuvarlak hamurların içine kıymalı harç koyulup etrafı büzüştürülür, büzüştürüldükten sonra kızartılan beremiç, eritilmiş tereyağıyla servis edilmektedir.

Beliç : Tavuklu ve kırmızı etli olarak iki çeşit yapılmaktadır. Hamurun içine harç sarılıp kapatılır ve fırında pişer. Hazmını kolaylaştırdığı düşünülerek marmelat ile servis edilmektedir.

Köbete : Tatar böreği olarak da geçen köbete, pirinç ve hamurla yapılır.

Üre : Köy düğünlerinde üre adını alan beyaz çorba yapılmaktadır. Üre arpayla yapılmaktadır. Adnan Cengiz'in el yazmalarından edinilen bilgilere göre (1991, s. 6), Sibirya'da halk geçinmek için mayıs ayında buğday, yulaf ve az da olsa arpa eker; arpanın ekilme sebebi de üre çorbası yapmak içindir. Sibirya'dan atalarının getirdiği bu çorba, Böğrüdelik'te yapılmaya devam etmektedir.

Bavursak : Yine düğün, bayram gibi özel zamanlarda yapılan bavursak ise, un, maya ve yumurtanın sütle yoğrulmasıyla elde edilen hamurun bol yağda kızartılmasıyla hazırlanır. Seviye Udmir, el yazmalarında eskiden bavursağın "şik" adı verilen gelenek olarak bayrama son üç gün kala her gün pişirildiğinden ve bu üç güne verilen isimlerden şu şekilde bahsetmiştir:

...üç gün önce pişiren baylar şik, iki gün önceki ulla şik, bir gün kala pişen kicci şik günü pişirmiş olurdu. Bunların anlamı da şudur. Baylar şik yani o gün köyün zenginleri pişirirdi, bay Böğrüdelik'te zengin demektir. Ullu şik yani büyük şik, o gün köyün büyük bir bölümü pişirirdi. Kicci şik o gün de arefe günü, ancak imkân bulabilen küçük bir kesim pişirirdi. Annelerimiz bu bavursak pişirme işini birkaç komşu veyahut birkaç akraba yardımlaşarak pişirirlerdi.

Sac Böreği : Un ve suyla yapılan hamurun arasına peynir koyularak sac üzerinde pişirilmektedir. Bu börek Böğrüdelik'te yaşayan Kürtler'den öğrenilmiş ve yapılmaya devam edilmiştir (Seviye Udmir ile kişisel görüşme, 2020).

Bazı evlerin bahçelerinde Görsel 2.,3.,4.'te görülen fırınlar bulunmaktadır. Bu fırınlar alt-üst şeklinde iki katlı yapılmıştır. Alt katında küllenen ateş, Görsel 4'teki orta delikten yukarıya doğru çıkarak ısı sağlamaktadır. Bu fırınlarda kendi ürettikleri mayayla yapılan Tatar ekmeği pişirilmektedir. Çabuk bayatlamayan Tatar ekmeği, günlük kullanımın yanı sıra bayramlardan önce de yapılmaktadır. Bu ekmeğin, köyde yaşayan Kürtler tarafından da yapılıp ve tüketilmektedir. Köy ortamında ekmeğe olan ihtiyaç

sebebiyle, bahçesinde fırın olan bazı hanımların ekmek yapıp satması, Böğrüdelik'te fırıncılık mesleğini geliştirmiştir.

Görsel 2. Kerpiç fırının dış görünüşü (İzanrüba Kıran kişisel fotoğraf arşivi, 2018)

Görsel 3. Kerpiç fırının üst bölümü (İzanrüba Kıran kişisel fotoğraf arşivi, 2018)

Görsel 4. Kerpiç fırının iç bölümü (İzanrüba Kıran kişisel fotoğraf arşivi, 2018)

Bu bilgiler ışığında, Böğrüdelik Tatar yemeklerinde genelde hamur ile etin kullanıldığı ve bu yemeklerin düğün, bayram gibi özel günlerde önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir.

1.3.4. Böğrüdelik'te Gelenek ve Görenekler

Toplumların kültürel yaşamlarındaki birtakım tutum ve davranışları, gelenek ve görenekleri oluşturmaktadır. Gelenek ve göreneklerde uzun yıllar devamlılık görülse de zaman içinde değişimler veya uygulamada azalmalar görülebilmektedir. Böğrüdelik Köyü'nde de tespit edilen gelenek ve göreneklerin pek çoğu günümüzde uygulanmamaktadır. Bu durum, zamanın getirdiği şartlara bağlı olarak da değişebilmektedir. Örneğin Böğrüdelik Köyü'nde eski geleneklere göre arefe günü çocukların ellerine kına yakılma geleneği, günümüzde, köyde yaşayan çocuk nüfusunun olmaması,(sürekli, mevsimsel olarak gelip gidiyorlar) bu pratiği ortadan kaldırmıştır.

Gelenek ve görenekler, Böğrüdelik Tatar halkının yaşantısında, doğum, ölüm, düğün, bayram gibi mutlu veya acılı günlerde var olmuştur.

Görsel 6-7'de görülen kıyafet, kaynak kişi Seviye Udmir'in annesinden kalan Tatar gelinliğidir. Gelinin giydiği elbiseye sip denilmektedir. Böğrüdelik Tatar düğünlerinde bu kıyafetin renk, motif bakımından benzer şekilleri günümüzde kullanılmamaktadır. Sip'te

kullanılan kadife kumaş, günümüzde sadece erkek veya kadınların günlük hayatta kullanması için yapılan başlıklarda kullanılmaktadır. (Seviye Udmir, bu başlıklara Gebeç denildiğini ifade etmiştir (kişisel görüşme, 2018).

Görsel 5. Gebeç başlığı (İzanrüba Kıran kişisel fotoğraf arşivi, 2018)

Görsel 6. 1900'lü yıllara ait gelinliğin ön tarafı (İzanrüba Kıran kişisel fotoğraf arşivi, 2018)⁵

Görsel 7. 1900'lü yıllara ait gelinliğin arka tarafı (İzanrüba Kıran kişisel fotoğraf arşivi, 2018)

⁵ Görsel 6 ve 7'de görülen Dünya haritası, göç olgusunu yaşayan Tatar halkın, atalarının nerelerde yaşayıp hangi güzergâhlardan geçtiğini inceleyerek, geçmişlerini daha iyi anlamalarını sağlayan bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Seviye Udmir, günlerce süren düğün merasiminin 60'lı yılların ortalarına kadar Gineş adı verilen etkinlikle başladığını el yazmalarında ifade etmiştir. Bu merasimin başladığı gün, öğle saatlerinde erkek tarafının hanımlarının kız tarafına bohça götürmesi ve kız tarafının hazırladığı yemek ikramı sırasında düğünde yapılacaklar hakkında konuşulması Gineş olarak adlandırılmaktadır. İçinde “sip” adı verilen gelinin giyeceği kıyafetlerin de bulunduğu bohça dikilirken arasına para sıkıştırılır ve bohça damadın ablası tarafından taşınmaktadır. Gineşin akşamında, Türk geleneklerinde olduğu gibi kına gecesi yapılır; sadece genç kızların olduğu bu toplantıya Böğrüdilik'te “kızlar toplantısı” anlamına gelen “kız yıyın” denilmektedir. Gelinin kınası, damadın ablası veya kız kardeşi tarafından yakıldıktan sonra kendi aralarında oyunlar oynanarak eğlenilmektedir. Düğünün en kalabalık olan ikinci günü hatim okutulmak üzere hazırlıklar yapılır ve her iki tarafta da olmak üzere aşr okutulmaktadır. Akşamında da piyeslerin de oynandığı eğlence kısmına geçilir ve bu kısma da “kicki tuy” adı verilmektedir. Ertesi gün, gelinin damat evine göç hazırlığı başlatılmaktaydı. Gelinin göçünden bir gün önce erkek tarafında müzikli eğlenceler olmakta, burada gençler davul, zurna ile eğlenirken; yaşlılar ise bir odada garmon ve keman eşliğinde eğlenmektedir. Ertesi gün yani gelinin baba evinden ayrılacağı gün, erkek kardeş öğlen saatlerinde geline kuşağını bağlar ve gelinle vedalaşarak zamanın şartlarına göre olan arabaya gelin bindirilir. Araba hareket etmeden önce hoca yüksekçe bir yere çıkarak ezan ve dualar okur, herkes âmin dedikten sonra konvoy başlar. Eskiden göç yolu olarak adlandırılan yolda konvoy gezindikten sonra, tekrar köye girerken mezarlık ziyaret edilmektedir. Gelin ve damat, damat evinin önüne geldiğinde, anne babanın elleri öpülür. Bu sırada evin damından halkın üzerine ceviz taneleri fırlatılır ve insanlar ceviz yakalama telaşına girince, gelinin eve girişi sırasında yığılma olması engellenmiş olur. (Seviye Udmir'in el yazmaları). Ceviz, fındık, fıstık, üzüm gibi yemişlerin saçılması, Anadolu'daki bereket sembolüyle ilişkilendirilebilir.

Gelin, damat evinin eşiğinden girerken, damat ve ablası tarafından tutulan, yarısı yırtık olan bez parçasına basması istenir. Bezin ikiye ayrılmasıyla bir gelenek daha yerine getirilmiş olur (Seviye Udmir'in el yazmaları). Dünya genelindeki diğer Tatarlar'ın geleneklerine göre, damat eşikten ipek gibi değerli kumaşların üzerine basıp yırtarak geçmektedir. Bu da erkeğin yeni bir statüye geçişini ifade etmektedir. Bu gelenek Başkurtlar'da, Kazan Tatarları'nda ve Sibiryaya Tatarları'nda görülmekte ancak, gerçekleştirilme günü farklılık gösterebilmektedir (Zaripova Çetin, 2005, s.106).

Damat evinde yemekler yenir ve ardından takı töreni başlar. İnsanlar dağılır, gelinin yanında ablası ve yengesi kalır. Ertesi gün kız tarafındaki aile büyükleri tarafından, yaşlılar damat evine gelin görmeye götürülür, kız tarafı takılarını takar. Bir sonraki günde ise, erkek tarafının büyükleri, yaşlıları ve gelin kız tarafına gider ve aynı şekilde yemekler yenir. Kız, o gün düğün merasiminde kullanılan eşyaların temizlenmesi için annesine yardım etmek üzere akşama kadar kalır. Akşam yemeğinde damat, gelini almak üzere kız tarafına gelir. Yemekler yendikten sonra, gelin ve damat anne-babanın ellerini öperek kendi evlerine giderler. Böylece günlerce süren düğün merasimi sonlandırılmış olur. (Seviye Udmir'in el yazmaları).

Son 10 yıl içerisinde, salon düğünleri rağbet görmeye başlamış ve köy düğünü yapılmamıştır. Böğrüdilik Köyü'nde son olarak Enise Udmir'in erkek kardeşi (Rahim oğlu) Hamit Fırıncı'nın düğünü yapılmıştır (Enise Udmir ile kişisel görüşme, 2019). Köy düğünlerinin olduğu zamanlarda kaynak kişilerden Ercüment Yıldırım'ın babası İzzet Yıldırım'ın çaldığı keman veya akordiyon eşliğinde, kaynak kişilerden Rahmetullah Kurtaran'ın babası ve abisi düğünlerde atışmalı olarak yırlamaktaydı. (Rahmetullah Kurtaran ile kişisel görüşme, 2019). Zamanla, düğünlerin şehirlerde düğün salonlarında yapılması, popüler kültüre uygun müziklerin kullanılması sonucunu doğurmuştur.

1.3.5. Böğrüdilik'te Halk Oyunları, Seyirlik Oyunlar ve Eğlence Oyun Kültürü

Bir halkın oyun kültürü halk oyunlarını ve çocuk oyunlarını kapsamaktadır. Türkçe'de oyun kelimesi, dans, çocuk oyunları, yarış, beceri oyunları, şans oyunları, güç oyunları ve zekâ oyunları gibi çağrışımları yaptırır. Dil bilimciler, halk oyunları çerçevesinde değerlendirerek, temelinde din ve büyü unsurlarını görmektedir. İslamiyet öncesi dönemdeki dinsel merasimler de oyun ve büyü temelinde yapılıyorken, zamanla sosyal ve kültürel gereksinimlerle değişime uğrayarak bugünkü halk oyunları şeklini almıştır (Yılmazkol, 2009, s.166). Bu anlamdaki halk oyunları, müzikle birbirini tamamlayarak içiçe geçmiş durumdadır.

Halk oyunlarını, halkın sosyal ve kültürel gereksinimleriyle olan ilişki bakımından değerlendirirsek, özellikle uzun kış gecelerinde toplanıp oynanan seyirlik oyunlar da sayılabilir. Böğrüdilik Köyü'nde 48 yıl önce yapılan bir düğünde, damat Orhan Udmir tarafından yazılan "Parayla Saadet Olmaz" isimli piyes sahnelenmiştir (Orhan Udmir ile

kişisel görüşme, 2019). Buradan yola çıkarak, seyirlik oyunların düğünlerde bile kendine yer bulduğu görülmektedir.

Böğrüdelik Köyü'ndeki Tatarlar'la yapılan görüşmeler neticesinde, çocuk oyunlarının da eski zamanlarda oynandığı bilgisine ulaşılmıştır. Küçükbaş hayvanların leğen kemiklerinin bir çukur içine dizilmesiyle oynanan aşık atma oyunu oynanmaktadır. Bu oyunu kış günlerinde büyükler de oynamaktadır. Çocuklar için ayrılan aşık kemikleri yünlerden elde edilen boyalarla renklendirilmektedir. Oyun günümüzde oynanmamaktadır. Ayrıca "Of Derdim Var!" isimli oyun da gençler tarafında oynanmaktadır. Kuralları şu şekildedir: Her oyuncuya gül, papatya, manolya gibi çiçek isimleri verilmektedir. İlk oyuncu "Of Derdim Var!" dedikten sonra oyunculara verilen çiçek isimlerinden birini sesli bir şekilde söyler. İsmi söylediği çiçek ismi kime verildiyse, o kişi de "Of Derdim Var! diyerek yine oyunculara verilen bir çiçek ismini ekler. Oyun bu şekilde devam eder. Oyuncuların sürekli uyanık davranmasını gerektiren bu oyun, zaman zaman gülüşmelere olanak sağlar. (Seviye Udmir ile kişisel görüşme, 2019). Çocukların eskiden "aşık atma" denilen oyunu oynadıkları ancak günümüz koşullarında bu köyde oyun çağındaki çocukların kalmaması nedeniyle devamlılık sağlanamamıştır.

Adı geçen oyunlara ilaveten, Skirtmeç, Ettettül, Takmak, Epipe adı verilen oyunlu ezgiler derlenmiştir.

Skirtmeç, dişi kazın kuluçkaya yatıp yavrularını büyüttüğü dönemde erkek kazın dışarda geçirdiği dönemin hüsrانından sonra dişi kazın yavrularını büyütüp dışarı çıkması sonucunda erkek kazın sevinçli hareketlerini tasvir etmektedir. Geçmişte düğünlerde kendine has figürlerle icra edilmektedir. Pilot uygulamada görüşülen Sebahattin Orhan, Skirtmeç grubunda olan Ettettül'ün 14 çeşit ayak figürü olduğunu fakat günümüzde 1 figür kaldığını aktarmıştır. 1 figür kalmasından rahatsızlık duyarak, sözsüz ayak oyununa anonim Tatarca sözler adapte etmiştir. (kişisel görüşme, 2018).

Takmak, çocukları anlatan oyunlardandır.

Sak-Suk ise, Sak ve Suk adlı 2 kuşun ayrılık hikayesini anlatmaktadır. Bir anne, yaramazlıklarına dayanamadığı iki çocuğunun, Sak ve Suk kuşlarına dönüşmesi için beddua eder. Bunun ardından, çocuklar Allah tarafından kuşa dönüşür. Bu duruma üzülen

anneninin sözlerini içermektedir (Adnan Cengiz'in el yazmaları, 1991, s. 39). Alanda araştırmada Sak-Suk ezgisine ulaşılammıştır.

Epıpe, ayak oyunu olarak geçmektedir. Böğrüdellik Tatarları'nın yaptığı müzikli toplantılarda, yırlayan kişilerin çay ihtiyacı hissetmesiyle Çay Şarkısı söylenmektedir. Bunun üzerine insanlar ayağa kalkar, Epıpe söylenir ve oynanır. Sonrasında ev halkı tarafından çaylar getirilmektedir. Çay Şarkısı'nın ardından Epıpe'nin söylenmesini Ercüment Yıldırım (2019) şöyle ifade etmekte:

Çay pişirmeye kalkıyor, çay hazırlığına kalkıyor. Kıpırdanma oluyor oturan cemaatte. Herkes bir dinlenme ihtiyacı hissediyor. Herkes ayaklandığında da enstrümancı ayak oyunu çalıverdiği zaman, kapıdan çıkarken geri gelip ayak oyununu oynayıveriyorlar. Epıpe oyun havasını çalıveriyoruz. Ondan sonra bilenler oynuyor, şarkısını bilenler söylüyorlar. Öyle bir ortam gelişiyor.

Böğrüdellik'te müzik ve oyun, Tatarlar'ın duygusal sıkıntılarını ifade etmesinin yanı sıra, eğlence işlevini de yerine getirmekte, yaşantıyla ilgili işlev üstlendiği durumlar da vardır. Bu özellik, Çay Küyü isimli eserin söyleniş sebebinde görülmektedir. Ercüment Yıldırım, Böğrüdellik'te yaşayan Tatarlar'ın müzikli toplantılarında kişilerin çay ihtiyacı hissetmesi üzerine ev sahibine “çay istiyorum mesajı” vermek üzere bu eserin seslendirildiğini, bunun üzerine ev sahibinin de çay hazırlığına girdiğini dile getirmiştir (kişisel görüşme, 2019).

Müzik içeren oyunlarda, oynanan yere göre kıyafet seçimi yapılmaktadır. Ev içinde yapılan müzikli toplantılarda günlük kıyafetlerle oynanırken, Sibiryadan göç edişlerinin yıl dönümü olan, 100. Yıl Kutlamaları'nda oyuncuların birbirine benzeyen renkli kıyafetleri kullandığı ancak köye ait bir halk oyunu kıyafetinin bulunmadığı bilgisine ulaşılmıştır (Rahmetullah Kurtaran ile kişisel görüşme, 2019). 2007 yılında yapılan 100. Yıl Kutlamaları için Tataristan'dan bir müzik grubunun geldiği, Meftuha Çetin'den öğrenilmiştir.

Böğrüdellik'te yaşayan Sibiryada Tatarları'nda, düğün, bayram gibi özel günlere verilen önem, bu günlerde özel yemekler hazırlanması, seyirlik oyunların oynanması, mezarlık ziyareti, ölülerine gösterdikleri saygı bakımından Anadolu kültürüyle ortak yönleri tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, salon düğünlerinin yapılması, düğünlerde kullanılan müzikler, Tatar gelinliği yerine beyaz gelinlik giyilmesi, günlerce süren düğünlerin bir güne indirilmesi gibi sebepler bakımıyla da Anadolu kültürüne uyum

sağladıkları sonucuna varılmıştır. Ancak, kendilerine has özelliklerini, dil ve müziklerinde korudukları görülmüştür.

1.3.6. Bögrüdelik'te Tatar Müzik Kültürü

Kültürel kimliğin oluşmasında veya tanınmasında müzik önemli bir faktördür. Toplum müziklerinde kullanılan çalgılar, edebî yapı ve tavır, ezgi gibi müzik unsurları, o toplumun müzik hafızasını oluşturmaktadır. Bu nedenle kültürel aktarım sonucuyla devamlılık sağlayan müzik kültürleri, tarihsel bilgiler hakkında da bilgi verebilmektedir (Yılmazkol, 2009, s. 90).

Konya – Cihanbeyli - Bögrüdelik Köyü'nde müzik, Tatarlar'ın günlük yaşantısının bir keyfi haline gelmiş bulunmaktadır. Önemli gün veya gecelerde müziğin aktif olarak kullanılmasının yanı sıra, günlük toplantılarda da şarkı söyleme kültürü belirgin bir şekilde kendini göstermektedir.

Bögrüdelik'te Tatarca söylenen ezgili şiirlere “yır” adı verilmekte ve bu eyleme de “yırlamak” denilmektedir. Özbek'in sözlüğünde, “yır”, “ır”, “cır” kelimelerinin anlam olarak aynı olduğu, fakat kullanım bağlamlarının farklı olduğu görülmüştür.

Yır (AT, Hakk. ve Başk.):	Ezgi, türkü, nağme, hava
Yıragu	: Türkücü, çalgıcı
Yır koşmak	: Türkü bestelemek, türkü bağlamak
Yırlak	: Çok şarkı söyleyen
Yırlamak	: Türkü, şarkı söylemek, ırlamak
Ir (Kırg.)	: Ezgi, türkü, nağme, hava
İrlamak	: Türkü söylemek, bir hava tutturmak
Cır (Tat.)	: Ezgi, türkü, nağme hava (Özbek, 2014, s. 202,95,37).

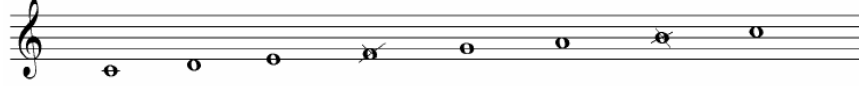
Ir / yır benzer anlamlarıyla Türk lehçelerinde bugün de mevcuttur. Ir / yır / cır küğ, küy, çeşitli Türk lehçelerinde aynı anlamlarda kullanılmaktadır. Başkurt Türkçesinde yır, köy; Tatar Türkçesinde cır, köy; Kazak Türkçesinde küy, makam ezgi, nağme, şarkı, melodi anlamını taşır (Akt.: Mirzaoğlu, 2009, s. 357).

Yırların bir müzik dizisiyle seslendirilmesi, Bögrüdelik Tatarları'nın dilinde “küy” olarak şekillenmekte ve “makam, hava” anlamına gelmektedir. Tatar halk, küy'leri “uzun küy” ve “kısa küy” olarak ikiye ayırmaktadır. “Uzun küy”, Türk Halk Müziği'ndeki ritme bağımsız “uzun hava” türüne, “kısa küy” ise ritimli “kırık hava” türüne benzerlik göstermektedir. Nakarat/Bağlantı olarak geçen kısımlara düşürgüç; dörtlüklere ise dulgav demektedirler. Müziklerini, büyük çoğunlukla Pentatonik dizi üzerine kurdukları görülmüştür.

Ülkü Özgür, “Pentatonik Müzik ve Dünya Müziğine Etkileri” isimli makalesinde, pentatonizm hakkında şu bilgilere yer vermektedir:

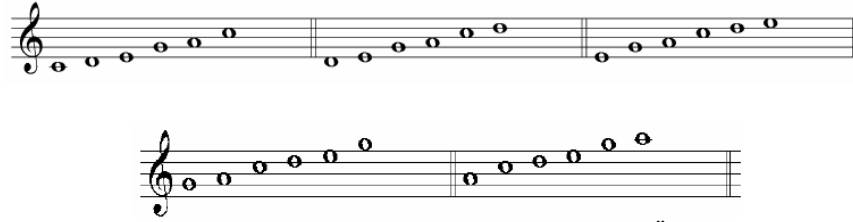
Yunanca; Penta =beş; tonik=ses; Pentatonik dizi: Kelime anlamı ile beş sestten oluşan dizidir ve bir sekizli içindeki belli beş sesin kullanılmasıyla oluşur (Özgür, 2001, s. 86).

...
Pentatonik dizinin belli bir sestten başlama zorunluluğu olmadığından herhangi bir sesin üzerine tam beşlilerle çıkılarak bu dizi elde edilebilir...
Pentatonik dizi oluşturmak için bir majör dizinin yarım seslerini (4. ve 7. dereceleri) diziden çıkartmak yeterlidir (Özgür, 2001, s. 87).

Görsel 8. Do Pentatonik Dizi'nin Oluşumu (Özgür, 2001, s. 87)

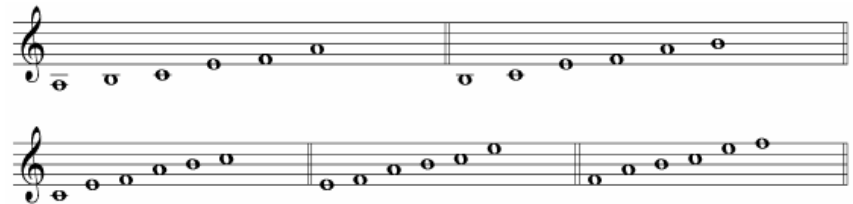
Pentatonik dizide seslerin belli görevleri, yönleri, ya da zorunlu bağlantıları yoktur. Tonal sistemde olduğu gibi seslerin duruculuk-yürüyücülük işlevleri olmadığından, her ses birbirinden bağımsız olarak hareket eder ve dizi çevrimleriyle de kullanılarak ezgiler oluşturulur (Özgür, 2001, s. 88).

Görsel 9. Do Pentatonik Dizi ve Çevrimleri (Özgür, 2001, s. 88)

...
Günümüzde ise yukarıdaki ilk dizide B3'lü olan ilk aralık majör karakter taşıdığından majör pentatonik, üçüncü ve beşinci dizide k3'lü olan ilk aralık minör karakter taşıdığı düşünülmektedir (Akt: Özgür, 2001, s. 88).

Çin müziğinde önceleri çok az kullanılan yarım sesler zamanla sıkça kullanılmaya başlanmıştır. Böylece yarım sesi olan ve olmayan pentatonik diziler oluşmuştur (Anhemitonik pentatonik = yarım sesi olmayan; hemitonik pentatonik = yarım sesi olan pentatonik dizi) (Özgür, 2001, s. 88).

Görsel 10. Yarım Sesli Pentatonik Dizi ve Çevrimleri (Özgür, 2001, s. 88)

Yarım sesli pentatonik dizi de çevrimleriyle kullanılmıştır. Bu dizinin B2, k2, B3 aralıklardan oluştuğu ve tüm çevrimlerinde art arda gelen iki ses arasında k3 aralığının yokluğu fark edilmektedir. İlk dizideki birinci ile üçüncü ses arasında k3'lü aralık minör etki taşıdığı, üçüncü ve beşinci dizide B3'lü olan ilk iki ses majör etki taşıdığı düşünülmektedir (Özgür, 2001, s. 88-89).

Böğrüdellik Köyü'nden derlenen pentatonik yapılı uzun ve kısa küy örneklerinden bazı kesitler aşağıda sunulmuştur:

5. 1., 2., 3., ...

1. Hoş gi . l di niz si z bi z ge de
 2. A la . y ti me ğe n i dim de
 3. U ra . k ur gan yi r le rim de
 4. Ka ya mi nim tu sı yım da

7. 1. 2.

Bat ma yın ca tin gi . z ge tin gi . z ge [a . . y(i)]
 Bı la . y ti me ğen i dim ğen i dim "
 Bi çe . n çap kan yir le rim yir le rim "
 Ka ran kı la(r) kuş kil gen kuş kil gen "

Görsel 11. “Hoş Gildiniz Siz Bizge” kıska küyünden alıntı

5. 1., 2., 3.

1. Şı l dı rı p ak kan çi . ş me le . . r ni p
 2. Ka—r'or ma n ba şı ka ran kı tü n
 3. Ka—r'or ma n lar nın a . r ya ğı . . n da
 4. Ka—r'or ma n lar nın a . r ya ğı . . n da

6.

A . . s tı la rı de r ya bul ma sı n
 Ya . k şı at la . r ki re k ü te . r ge
 Ka yın a ğa ç la rı bar mi ge n
 Gar çı ga la kuş nı n u ya sı

Görsel 12. “Şıldırıp Akkan Çışmelernip” uzun küyünden alıntı

Pentatonizmin Orta Asya'dan Anadolu yönündeki yayılışı Görsel 13'te görülmektedir. “A. Adnan Saygun'un Türk Halk Müziğinde Pentatonizm” isimli eserinde yer verilen, Benedict Szabolcsi'ye ait pentatonik müziğin yayılışı haritasında pentatonik müziğin çıkış yeri olarak Güney Sibiryaya, Orta Asya gösterilmektedir (TÜMATA, <https://tumata.com/muzik-terapi/pentatonik-muzik-ve-etkileri/>.” Japonya, Çin, Hindistan'a uzanmış, Hazar denizinin kuzeyinden ve güneyinden ilerleyerek Anadolu yönünde yayılış göstermiştir. Bu yayılış, Sibiryaya Tatarları'nın müzikleriyle, Anadolu müziklerinin benzeşmesinin doğal bir sonucu olduğunu destekler niteliktedir.

Görsel 13. Pentatonizmin yayılış haritası (Ahmet Adnan Saygun, Türk Musikisinde Pentatonizm, 1998.)

Yır ve küy olarak isimlendirilen halk ezgileri Tatarca seslendirilir. Bu ezgiler arasında, ilâhinin olmadığı tespit edilmiştir. Dinî içerikli Tatarca ezgileri olmadığı için, ilâhi ile eş anlamlı bir tür tanımlamasına rastlanılmamıştır. Sözlü kültür ürünü olan ninni örneğine ise bir tane rastlanılmıştır. Çoğu zaman sadece insan sesi kullanıldığı gözlemlenmiştir. Kaynak kişilerden Seniye Udmir, köy içerisindeki toplantılarda yırları koro veya solo olarak söylediklerini ve bu toplantıları yapmaktaki amaçlarının kültürlerini unutmamak, unutturmamak olduğunu dile getirmiştir. Müziklere enstrüman olarak keman, akordiyon (garmon), ağız komuzu ve ağız mızıkası ile eşlik edildiği fakat hiç ritim çalgısı kullanılmadığı bilgisine de ulaşılmıştır (Seviye Udmir ile kişisel görüşme, 2018). Ritim eşliğine ihtiyaç duyulduğunda ağız komuzu kullanılmaktadır. (Ercüment Yıldırım ile kişisel görüşme, 2019). Rahmetullah Kurtaran, cümbüşün de kullanıldığını ifade etmiştir (kişisel görüşme, 2019). Böğrüdelik Tatar Müziği'nde toplu çalma geleneği nadiren yapılsa da, devamlılığını korumaktadır. Alanda, halen kullanılan enstrümanların akordiyon ve ağız komuzu olmasına karşın sadece akordiyon kaydı yapılabilmektedir. Enstrümanın çalım şekli, kişiye hem çalıp hem de kendi sesini kullanma imkanı sunmaktadır.

Son yıllara kadar akordiyon çalan en yaşlı kişi Behçet Kılınç (d. t. 1932)'tir. Bir parmağını yitirmesi ve sağlık problemlerinin getirdiği parmak güçsüzlüğü, akordiyon çalmayı bırakmasına sebep olmuştur. Sahada edinilen bilgilere göre, keman ve akordiyon çalan bir diğer isim de merhum İzzet Yıldırım (d. t. 1926)'dır. Babadan oğula geçen

kültürel aktarımla, İzzet Yıldırım'ın oğlu Ercüment Yıldırım (d. t. 1956) da akordiyona merak salmıştır. Günümüzde Böğrüdelik Köyü'nde akordiyon çalan tek isimdir. Ayrıca, Ercüment Yıldırım merhume annesinin ağız mızıkası çaldığını dile getirmiştir. Böğrüdelik kültüründe kullanılan bir diğer enstrüman da ağız komuzudur.

Görsel 14. Ağız Komuzu (<http://sadecemuzik.info/agiz-kopuzu-nedir/>)

Görsel 15. Ağız Mızıkası (<https://www.goktepeliler.com/konular/png-mizika-antika-resimleri-arkasi-kesilmis-mizika-resimleri-arkasi-transparan-mizika-resimleri.156211/>)

Araştırma katılımcılarından Rahmetullah Kurtaran (d. t. 1962) ağız komuzu çalmaktadır. Orta Asya Türk topluluklarında ağız komuzunun çalındığı bilinmektedir. Bu çalgının Konya iline bağlı bir köyde çalınıyor olması, Tatar halkın Sibiry'a'dan fiziksel göçüyle birlikte, kültürel göçünü de göstermektedir.

Ağız tamburası olarak da kullanılan bu müzik aleti hakkında Vural şunlara değinmiştir:

“Ağız tamburası, Orta Asya Türklerinin kullanmayı çok sevdikleri, iki elle tutularak ağza yaklaştırılan küçük bir çalgıdır. Alçak bir vınlama tonuna sahip olan ağız

tamburasının melodi yeteneği kısıtlıdır. Ancak kendine özgü, güzel bir tonu vardır” (Vural, 2016, s.245).

Yeşil, “Bir Türk müzik enstrümanı olan ağız kopuzu, demir kopuz, awız kopuz, ağız kopuzu, domboi, awıa gubuz, şankopız, gibi adlarla Türk cumhuriyetlerinde adlandırılmakta ve kullanılmaktadır.” (Yeşil, 2015, s. 195) şeklinde ifade etmiştir.

Böğrüdilik Köyü’nde, “ağız tamburası”, “demir kopuz” gibi adlandırmalara rastlanılmamış; bu çalgıya sadece ağız komuzu demektedirler.

Böğrüdilik Köyü’nde çalgılarla, sözlü ezgilere eşlik edilmekle birlikte, çok az da olsa sözsüz ezgiler⁶ ve oyunlu ezgiler de icra edilmektedir.

1.4. Böğrüdilik Tatar Müziği’nin Zaman İçindeki Değişimi

İnsanın var oluşundan bu yana toplumlarda yaşam kurma mücadelesi ve buna bağlı olarak, yer değiştirme ve hareketler meydana gelmiştir. Bu hareketlerle, toplumlar yeni kültürlerle karşılaşmış ve kültürel alışverişlerde bulunmuşlardır. Kültürel değişimler de bu hareketlerin sonucu olarak görülmektedir. Söz konusu değişimler, kültür ana çatısı altında, gelenek, görenek, dil, yemek, inanç, inanış ve müzik konularında olabilmektedir. Sürekliliğini devam ettirerek, değişime uğramayan kültürel örnekler de bulunmaktadır.

Toplumsal hareket ve yer değiştirmelere genel olarak göç adı verilmektedir. Göçlerin ekonomik, toplumsal, siyasal, kültürel vb. sebepleri, bazen zorunlu göçü de beraberinde getirmiştir. Konumuz özelindeki Konya ilinin Cihanbeyli ilçesine bağlı Böğrüdilik Köyü bu durumla uyumaktadır. Göç etme sebepleri olarak, dinleri ve dilleri üzerindeki baskı olarak bilinmektedir. Ancak göçle birlikte getirdikleri kültürlerini, günümüzde de sürdürme çabaları görülmektedir. Kültürel devamlılığı, genç kuşaktan daha çok, yaşlı kuşağın sürdürme eğilimi olduğu sonucuna varılmıştır. Bu durum da kültürel değişimi beraberinde getirmektedir. Anadolu’ya göç sonrasında Türkçe müzik repertuvarları da gelişmiştir. Türkçe müzik repertuvarlarında, Yıldız Ayhan ve Yüksel Özkasap’ın seslendirdiği eser örneklerine de rastlanılmıştır. Böğrüdilik’te yaşayan

⁶ Sözsüz-çalgısal ezgi örneği olarak Ettettül verilebilir. Sözsüz olması sebebiyle, bu ezginin unutulmaya yüz tutmasından endişe duyan Sebahattin Orhan, anonim sözleri bu ezgiye adapte etmiştir (kişisel görüşme, 2018).

Tatarlar'ın kendilerine etnisite olarak yakın gördükleri, Ankara doğumlu olan Tatar kökenli Yıldız Ayhan'ı radyolar aracılığıyla dinlemişlerdir. Kaset ve plaklar yoluyla da Yüksel Özkasap'ı dinlemişlerdir (Beyhan Uğuz ile kişisel görüşme, 2018). Doğaçlama ezgi üretme yeteneği de olan kaynak kişi Beyhan Uğuz'un, ses tekniği ve üslup açısından Yüksel Özkasap'tan etkilendiği tespit edilmiştir. Özellikle Yüksel Özkasap'ın ses rengi (alto) ve hançere kullanma tekniğini, Türkçe seslendirdiği birçok ezgide yerleşik olarak kullandığı görülmüştür. Bu kişilerden dinlenen eserlerin Böğrüdelik Tatar halkına mâl edilmemesi, örneklem ve sınırlılıkların dışında kalması sebepleriyle, etkileşim örnekleri olarak görülmektedir.

Ezgi üretimi anlamında çeşitlilik pek fazla görülmemekle birlikte, sözel anlamda Tatarca/Türkçe dulgav (dörtlük) üretimi devam etmektedir. Genellikle, kalıplaşmış geleneksel pentatonik ezgiler üzerine, değişik Tatarca dulgavların (dörtlüklerin) okunması bir gelenek halini almıştır. Bu gelenek, ezgilerin sabit kalarak, üzerine sözlerin döşendiği yapı olarak, Anadolu Türk Halk Müziği'nde kullanılan "ayak" kavramını çağrıştırmaktadır. Böğrüdelik Tatar Müziği'nde sözel üretilere uydurulan ezgiler, çoğunlukla pentatonik ses örgüsüyle oluşturulmuştur.

Bunun dışına çıkılarak Anadolu'da kullanılan makam/dizilerle de oluşturulduğu görülmüştür. T(i)ren Gelir Kıçkırıp (Hicaz Makamı Dizisi), Uçup Gilgen Kır Kazınnan (Uşşak Makamı Dizisi), Böğrüdelik (2), Ettettül (Bûselik Makamı Dizisi) ezgileri bu duruma örnek teşkil etmektedir. Böğrüdelik Köyü'nden elde edilen veriler ışığında, Pentatonik yapının Anadolu'da kullanılan makam dizi seslerine dönüşümü açısından gösterilebilecek örnekler de bulunmaktadır. Do Majör Pentatonik Dizi içinde seyreden ancak, (alt dörtlü) Sol karar sesli olan Samavarna Tiz Kaynata (bkz. Görsel 58.) yırı, pentatonik karakterli olmasına karşın kaynak kişinin icrasında IV. derece katılarak Sekstatonik (6 sesli) bir dizi oluşumuna imkan vermiştir.

Aynı şekilde, IV-VII. dereceleri olmayan Do Majör Pentatonik Dizi'li Alm'alırsın Aldanırsın yırına, icracının bariz şekilde IV. dereceyi kattığı tespit edilmiştir. Bu şekilde Sekstatonik (6 sesli) Dizi'ye dönüşen Alm'alırsın Aldanırsın yırı, pentatonik karakterden biraz uzaklaşarak Ordu-Akkuş, Mesudiye ve Tokat-Reşadiye havalisinde görülen ve Efilo (Efiloğlu) havaları olarak bilinen Müstezat (Çargâh Makamı Dizisi) karakterli ezgilerle tavırsal açıdan ilgi çekici şekilde benzeşme göstermiştir.

Nereden Derlendiği
KONYA / Cihanbeyli /
Böğrüdelik Köyü

05/07/2018 Derleyicisi
İzanrüba KIRAN

Kimden Derlendiği
(Böğrüdelik Tatar /Başkurt Halkı)
Beyhan UĞUZ

ALM'ALIR SİN ALDANIR SİN
(Kıska Küy)
= Tatar Yır ı =

Notaya Alan
İzanrüba KIRAN
15/06/2020

Al m'a lır sını al da nır sını Al ma bi ş gen ca gın da
Al ma la ri hur ma la ri Kı sı l p bi şe re ni

Görsel 16. Alm'alır Sın Aldanır Sın'dan Bir Kesit

Böğrüdelik'te yaşayan Tatarlar'ın müzik hafızalarındaki kaymaları gösteren bahsi geçen yırlar, Anadolu kültüründeki benzeşen makam dizileriyle (Çargâh/Müstezat/Majör Dizi) doğal bir senteze geçtiğini gösteren somut örneklerdendir. Bu sentezin nasıl gerçekleştiği konusunda bir bilgiye ulaşılacakla birlikte, radyo ve televizyonların etkisiyle gerçekleşmiş olabileceği ihtimaller arasındadır.

Hani Bu Kızın Anası (Arel-Çargâh Makamı Dizisi-Çargâh 3'lüsü) isimli kına havası da sözleri itibariyle Türkçe'dir:

" -Bağlantı-

*Hani bu kızın anası
Elinde mumlar yanası*

-1-

*Kız anası kızsız kaldı
Yüksek evler ıssız kaldı
Ak bakırlar susuz kaldı*

-2-

*Gelinin giydiği atlas
Atlası iğneler batmaz
Eloğlu Allah'tan korkmaz "*

Yöre
KONYA / Cihanbeyli
Böğrüdelik Köyü
Kimden Alındığı
Meftuha ÇETİN - Beyhan UĞUZ
Sermin ÖZBEK

HANI BU KIZIN ANASI (Kına Havası)

Derleyen
İzanruba KIRAN
2018
Notaya Alan
İzanruba KIRAN
19/12/2019

2

3

4

Ha ni bu kı zı na na sı

E lin de mum lar ya na sı

Görsel 17. Hani Bu Kızın Anası (Kına Havası)'ndan Bir Kesit

Bu da ölçü, söz ve makamsal bakımdan Anadolu ile tamamen uyumuna örnek olarak gösterilebilir. Çankırı'dan derlenen şu gelin baş övmesi'nde (kına havası) sözleri itibariyle benzeyen noktalar bulunmaktadır:

REPERTÜKÜL SIRA NO : 007

Derleyen

Savaş AKBIYIK

Yöresi

ÇANKIRI/Şabanözü/Çapar Köyü

Derleme Tarihi

15.10.2001

Kaynak Kişi

Selver ERDOĞAN

Aynur ERDOĞAN

MUHAMMET SANCAĞI ALMIŞ OTURUR

Notaya Alan

Savaş AKBIYIK

Mu ham met san ca ğı al mış o tu
Ha san nan Hü se yin o kun tu ge
4 rur Sa ğı na so lu
zer Hak kın ek si ği
7 na Se lam ye ti rir
ni ken di si dü zer
10 Hu ri giz la rı gı na ge ti
Hu ri giz la rı da gı na sı ne
13 rir Mu ham me din düğ
zer
16 ne ne var cen ne te
19 Cen net te cen net te
22 Hak kın em rin de

REPERTÜKÜL
repertukul.com & turkupedia.com

Görsel 18. Muhammet Sancağı Almış Oturur 1. Sayfa Nota (Repertükül,
<https://www.repertukul.com/MUHAMMET-SANCAĞI-ALMIŞ-OTURUR-7>)

- 2 -
MUHAMMET SANCAĞI ALMIŞ OTURUR

24
Ha_ ni bu_ gı_ zın_ a na sı_ ha_ ni bu_ gı_ zın
Ba_ ban pa_ za_ ra_ var dı mı_ Al_ ye şil_ gı_ nan

29
a na sı_ e_ lin_ de_ mum lar_ ya na sı_ Al_ ye şil_
al dı mı_ Bu_ da gı_ zı_ mın_ de di mi_

34
gı_ nan gut lol_ sun Or_ da dir_ li_ ğin_ dat lol_ sun Savaş AKBIYIK

I. BÖLÜM

1.
MUHAMMET SANCAĞI ALMIŞ OTURUR
SAĞINA SOLUNA SELAM YETİRİR
HURİ GIZLARI DA GINA GETİRİR
MUHAMMED'İN DÜĞÜNÜNE VAR CENNETTE
CENNETTE CENNETTE HAK'KIN EMRİNDE | 2.
HASAN'NAN HÜSEYİN OKUNDU GERZER
HAK'KIN EKŞİĞİNİ KENDİSİ DÜZER
HURİ KIZLARI DA KINASIN EZER
MUHAMMED'İN DÜĞÜNÜNE VAR CENNETTE
CENNETTE CENNETTE HAK'KIN EMRİNDE |
|--|---|

II. BÖLÜM

1.
HANİ BU GIZIN ANASI
HANİ BU GIZIN ANASI
ELİNDE MUMLAR YANASI
Bağlantı :
AL YEŞİL GINAN GUTL'OLSUN
ORDA DİRLİĞİN DATL'OLSUN	3.
MERCİMEK EKTİN BİTTİ Mİ
ÇANKIRI YOLUNU TUTTU MU
KIZ ANASIN UNUTTU MU
Bağlantı
2.
BABAN PAZARA VARDI MI
AL YEŞİL GINAN ALDI MI
BU DA GIZIMIN DEDİ Mİ
Bağlantı	4.
ELİMİ SUNDUM ASTARA
ELİMİ KESTİ DESTERE
ALLAH'IM ŞİRİN GÖSTERE
Bağlantı

NOT: Türkü yörede "**Gelin Başı Övmesi**" olarak adlandırılıyor. Gelin Başı Övmesi; gelinin evden ayrılıp, koca evine gitmeden önceki gecede, yani baba evinde geçirdiği son gecede, köyün kadınları ve kızları tarafından hem kına yakılması, hem de gelinin evliliğinin mutlu - mesut geçmesi için temenniler ve geline verilen öğütler. (S. Akbıyık)

REPERTÜKÜL
repertukul.com & turkupedia.com

Görsel 19. Muhammet Sancağı Almış Oturur 2. Sayfa Nota (Repertükül,
<https://www.repertukul.com/MUHAMMET-SANCAGI-ALMIS-OTURUR-7>)

Müziklerinde kullandıkları dizi ve sözlerinde olduğu gibi, çalgılarında da kullanım azalmaları veya farklılıkları görülebilmektedir. Önceleri akordiyonun yanında keman, cümbüş, ağız komuzu kullanımı varken, günümüzde yırlara akordiyonla eşlik edilmektedir. O da, Ercüment Yıldırım ve Böğrüdelikli olup Konya merkezinde yaşayan Sebahattin

Orhan tarafından icra edilmektedir. Konya merkezinde yaşayan Böğrüdellikli gençlerde de yırlara çalgıyla eşlik anlamında az da olsa eğilim görülmüştür.

Kültürel belleklerinde çalgısal/enstrümantal olarak bilinen Ettettül oyununun az oynanması sebebiyle ayak figürleri unutulmaya başlamıştır. Sözün akılda kalıcılığının daha iyi olacağı düşüncesiyle, Sebahattin Orhan anonim sözleri Ettettül'e adapte ettiği öğrenilmiştir (Sebahattin Orhan ile kişisel görüşme, 2020) (bkz. Görsel 109.). Buna benzer bir örnek de Kazan Halk Cırısı olarak bilinen Galiye Banuv'da görülmüştür. Orjinalindeki ikinci kıtanın seslendirildiği, sonraki kıtaların ise yine Böğrüdellik'te yaşayan Tatarlar'ın anonim sözleriyle adapte edildiği tespit edilmiştir. (Orjinal notası için bkz. Görsel 20.)

TÜRKATA

GALİYE BANU

İDİL-UKAL TÜRKLERİ SAHİSİ

TE RE ZE-- DE- N KA RI- Y SI-- N DA -

KA RA-P KI-M Nİ - TA NI-Y SIN? KA RAP KU- Zİ- N

TAL DI-R GA- - N CI - GAL YE - BA - MU -

SIL VI-M İR KE-M NİK ÇA- KI - RI- P AL MI -Y SIN?

TEREZEDEN KARIYSIN DA
KARAP KİMNİ TANIYSIN
KARAP KÜZİN TALDIRGANCİ
GALİYE BANU, SILUİM İRKEM,
NİK ÇAKIRIP ALMIYSIN?

TEREZENNİ AÇIK KUYIP
KİMGE KÜLMEK KİSTİN SİN?
KARA KAŞIM, KARLIĞAÇIM
GALİYE BANU, SILUİM İRKEM
KİM BEHİTİNA ÜSTİN SİN?

TEREZE TİBİM KATI BAL
AŞIYSIN KİLSE VATIP AL
SÜYÜLERİN CİNNAN BULSA
GALİYE BANU SILUİM İRKEM
TEREZEDEN TARTIP AL.

EK-III

Görsel 20. Galiye Banuv (Kaynak: Şen, Böğrüdellik Köyü Türküleri, 1996)

BÖLÜM 2: BULGULAR ve YORUM

Çalışmanın yöntemine uygun yapılan araştırmada, elde edilen halk ezgileri ve halk ezgilerinin ezgisel ve sözel incelemeleri, “Kısa Küyler”, “Uzun Küyler” ve “Diğer Küyler” başlıkları altında, alfabetik olarak yer alacaktır.

2.1. Kısa Küyler

2.1.1. Aklı Sidçe Kümleginni

Nereden Derlendiği
KONYA / Cihanbeyli /
Böğürdelik Köyü

08/09/2018 Derleyicisi
İzandrüba KIRAN

Kimden Derlendiği
(Böğürdelik Tatar / Başkurt Halkı)
Meftuha ÇETİN
Sermin ÖZBEK

AKLI SİDÇE KÜMLEGİNİNİ (Skirtmeç) = Tatar Yırı =

Notaya Alan
İzandrüba KIRAN
08/07/2020

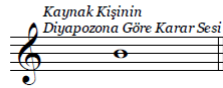
Ak lı sid çe kümle gin ni Yu vay sın da giy meysin
Ak lı sid çe kümle gin nin Ya k'uy ma sın kim uy gan
Ak lı sid çe giy dir mem(şol) Giy dir sem kol değ dir mem

Sag nı m sag nım dip e y te sin
A za n ey tip ka me t dü şü rüp
Na si p bo lp a lı ko y sam

Sa gı n san da gil me y sin D.C. x2 al Fine
İ si m le ri n kim so y gan
Ki ş i ko lı n değ di r mem

Kaynak Kişinin
Diyapozona Göre Karar Sesi

Aklı sidçe kümleginni
Yuvaysın da giymeysin
Sagnum sagnım dip eytesin
Sagınsan da gilmeyisin

Beyazlı basma gömleğini
Yıkarsın da giymeysin
Özledim özledim dersin
Özlesen de gelmezsin

Aklı sidçe kümlegiminin
Yak'uymasın kim uygan
Azan eytip kamet düşürüp
İsimlerin kim soygan

Beyazlı basma gömleğinin
Yaka oymasın kim oydu
Ezan okuyup kamet getirip
İsimlerini kim koydu

Aklı sidçe giydirmem (şol)
Giydirsem kol değıdirmem
Nasıp bolıp alıkoysam
Kişi kolın değıdirmem

Beyazlı basma giydirmem (şol)
Giydirsem kol değıdirmem
Nasıp olup alıkoysam
Kimsenin koluna değıdirmem

Görsel 24. Aklı Sidçe Kümleginni Notası

2.1.1.1. Eserin Ezgisel Bilgisi

Kimden Derlendiği : (Böğrüdelik Tatar/Başkurt Halkı)

Meftuha Çetin, Sermin Özbek

08/09/2018 Derleyicisi : İzanrüba Kıran

Nereden Derlendiği : Konya – Cihanbeyli – Böğrüdelik Köyü

Makam/Ton Dizisi : Do Majör Pentatonik Dizi (IV-VII dereceleri yok.)

(Makamsal açıdan bir yaklaşımda bulunulacak olunursa; [Arel] Çargâh Makamı'nda olabileceği düşünülebilir. Bir başka bakışla; sesler bir oktav tizden düşünüldüğünde, Hüseyinî Makamı'yla ilişkili, Gülizar Makamı'nın giriş seyriyle benzeştirilebilir.)

AKLI SİDÇE KÜMLEGİNİNİ (Skirtmeç)

Görsel 25. Akli Sidçe Kümleginni Dizi Gösterimi

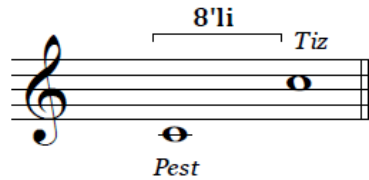
Oluşan pentatonik dizinin tüm sesleri kullanılmıştır.

Görsel 26. Akli Sidçe Kümleginni Kullanılan Sesler

Karar Sesi : Do

Ses Genişliği : Do1-Do2

Görsel 27. Akli Sidçe Kümleginni Ses Genişliği

Ölçü ve Düzüm: 2/4 (1+1)

2.1.1.2. Eserin Nazım Bilgisi

Ve zin : Hece ölçüsü

1.Kıta (8,7,8,7); [4+4, 4+3, 4+4, 4+3]

2.Kıta(8,7,9,7); [4+4, 4+3, 4+5, 4+3]

3:Kıta (8,7,8,7) [4+4, 4+3, 4+4, 4+3]

Uyak :

-1-

a... kümleginni

b... giymeysin

x... dip eytesin

b... gilmeysin

-meysin : Redif

Redifle uyaklanmıştır.

-2-

c... kümleginnin

d... uygan

x... düşürüp

d... soygan

-gan : Redif

-y: Yarım uyak

-3-

e... giydirmem şol

f... değdirmem

x... alıkoysam

f... değdirmem

-dirmem : Redif

değdirmem:Zengin uyak

Tema : Gömlek, Özlem

2.1.2. Bas Kızım Epİpe

Nereden Derlendiği
KONYA / Cihanbeyli /
Böğrüdilik Köyü

26/10/2019 Derleyicisi
İzanruba KIRAN

Kimden Derlendiği
(Böğrüdilik Tatar /Başkurt Halkı)
Ercüment YILDIRIM (Akordeon-Vokal)
Rahmetullah KURTARAN

BAS KIZIM EPİPE (Kıska Küy) = Tatar Yırı =

Notaya Alan
İzanruba KIRAN
24/05/2020

1. Ba s kı zum E pi pe Sin bas maz san min ba sam
2. Ba s ...
3. Ba s ...

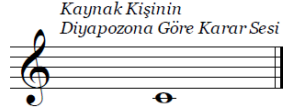
1. Bi yiv ci nin i te ği San tim san tim kıs ka ra
2. Ba s kı zum E pi pe Sın tır i ten tak ta sın
3. Tav ba şın da di mir kap ka A çı la da ya pı la

Görsel 28. Bas Kızım Epİpe Nota 1. Sayfa

Bas Kızım Epipe / (Kıska Küy) = Tatar Yırı = / 2

Bi yiv ci ğe süz eyt me giz Bi yiv bi yiv us ta ra
Sin sa i ten tak ta sın da Kü yev tü ler ak ça sın
Tün le yür(ü)gen yi ğit ler ge Ma tur kız lar ta bı la

Düşürgüç**
Bas kızım Epipe
Sin basmazsan min basam
Sinin baskan izlerine
Min de sikirip* basam

-1-

Biyivcinin iteği
Santim santim kıskara
Biyivciğe süz eytmegiz
Biyiv biyiv ustara

Düşürgüç
Bas kızım Epipe
Sin basmazsan min basam
Sinin baskan izlerine
Min de sikirip basam

-2-

Bas kızım Epipe
Sıtır iten taktasın
Sınsa iten taktasın (da)
Küyev* tüler akçasın

Düşürgüç

-3-

Tav başında timir kapka
Açıla da yapıla
Tünle yür(ü)gen yigitlerge
Matur kızlar tabıla

Düşürgüç

Bağlantı

Bas kızım Epipe
Sen basmazsan ben basam
Senin bastığın izlerine
Ben de atlayıp basam

-1-

Oyuncunun eteği
Santim santim kısalır
Oyuncuya söz etmeyiz
Oynar oynar ustalaşır

Bağlantı

Bas kızım Epipe
Sen basmazsan ben basam
Senin bastığın izlerine
Ben de atlayıp basam

-2-

Bas kızım Epipe
Kır taban tahtasını
Kırarsan taban tahtasını (da)
Güvey öder parasını

Bağlantı

-3-

Dağ başında demir kapı
Açılır da kapanır
Gece yürüyen yiğitlere
Güzel kızlar bulunur

Bağlantı

Bu kıska küyün 2. kıtası, tarafımızca yapılan alan araştırmasında, Behçet Kılınç (1932 - ...) 'tan ayrıca kaydedilmiştir.

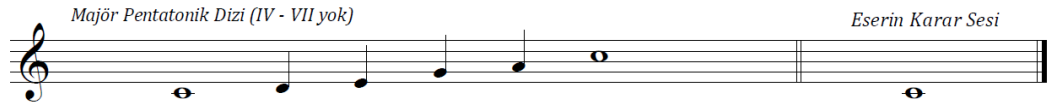
* Behçet Kılınç kaydında, **sikirip**: kitirip (getirip); **küyev**: min (ben) olarak kullanmıştır.

** **Düşürgüç**: Bağlantı, Nakarat

2.1.2.1. Eserin Ezgisel Bilgisi

- Kimden Derlendiği** : (Böğrüdelik Tatar/Başkurt Halkı)
Ercüment Yıldırım (Akordeon-Vokal), Rahmetullah Kurtaran
26/10/2019 Derleyicisi : İzanrüba Kıran
Nereden Derlendiği : Konya – Cihanbeyli – Böğrüdelik Köyü
Makam/Ton Dizisi : Do Majör Pentatonik Dizi (IV-VII dereceleri yok.)
(Makamsal açıdan bir yaklaşımda bulunulacak olunursa; [Arel] Çargâh Makamı'nda olabileceği düşünülebilir. Bir başka bakışla; sesler bir oktav tizden düşünülduğünde, Hüseyinî Makamı'yla ilişkili, Gülizar Makamı'nın giriş seyriyle benzeştirilebilir.)

BAS KIZIM EPİPE (Kıska Küy)

Görsel 30. Bas Kızım Epıpe Dizi Gösterimi

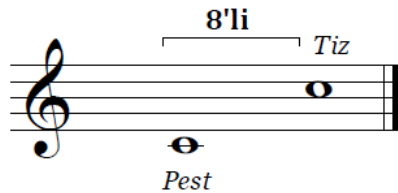
Oluşan pentatonik dizinin tüm sesleri (Do1-Re-Mi-Sol-Lâ-Do2) eser içerisinde kullanılmıştır.

Görsel 31. Bas Kızım Epıpe Kullanılan Sesler

Karar Sesi : Do

Ses Genişliği : Do1 – Do2

Görsel 32. Bas Kızım Epıpe Ses Genişliği

Ölçü ve Düzüm : 4/4 (2+2)

2.1.2.2. Eserin Nazım Bilgisi

Vezin : Hece ölçüsü

Bağlantı (6,7,8,7); [3+3, 4+3, 4+4, 5+2]

1. Kıta (7,7,8,7); [4+3, 4+3, 4+4, 4+3]

2. Kıta (6,7,8,7); [3+3, 4+3, 4+4, 5+2]

3. Kıta (8,7,8,7) [4+4, 4+3, 4+4, 4+3]

Uyak :

Bağlantı

a... Epipe

b... basam

x... izlerine

b... basam

basam: Redif

Redifle uyaklanmıştır.

-1-

c... iteği

d... kıskara

x... eytmegiz

d... ustara

-ra: Redif

-a: Yarım uyak

-2-

e... Epipe

f... taktasın

x... taktasın da

f... akçasın

-sın: Redif

-a: Yarım uyak

-3-

g... kapka

h... yapıla

x... yigitlerge

h... tabıla

-ıla: Redif

Redifle uyaklanmıştır.

Tema : Oyun

2.1.3. Böğrüdellik (Skirtmeç)

Nereden Derlendiği

KONYA / Cihanbeyli /
Böğrüdellik Köyü

Kimden Derlendiği

(Böğrüdellik Tatar /Başkurt Halkı)
Sebahattin ORHAN (Akordeon - Vokal)
İcrasından

09/09/2018 Derleyicisi

İzanruba KIRAN

Notaya Alan

İzanruba KIRAN

04/07/2020

BÖĞRÜDELİK

(Skirtmeç)

= Tatar Yırıt =

1987 Derleyicisi

Sebahattin ORHAN

Söz: Sebahattin ORHAN

Küye: Anonim

Kaynak: İsmail Hakkı ASKAR

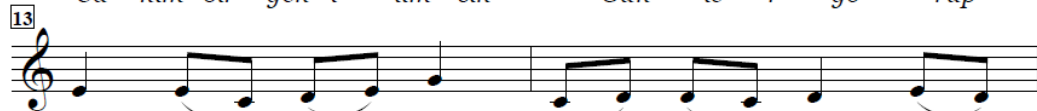
♩ = 92

1. Böğ rü de lik Böğ rü de lik Mi nim duv gan i lim si n
2. Böğ rü de lik Böğ rü de lik Kız lar süy gen i lım si n
3. Böğ rü de lik Böğ rü de lik Mi nim tu gan i lım si n
4. Böğ rü de lik Böğ rü de lik Ca num bir gen i lim si n

Mi nim duv gan i lim sin İ ne diy gen
Kız lar süy gen i lım sin Yır la r yır lap
Mi nim tu gan i lım sin İ ge ne i gep
Ca num bir gen i lim sin Gün le r gö rüp

a ta di y gen Yi r yır la ga . n
gar mu n ta r tıp Tu y la r kıl ga n
aş la rı bi çip Yü zü m gül ge n
tün le r gö rüp Ö m rü m bir ge n

ti li m si . . . n ti li m sin
i li m si . . . n i li m sin
i li m si . . . n i li m sin
i li m si . . . n i li m sin

Kaynak Kişinin
Diyapozona Göre Karar Sesi

Görsel 33. Böğrüdellik (Skirtmeç) Nota 1. Sayfa

Böğrüdelik / (Skirtmeç) = Tatar Yırı = / 2

-1-

*Böğrüdelik Böğrüdelik
Minim duvgan ilimsin
İne diygen ata diygen
Yırlar yırlagan ilimsin*

-2-

*Böğrüdelik Böğrüdelik
Kızlar süygen ilimsin
Yırlar yırlap garmun tartıp
Tuylar kılğan ilimsin*

-3-

*Böğrüdelik Böğrüdelik
Minim tuğan ilimsin
İgene igep aşları biçip
Yüzüm gülgen ilimsin*

-4-

*Böğrüdelik Böğrüdelik
Canım birgen ilimsin
Günler görüp tünler görüp
Ömrüm birgen ilimsin*

-1-

*Böğrüdelik Böğrüdelik
Benim doğduğum ilimsin
Anne diyen baba diyen
Yırlar yırlayan ilimsin*

-2-

*Böğrüdelik Böğrüdelik
Kızlarını sevdiğim ilimsin
Yırlar yırlayıp garmun çalıp
Düğünler yapan ilimsin*

-3-

*Böğrüdelik Böğrüdelik
Benim akraba ilimsin
Demeye deyip aşları biçip
Yüzümü güldüren ilimsin*

-4-

*Böğrüdelik Böğrüdelik
Canımı veren ilimsin
Günler görüp geceler görüp
Ömrümü veren ilimsin*

2.1.3.1. Eserin Ezgisel Bilgisi

Kimden Derlendiği : (Böğrüdelik Tatar/Başkurt Halkı)
Sebahattin Orhan

09/09/2018 Derleyicisi : İzanrüba Kıran

Nereden Derlendiği : Konya

Makam/Ton Dizisi : Do Majör Pentatonik Dizi (IV-VII dereceleri yok.)

(Makamsal açıdan bir yaklaşımda bulunulacak olunursa; [Arel] Çargâh Makamı'nda olabileceği düşünülebilir. Bir başka bakışla; Hüseyinî Makamı'nun seyirsel aralık davranışı ile pentatonik dizilerdeki benzer seyirsel aralık ilişkisinden yola çıkılarak; bu ezginin ilk cümlesinin kadansının [Hüseyinî perdesi (Mi2) odaklı], Hüseyinî Makamı'nın ilk seyirsel karakteriyle benzeştiği de söylenebilir.)

BÖĞRÜDELİK (Kıska Küy/Skirtmeç)

Görsel 35. Böğrüdelik (Skirtmeç) Dizi Gösterimi

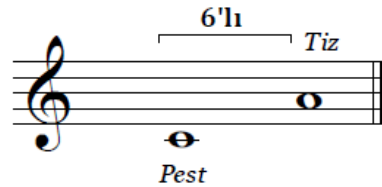
Oluşan pentatonik dizinin tüm sesleri (Do2 hariç) kullanılmıştır.

Görsel 36. Böğrüdelik (Skirtmeç) Kullanılan Sesler

Karar Sesi : Do

Ses Genişliği : Do1-Lâ2

Görsel 37. Böğrüdelik (Skirtmeç) Ses Genişliği

Ölçü ve Düzüm : 4/4 (2+2)

2.1.3.2. Eserin Nazım Bilgisi

Vezin : Hece ölçüsü

- 1.Kıta (8,7,8,7); [4+4, 4+3, 4+4, 4+3]
- 2.Kıta (8,7,8,7); [4+4, 4+3, 4+4, 4+3]
- 3.Kıta (8,7,10,7); [4+4, 4+3, 5+5, 4+3]
- 4.Kıta (8,7,8,7) [4+4, 4+3, 4+4, 4+3]

Uyak :

-1-

a... Böğrüdelik
b... duvğan ilimsin
x... diygen
b... yırlagan ilimsin
-gan ilimsin: Redif
Redifle uyaklanmıştır.

-3-

e... Böğrüdelik
f... -n ilimsin
x... biçip
f... -n ilimsin
ilimsin: Redif
-n: Yarım uyak

-2-

c... Böğrüdelik
d... süygen ilimsin
x... tartıp
d... kılğan ilimsin
-gen/-gan ilimsin: Redif
Redifle uyaklanmıştır.

-4-

g... Böğrüdelik
h... -m birgen ilimsin
x... görüp
h... -m birgen ilimsin
-birgen ilimsin: Redif
-m: Yarım uyak

Tema : Böğrüdelik

2.1.4. Çay İçerge Niyet İtseg (Çay Küyü)

Nereden Derlendiği
KONYA / Cihanbeyli /
Böğrüdelik Köyü

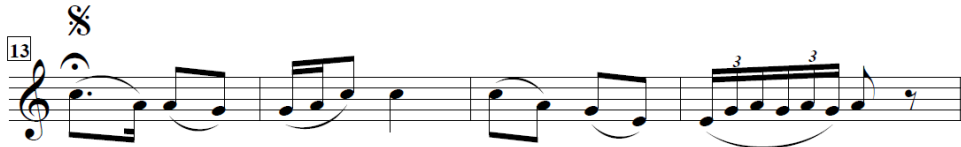
26/10/2019 Derleyicisi
İzanruba KIRAN

Kimden Derlendiği
(Böğrüdelik Tatar /Başkurt Halkı)
Ercüment YILDIRIM (Akordeon-Vokal)
Muhittin OKUTAN
Rahmetullah KURTARAN
Ahmet Salih AKYÜREK
Seviye(Seniye) UDMİR

ÇAY İÇERGE NİYET İTSEG (Çay Küyü) = Tatar Yırı =

Notaya Alan
İzanruba KIRAN
15/05/2020

♩ = 84

Ça y i çe . r ge ni ye t i t seg
Ça y i çe yik ba l bi le n le

Ka yı n bul sın kö mü rüg
Ba la ça ğa la . r bi le . n şul

Ka yı n bul sı . n kö mü rüg
Ba la ça ğa lar bi len

Ça . . y i çi rip hü . r met i . t seg
Ça . . y la r tat h şı ker bi len

Görsel 38. Çay İçerge Niyet İtseg (Çay Küyü) Nota 1. Sayfa

Çay İçerge Niyet İtseg / (Çay Küyü) = Tatar Yırı = / 2

29

U zu n bul sı . n ö mü rüg
Yu ğu tat lı ya r bi len

Fine

33

37

izan rüba

Kaynak Kişinin
Diyapozona Göre Karar Sesi

Çay içerge niyet itseg
Kayın bulsın kömürüg
Çay içirip hürmet itseg
Uzun bulsın ömürüg

Çay içeyik bal bilenle
Bala çağalar bilen (şul)
Çaylar tatlı şeker bilen
Yuğu tatlı yar bilen

Çay içmeye niyet etsek
Kayın olsun kömürü
Çay içirip hürmet etsek
Uzun olsun ömürü(nüz)

Çay içeriz bal ile
Çoluk çocuklar ile (memnuniyetle)
Çaylar tatlı şeker ile
Uyku tatlı yar ile

Görsel 39. Çay İçerge Niyet İtseg (Çay Küyü) Nota 2. Sayfa

2.1.4.1. Eserin Ezgisel Bilgisi

Kimden Derlendiği : (Böğrüdelik Tatar/Başkurt Halkı)
Ercüment Yıldırım (Akordeon-Vokal), Muhittin Okutan,
Rahmetullah Kurtaran, Ahmet Salih Akyürek,
Seviye (Seniye) Udmir

26/10/2019 Derleyicisi : İzanrüba Kıran

Nereden Derlendiği : Konya – Cihanbeyli – Böğrüdelik Köyü

Makam/Ton Dizisi : Do Majör Pentatonik Dizi (IV-VII dereceleri yok.)

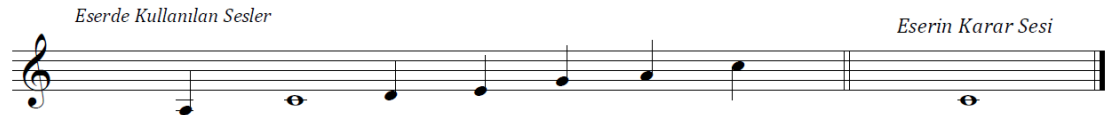
(Makamsal açıdan bir yaklaşımda bulunulacak olunursa; Mahur Makamı'nda olabileceği düşünülebilir. Mahur Makamı, Sol kararlı, Çargâh Makamı dizili, inici seyirli bir makamdır ancak burada ezgi, Do karar ses tonlu yazılmıştır.

Cenk Güray'ın yaptığı analize göre; Ali Ufkî'nin XVII. yüzyılda yazdığı Haza Mecmua-i Saz ü Söz ve Mezmurlar adlı eserinden incelenen notalarda, Hüseyinî merkezli seyirler, tiz bölgelere doğru genişlemektedir. Pest taraftan da Neva ve Çargâh perdeleri eklenebilmektedir (Güray, 2017, s. 117). Buna göre, sesler bir oktav tizden düşünüldüğünde, Hüseyinî Makamı'nın inici şekli olan Muhayyer Makamı'nın giriş seyriyle benzeştirilebilir.)

ÇAY İÇERGE NİYET İTSEG (Çay Küyü)

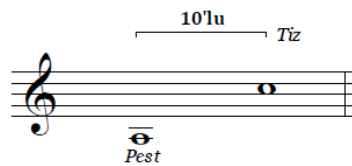
Görsel 40. Çay İçerge Niyet İtseg (Çay Küyü) Dizi Gösterimi

Görsel 41. Çay İçerge Niyet İtseg (Çay Küyü) Kullanılan Sesler

Karar Sesi : Do

Ses Genişliği : Lâ1 – Do2

Görsel 42. Çay İçerge Niyet İtseg (Çay Küyü) Ses Genişliği

Ölçü ve Düzüm : 2/4 (1+1)

2.1.4.2. Eserin Nazım Bilgisi

Vezin : Hece ölçüsü

1.Kıta (8,7,8,7) [4+4, 4+3, 4+4, 4+3]

2.Kıta (8,7,8,7) [4+4, 5+2, 4+4, 4+3]

Uyak :

-1-

a... -et itseg

b... kömürüg

a... -et itseg

b... ömürüg

-g: Redif

kömürüg/ömürüg: Tunç uyak

-et: Tam uyak

-2-

c... bilen(le)

c... -r bilen

c... -r bilen

c... -r bilen

bilen: Redif

-r: Yarım uyak

Tema : Çay

2.1.5. Dav Astında Dal Astında (Takmak)

Nereden Derlendiği
KONYA / Cihanbeyli /
Böğürdelik Köyü

26/10/2019 Derleyicisi
İzandruba KIRAN

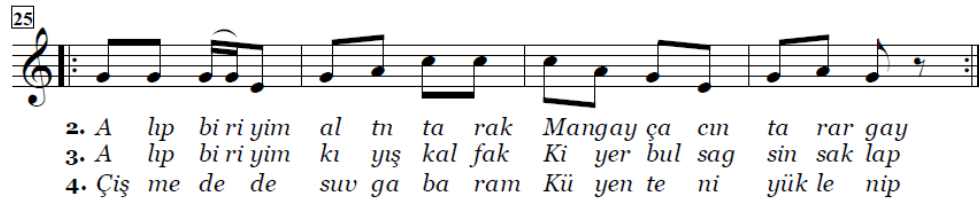
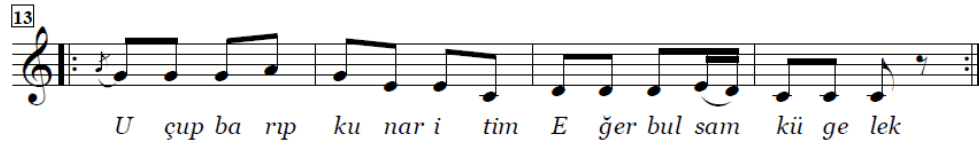
Kimden Derlendiği
(Böğürdelik Tatar / Başkurt Halkı)
Ercüment YILDIRIM (Akordeon - Vokal)
Rahmetullah KURTARAN
Seviye (Seniye) UDMİR

DAV ASTINDA DAL ASTINDA

(Kıska Küy / Takmak)

= Tatar Yırı =

Notaya Alan
İzandruba KIRAN
08/06/2020

Görsel 43. Dav Astında Dal Astında Nota 1. Sayfa

Dav Astında Dal Astında / (Kıska Küy / Takmak) = Tatar Yırı = / 2

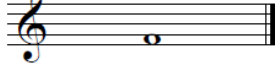
Tak makka da min us ta Şak makka da min us ta
Tak mak..
Tak mak...

E niy e tiy iş ke kuş sa Min av ruv da min has ta *Fine*

Kaynak Kişinin
Diyapozona Göre Karar Sesi

-1-

Dav astında dal astında
Salkın çişme tügerek
Uçup barıp kunar itim
Eğer bulsam kügelek

-2-

Alıp biriyim altın tarak
Mangay çacın tarargay
Yüzlerinde nurlar burgay
Kıymam sini kararga

Düşürgüç

Takmakkada min usta
Şakmakkada min usta
Eniy etiy işke kuşsa
Min avruv da min hasta

-3-

Alıp biriyim kıyış kalfak
Kiyer bulsag sin saklap
Alıp çıkayım sağralarga
Yatar bulsag kuçaklap

Düşürgüç

-4-

Çişmede suvga baram
Küyenteni yüklenip
Suvga baruv tikpir bula
Sini kürirge baram

Düşürgüç

-1-

Dağ altında dal altında
Serin çeşme yuvarlak
Uçup varıp konar idim
Eğer olsam kelebek

-2-

Alıp vereyim altın tarak
Alın saçını taramaya
Yüzlerinde nurlar var
Koymam seni karanlığa

Bağlantı

Ritm tutmakta ben usta
El çırpmakta ben usta
Kardeş baba işe koşsa
Ben hasta da ben hasta

-3-

Alıp vereyim eğri kalpak
Giyer olup sen bekleşip
Alıp çıkayım sahralara
Yatar olsak kucaklaşıp

Bağlantı

-4-

Çeşmede suya varam
Sırt askını yüklenip
Suya varıp yalandan
Seni görmeye varam

Bağlantı

* Aynı eser, 2019 yılında tarafımızca yapılan saha derlemesinde, Beyhan Oğuz, Meftuha Çetin ve Sermin Özbek'in seslerinden (pilot kayıt olarak) kaydedilmiştir.

2.1.5.1. Eserin Ezgisel Bilgisi

Kimden Derlendiği : (Böğrüdelik Tatar/Başkurt Halkı)
Ercüment Yıldırım (Akordeon-Vokal),
Rahmetullah Kurtaran, Seviye (Seniye) Udmir

26/10/2019 Derleyicisi : İzanrüba Kıran

Nereden Derlendiği : Konya – Cihanbeyli – Böğrüdelik Köyü

Makam/Ton Dizisi : Do Majör Pentatonik Dizi (IV-VII dereceleri yok.)

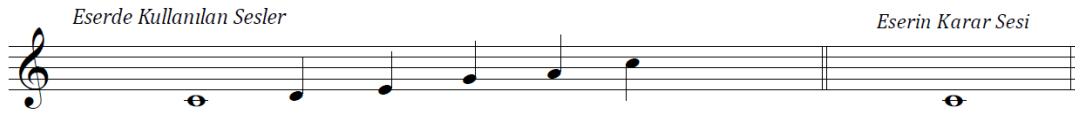
(Makamsal açıdan bir yaklaşımda bulunulacak olunursa; [Arel] Çargâh Makamı'nda olabileceği düşünülebilir. Bir başka bakışla; sesler bir oktav tizden düşünüldüğünde, Hüseyinî Makamı'yla ilişkili, Gülizar Makamı'nın giriş seyriyle benzeştirilebilir.)

DAV ASTINDA DAL ASTINDA (Kıska Küy / Takmak)

Görsel 45. Dav Astında Dal Astında Dizi Gösterimi

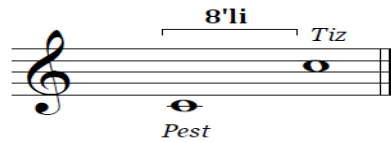
Pentatonik dizinin bütün sesleri (Do1-Re-Mi-Sol-Lâ-Do2) eserde kullanılmıştır.

Görsel 46. Dav Astında Dal Astında Kullanılan Sesler

Karar Sesi : Do

Ses Genişliği : Do1 – Do2

Görsel 47. Dav Astında Dal Astında Ses Genişliği

Ölçü ve Düzüm : 2/4 (1+1)

2.1.5.2. Eserin Nazım Bilgisi

Vezin : Hece ölçüsü

1. Kıtıta (8,7,8,7); [4+4, 4+3, 4+4, 4+3]
2. Kıtıta (9,7,8,7); [5+4, 4+3, 4+4, 4+3]
- Bağlantı (7,7,8,7); [4+3, 4+3, 4+4, 4+3]
3. Kıtıta (9,7,9,7); [5+4, 4+3, 5+4, 4+3]
4. Kıtıta (7,7,8,7) [5+2, 4+3, 4+4, 5+2]

Uyak :

-1-

a... astında
b... tüğerek
x... itim
b... kügelek
-ek: Tam uyak

-3-

e... kalfak
f... saklap
x... sağralarga
f... kuçaklap
-lap: Redif
-aklap: Zengin uyak

-2-

c... tarak
d... tarargay
d... burgay
x... kararga
-rgay: Zengin uyak

-4-

g...baram
h... yüklenip
x... bula
g... baram
baram: Redif
Redifle uyaklanmıştır.

Tema : Özlem, Sevgi

2.1.6. Hoş Gildiniz Siz Bizge

Nereden Derlendiği
KONYA / Cihanbeyli
Böğürdelik Köyü

26/10/2019 Derleyicisi
İzanrüba KIRAN

Kimden Derlendiği
(Böğürdelik Tatar / Başkurt Halkı)
Ercüment YILDIRIM (Akordeon-Vokal)
Muhittin OKUTAN
Rahmetullah KURTARAN
Ahmet Salih AKYÜREK
Seviye(Seniye) UDMİR

HOŞ GİLDİNİZ SİZ BİZGE

(Kıska Küy)

= Tatar Yırı =

Notaya Alan
İzanrüba KIRAN
09/05/2020

3

5 1., 2., 3., ...

1. Hoş gi l di nuz si z bi z ge de
2. A la . y ti me ğe n i dim de
3. U ra . k ur gan yi r le rim de
4. Ka ya mi nim tu sı ym da

7

1 2

Bat ma ym ca tin gi . z ge tin gi . z ge [a . . y(i)]
Bı la . y ti me ğen i dim ğen i dim
Bi çe . n çap kan yir le rim yir le rim "
Ka ran kı la(r) kuş kil gen kuş kil gen "

10

3

Ha tu r lı ku na . k si . z bi z ge
Yeş gö mü rüm ze . . n ge . r çe çek
Kük çe . . k tey kü . . k re . p ka l dı
Ul lu ba şm ki . . c ci i tip

12

3 3 3

Ni hü . r me . . t i ti yi . m si z ge (y)
U ta . r ti me ğe . . n i di m
Tu vu . p ü . . z ken i . . l le ri m
Bi z ni kü rer ge ki l ge n

14

3 3

Fine

Görsel 48. Hoş Gildiniz Siz Bizge Notası 1. Sayfa

16 **Hoş Gildiniz Siz Bizge / (Kıska Küy) = Tatar Yırı = / 2** 1., 2., 3., ...

Kaynak Kişinin
Diyapozona Göre Karar Sesi

- 1-
*Hoş gildiniz siz bizge de
Batmayınca tingizge [ay(ı)]
Hatırlı kunak siz bizge
Ni hürmet itiyim sizge(y)*
- 1-
*Hoş geldiniz siz bize de
Batmayınca denize
Hatırlı konak siz bize
Ne hürmet edeyim size*
- 2-
*Alay timeğen idim de
Bılay timeğen idim
Yeş gömürüm zenger çeçek
Utar timeğen idim*
- 2-
*Alay değmeyen idim de
Bılay değmeyen idim
Genç ömürüm yeşil çiçek
Ateşe değmeyen idim*
- 3-
*Urak urgan yirlerim de
Bıçen çapkan yirlerim
Kük çeçektey kükrep kaldı
Tuvup üzken illerim*
- 3-
*Orakla bıçtığım yerlerim de
Bıçen bıçtığım yerlerim
Mavi çiçek mavileşti kaldı
Doğup büyüdüğüm illerim*
- 4-
*Kaya minim tusıyım da
Karankıla(r) kuş gilgen
Ullu başı kicci itip
Bizni kürerge kilgen*
- 4-
*Kaya benim dostumdur da
Karanlıklar kuş gelen
Ulu başı gece edip
Bizi görmeye gelen*
- 5-
*Yata turgan kerabatım
İstine buylarında
Siz duslarman kürişiv de (söyleşiv de)
Yuk idi uylarımda*
- 5-
*Uzakta duran kanepem
İstine buylarında
Siz dostlarla görüşüp de (söyleşiv de)
Yok idi düşüncelerimde*
- 6-
*İy dustlarım dustlarım (ay)
Dustlarım üz işlerim
Siz dustlardan ayrılırsam
Yalğız başım nişlerim*
- 6-
*Ey dostlarım dostlarım
Dostlarım öz eşlerim
Siz dustlardan ayrılırsam
Yalnız başım neylerim*
- 7-
*Ufalarga bargan çakta
Çışmeler kaysı yakta
Uy uylama yırlar yırla
İçlerin pışkan çakta*
- 7-
*Ufalara vardığımda
Çışmeler hangi tarafta
Uy uylama yırlar yırla
İçlerin yandığımda*
- 8-
*Ulyak başka bir kara yir
Kimnin sürgen yirigen
Kaşı küzi çyılıp kalgan
Kimnin süygen yarigen*
- 8-
*O taraf başka bir kara yer
Kimin sürülen yeridir
Kaşı gözü yığılıp kalan
Kimin sevdiği yaridir*
- 9-
*Uyna dustım garmunımı
Pik matur uynatasın
Uynatasın yırlatasın
Kaygımı taratasın*
- 9-
*Oyna dostum garmonunla
Pek güzel oynatasın
Oynatasın yırlatasın
Kaygımı taratasın*
- 10-
*Tusıyım sini tüşde kürdim
Garmun uynıysın iken
Bilsem idi içlerigni
Niyler uylyısın iken*
- 10-
*Dostum seni düşte gördüm
Garmon oynuyorken
Bilseydim içlerini
Neler düşünüyorken*

Hoş Gildiniz Siz Bizge / (Kıska Küy) = Tatar Yırı = / 3

*Kaynak kişilerden Rahmetullah KURTARAN'la yapılan bireysel kayıta,
aynı ezgiyle şu sözler de söylenmiştir:*

*Skirip düştüm bahçalarda
Bahça yeşil tak diğen
Bu dünyanın rehetliği
Sabi bala çakta iğen**

*Altın yügen yis baraşke
Biznin atlarda gine
Rehet yuğu yuklap kaldım
Sabi çaklarda gine**

*Bakçadağı küllerime
Sanduğaçlar ileşmiy
Suretiniz bar kulumda
Tilleriniz süyleşmiy*

*Bakçalarda kimler yürüy
Kullarına kül uşlap
Siz dustlarga bir kavuşsam
Yuklar idim tınıçlap*

*Bakçadağı küllerimni
Yaratmasag kisersin
Min sağımp terez açsam
Sin yil bulup isersin*

*Hoplayıp düştüm bahçalarda
Bahçe yeşil tahta gibi
Bu dünyanın rahatlığı
Küçük çocukken*

*Altın eğer bakır baraşke
Bizim atlarda yine
Rahat uyku uykusuz kaldım
Küçüklerde yine*

*Bahçedeki güllerime
Bülbüller konmuyor
Suretiniz var kulumda
Dilleriniz söyleşmiyor*

*Bahçelerde kimler yürüyor
Kollarına gül değıyor
Siz dostlara bir kavuşsam
Uyur idim sakince*

*Bahçedeki güllerimi
Sevmezsek kesersin
Ben özleyip pencere açsam
Sen rüzgar olup esersin*

**2018'de tarafımızca yapılan pilot kayıta, Meftuha ÇETİN ve Sermin ÖZBEK,
bu sözlerin 1. ve 3. mısralarının sonuna "Meftuha";
2. ve 4. mısralarının sonuna da "sanduğaç balası" sözlerini ekleyerek söylemiştir.*

2.1.6.1. Eserin Ezgisel Bilgisi

Kimden Derlendiği : (Böğrüdelik Tatar/Başkurt Halkı)

Ercüment Yıldırım, Muhittin Okutan,

Rahmetullah Kurtaran, Ahmet Salih Akyürek,

Seviye (Seniye) Udmir

26/10/2019 Derleyicisi : İzanrüba Kıran

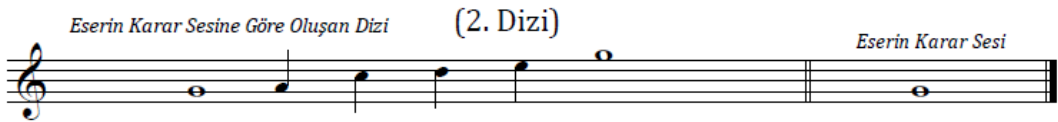
Nereden Derlendiği : Konya – Cihanbeyli – Böğrüdelik Köyü

Makam/Ton Dizisi : Do Majör Pentatonik [3. Çevrim] Dizi (IV-VII dereceleri yok.)

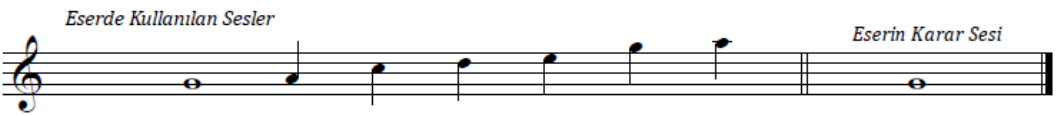
(Makamsal açıdan bir yaklaşımda bulunulacak olunursa; Alt 4'lüde karar veren [Arel] Çargâh Makamı'nda olabileceği düşünülebilir. Bir başka bakışla; Hüseyinî Makamı'nın seyirsel aralık davranışı ile pentatonik dizilerdeki benzer seyirsel aralık ilişkisinden yola çıkılarak; bu ezginin ilk cümlesinin kadansının [Hüseyinî perdesi (Mi2) odaklı], Hüseyinî Makamı'nın ilk seyirsel karakteriyle benzeştiği de söylenebilir.)

HOŞ GİLDİNİZ SİZ BİZGE

(1. Dizi)

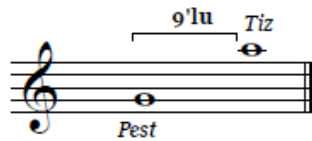
Görsel 51. Hoş Gildiniz Siz Bizge Dizileri

Görsel 52. Hoş Gildiniz Siz Bizge Kullanılan Sesler

Karar Sesi : Sol

Ses Genişliği : Sol1-La3

Görsel 53. Hoş Gildiniz Siz Bizge Ses Genişliği

Ölçü / Düzüm : 4/4 (2+2) , 5/4 (2+3)

2.1.6.2. Eserin Nazım Bilgisi

Vezein : Hece ölçüsü

1. Kıtta (8,7,8,8); [4+4, 4+3, 5+3, 3+5]
2. Kıtta (8,7,8,7); [5+3, 5+2, 4+4, 5+2]
3. Kıtta (8,7,8,7); [4+4, 4+3, 4+4, 4+3]
4. Kıtta (8,7,8,7); [4+4, 4+3, 4+4, 5+2]
5. Kıtta (8,7,8,7); [4+4, 3+4, 4+4, 3+4]

6. Kıtta (8,7,8,7); [4+4, 3+4, 4+4, 4+3]
7. Kıtta (8,7,8,7); [4+4, 3+4, 4+4, 3+4]
8. Kıtta (8,7,9,7); [4+4, 4+3, 4+5, 4+3]
9. Kıtta (8,7,8,7); [4+4, 3+4, 4+4, 3+4]
10. Kıtta (9,7,8,7) [5+4, 5+2, 4+4, 5+2]

Uyak :

-1-

a... bizge (de)
a... tingizge
a... bizge
a... sizge
-ge : Redif
-iz: Tam uyak

-2-

b... **-lay** timeğen idim
(de)
b... **-lay** timeğen idim
x... çeçek
b... timeğen idim
timeğen idim: Redif
-lay: Zengin uyak

-3-

c... **-an** yirlerim (de)
c... **-an** yirlerim
x... kaldı
c... illerim
-lerim : Redif
-an: Tam uyak

-4-

d... tusıyım (da)
e... kilgen
x... itip
e... kilgen
kilgen: Redif
Redifle uyaklanmıştır.

-5-

f... kerabatım
g... buylarında
x... kürişiv de
g... uylarımda
-da: Redif
Redifle uyaklanmıştır.

-6-

h... dustlarım
ı ... işlerim
x... ayrılırsam
ı ... nişlerim
-m: Redif
-lerim: Redif
Redifle uyaklanmıştır.
işlerim/nişlerim: Tunç uyak

-7-

j... çakta
j... yakta
x... yırla
j... çakta
-ta : Redif
-ak: Tam uyak

-8-

k... yir
l... yirigen
l... kalgan
l... yarıgen
-gen/ -gan : Redif
Redifle uyaklanmıştır.

-9-

m... garmunını
n... uynatasın
n... yırlatasın
n... taratasın
-tasın : Redif
-a: Yarım uyak

-10-

o... kürdim
p... **-ıysın** iken
x... içlerigni
p... **-ıysın** iken
iken: Redif
-ıysın: Zengin uyak

Tema : Dostluk, Özlem, Göç

2.1.7. İpek Astım Çitenge

Nereden Derlendiği
KONYA / Cihanbeyli
Böğrüdelik Köyü

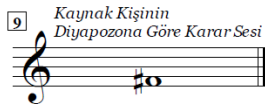
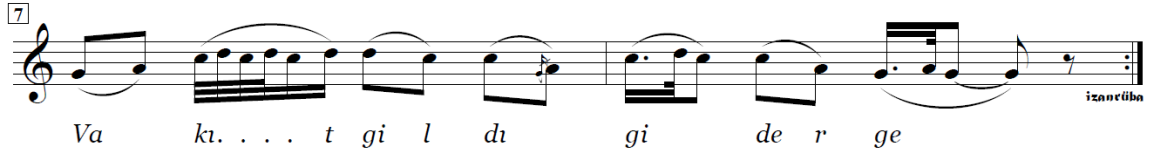
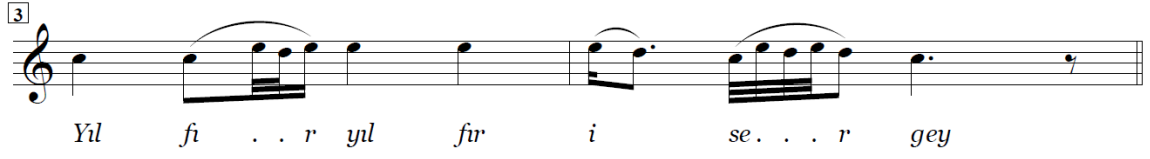
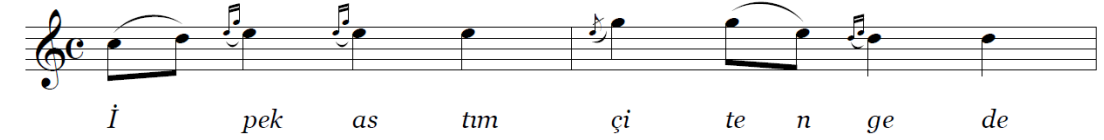
05/07/2018 Derleyicisi
İzanruba KIRAN

Kimden Derlendiği
(Böğrüdelik Tatar / Başkurt Halkı)
Seviye (Seniye) UDMİR

İPEK ASTIM ÇİTENGE (Kısa Küy) = Tatar Yırı =

Notaya Alan
İzanruba KIRAN
04/04/2018

♩ = 82

İpek astım çitenge de
Yıl fır yıl fır iserge(y)
İndi ney haller iderge
Vakit geldi giderge

İpek astım çite de
Serin serin esmekte
Şimdi ne haller edilir
Vakit geldi gitmeye

Görsel 54. İpek Astım Çitenge Notası

2.1.7.1. Eserin Ezgisel Bilgisi

Kimden Derlendiği : (Böğrüdellik Tatar/Başkurt Halkı) Seviye (Seniye) Udmir

05/07/2018 Derleyicisi : İzanrüba Kıran

Nereden Derlendiği : Konya – Cihanbeyli – Böğrüdellik Köyü

Makam/Ton Dizisi : Do Majör Pentatonik [3. Çevrim] Dizi (IV-VII dereceleri yok)

Makamsal açıdan bir yaklaşımda bulunulacak olunursa; Alt 4'lüde karar veren [Arel] Çargâh Makamı'nda olabileceği düşünülebilir. Bir başka bakışla; Hüseyinî Makamı'nın seyirsel aralık davranışı ile pentatonik dizilerdeki benzer seyirsel aralık ilişkisinden yola çıkılarak; bu ezginin ilk cümlesinin kadansının [Hüseyinî perdesi (Mi2) odaklı], Hüseyinî Makamı'nın ilk seyirsel karakteriyle benzeştiği de söylenebilir.)

İPEK ASTIM ÇİTENGE (Kıska Küy)

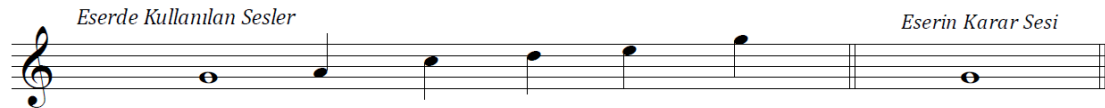
(1. Dizi)

(2. Dizi)

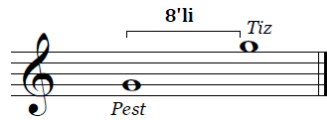
Görsel 55. İpek Astım Çitenge Dizi Gösterimi

Görsel 56. İpek Astım Çitenge Kullanılan Sesler

Karar Sesi : Sol (Kaynak kişi, alt 4'lüsü olan Sol sesinde karar vermiştir.)

Ses Genişliği : Sol1 – Sol2

Görsel 57. İpek Astım Çitenge Ses Genişliği

Ölçü ve Düzüm : 4/4 (2+2)

2.1.7.2. Eserin Nazım Bilgisi

Veziin : Hece ölçüsü

1.Kıta (8,7,8,7) [4+4, 4+3, 4+4, 4+3]

Uyak :

a... çitenge de

a... iserge

a... iderge

a... giderge

-ge: Redif

iderge/giderge: Tunç uyak

Tema : Göç edecek olmanın verdiği çaresizlik

2.1.8. Samavarna Tiz Kaynata

Nereden Derlendiği
KONYA / Cihanbeyli /
Böğürdelik Köyü

27/10/2019 Derleyicisi
İzandrüba KIRAN

Kimden Derlendiği
(Böğürdelik Tatar /Başkurt Halkı)
Seviye (Seniye) UDMİR

SAMAVARNA TİZ KAYNATA

(Kıska Küy)

Notaya Alan
İzandrüba KIRAN
18/04/2020

= Tatar Yırı =

♩ = 80

Sa ma var na ti . z ka y na ta
Sa rı sa rı sa . p la r(ı) sa rı

3 Ka yı na ğaç kö mü rü
Sa rı çi çek sa . p la rı

5 Gü yev mi nen gi li . n ce k nin
Mi n sar gay may kim sa . r ga y sın

7 U zu . . n bo l sı n ü mü rü
Gi mi . . y se la m hat la rı

izandrüba

Kaynak Kişinin
Diyapozona Göre Karar Sesi

Samavarna tiz kaynata
Kayın ağaç kömürü
Güeyminin gılenceknin
Uzun bolsın ümürü

Sarı sarı saplar sarı
Sarı çiçek sapları
Min sargaymay kim sargaysın
Gilmiy selam hatları

Semaveri tez kaynatır
Kayın ağaç kömürü
Güey ile gelinin
Uzun olsun ömürü

Sarı sarı saplar sarı
Sarı çiçek sapları
Ben sararmayım kim sararsın
Gelmiyor selam mektupları

Görsel 58. Samavarna Tiz Kaynata Notası

2.1.8.1. Eserin Ezgisel Bilgisi

- Kimden Derlendiği** : (Böğrüdelik Tatar/Başkurt Halkı)
Seviye (Seniye) Udmir
- 27/10/2019 Derleyicisi** : İzanrûba Kırın
- Nereden Derlendiği** : Konya – Cihanbeyli – Böğrüdelik Köyü
- Makam/Ton Dizisi** : 1. Dizi Do Majör Sekstatonik Dizi (Eser, dizinin alt 4'lüsünde karar vermiştir.)

(Makamsal açıdan bir yaklaşımda bulunulacak olunursa; Alt 4'lüde karar veren [Arel] Çargâh Makamı'nda olabileceği düşünülebilir. Bir başka bakışla; Hüseyinî Makamı'nın seyirsel aralık davranışında Acem perdesini [Fa] kullanması, bu ezginin giriş seyrini Necd-i Hüseyinî Makamı'yla benzeştirmektedir.)

Kaynak kişi, eserde 7 ses (Sol –Lâ – Do – Re – Mi – Fa – Sol) kullanmıştır. Kaynak kişinin karar sesine göre oluşturduğu dizi, Görsel 59'da gösterilmiştir.

SAMAVARNA TİZ KAYNATA (Kıska Küy)

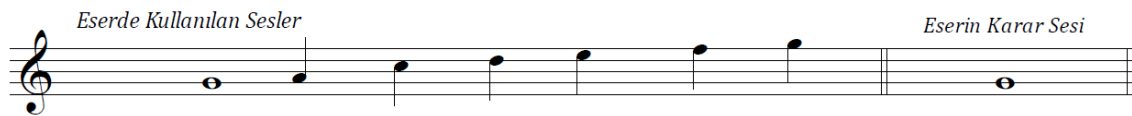
(1. Dizi)

(2. Dizi)

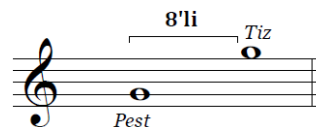
Görsel 59. Samavarna Tiz Kaynata Dizileri

Görsel 60. Samavarna Tiz Kaynata Kullanılan Sesler

Karar Sesi : Sol

Ses Genişliği : Sol1 – Sol2

Görsel 61. Samavarna Tiz Kaynata Ses Genişliği Gösterimi

Ölçü / Düzüm : 4/4 (2+2)

2.1.8.2. Eserin Nazım Bilgisi

Veziin : Hece ölçüsü

1.Kıta (8,7,8,7) [4+4, 4+3, 4+4, 4+3]

2.Kıta (8,7,8,7) [4+4, 4+3, 4+4, 4+3]

Uyak :

-1-

a... kaynata

b... kömürü

x... gilineknin

b... ümürü

-ü : Redif

-mür: Zengin uyak

-2-

c...sarı

d... sapları

x... sargaysın

d... hatları

-ları : Redif

Redifle uyaklanmıştır.

Tema : 1. dörtlük gelin-damat; 2. dörtlük özlem

2.1.9. Sanduğaçlar Kunup Kayda Sayrı

Nereden Derlendiği
KONYA / Cihanbeyli /
Böğürüdelik Köyü

26/10/2019 Derleyicisi
İzanruba KIRAN

Kimden Derlendiği
(Böğürüdelik Tatar /Başkurt Halkı)
Ercüment YILDIRIM
(Vokal - Akordeon)

SANDUĞAÇLAR KUNUP KAYDA SAYRIY

(Kıska Küy)
= Tatar Yırı =

Notaya Alan
İzanruba KIRAN
30/05/2020

♩ = 54

1. San du ğaç lar ku nu p ka y da sa y rıy
2. Sar man buy la rı na ba r ğa nı m da
3. Sar man buy kay la rı ki rt le . . ç ki . rt leç
4. Sar man buy la rı . . n da ye ſi . . l a lan

- Sar man buy la rı . . n da ti re . . . k te ſul
Tın lar sın mı yı . . r lar yı r la sa . m ſul
Kürt le ç le ri bü ter ya z ki . . . t ke . ç ſul
Bi çen le ri ki ber bi r za ma . n ſul

- Sar man buy la rı . n da ti rek te
Tın la r sın mı yı . r la . . r yı r la sa m.
Kürt le ç le ri bü te . . r yaz kit ke ç
Bi çe n le ri ki be . . r bir za ma n.

Görsel 62. Sanduğaçlar Kunup Kayda Sayrıy Nota 1. Sayfa

Sanduğaçlar Kunup Kayda Sayrısı / (Kıska Küy) = Tatar Yırı = / 2

13

Si ne bulğan ye . . ş lik mu ha . . . b be ti . . m
 Küz le rigni tu t(i) rıp ka ra r(i) sı n . mi
 İr ba la lar ka . . y tır hu z me . . . t i . t ke . . ç
 Bir ne ye şev le ri ay kü nü . l lü

15

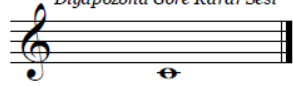
Ü ri p çe çe . . k a ta yü rek te *Fine*
 Zen ge r tav da . n ya . v lı . . k bıl ga sa m.
 Kız ba la sı ka y t(i) mı . . y bir kız ke ç
 Em me ay rı lı v(i) la . . r pik ya ma n.

17

1, 2, 3.
 isnırubın

Kaynak Kişinin
 Diya pozona Göre Karar Sesi

-1-

Sanduğaçlar kunup kayda sayrısı
 Sarman buylarında tirekte (şul)
 Sine bulğan yeşlik muhabbetim
 Ürip çeçek ata yürekte

-1-

Bülbüller konup nerede öter
 Sarman boylarında direkte (şul)
 Sana olan gençlik muhabbetim
 Artıp çiçek açsın yürekte

-2-

Sarman buylarına barğanımda
 Tınlarsın mı yırlar yırlasam (şul)
 Küzlerigni tut(i) rıp karar(i) sın mı
 Zenger tavdan yavlık bilgasam

-2-

Sarman boylarına vardığımda
 Çınlar mı yırlar yırlasam? (şul)
 Gözlerini tutup bakar mısın?
 Yeşil dağdan mendil sallasam

-3-

Sarman buykayları kirtleç kirtleç
 Kirtleçleri büter yaz kitkeç
 İr balalar kaytır hizmet itkeç
 Kız balası kayt(i) my bir kızkeç

-3-

Sarman buykayları kilit kilit
 Kilitleri biter yaz gider
 Büyük çocuklar gelir hizmet eder
 Kız çocukları gelmiyor bir kızkeç

-4-

Sarman buylarında yeşil alan
 Biçenleri kiber bir zaman
 Birne yeşevleri ay künüllü
 Emme ayrılıklar pik yaman

-4-

Sarman boylarında yeşil alan
 Biçenleri kiber bir zaman
 Birne gençleri ay gönüllü
 Ama ayrılıklar pek yaman

Görsel 63. Sanduğaçlar Kunup Kayda Sayrısı Nota 2. Sayfa

2.1.9.1. Eserin Ezgisel Bilgisi

Kimden Derlendiği : (Böğrüdelik Tatar/Başkurt Halkı)

Ercüment Yıldırım (Akordeon-Vokal)

26/10/2019 Derleyicisi : İzanrüba Kıran

Nereden Derlendiği : Konya – Cihanbeyli – Böğrüdelik Köyü

Makam/Ton Dizisi : Do Majör Pentatonik Dizi (IV-VII dereceleri yok.)

(Makamsal açıdan bir yaklaşımda bulunulacak olunursa; [Arel] Çargâh Makamı'nda olabileceği düşünülebilir. Bir başka bakışla; sesler bir oktav tizden düşünülduğünde, bu ezginin giriş cümlesi, Hüseyinî Makamı'yla ilişkili olan inici seyirli Muhayyer ve Gerdaniye Makamları'nın giriş seyriyle benzeştirilebilir.)

SANDUĞAÇLAR KUNUP KAYDA SAYRIY (Kıska Küy)

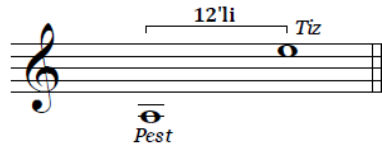
Görsel 64. Sanduğaçlar Kunup Kayda Sayrıy Dizi Gösterimi

Görsel 65. Sanduğaçlar Kunup Kayda Sayrıy Kullanılan Sesler Gösterimi

Karar Sesi : Do

Ses Genişliği : Lâ1 – Mi2

Görsel 66. Sanduğaçlar Kunup Kayda Sayrıy Ses Genişliği

Ölçü ve Düzüm : 4/4 (2+2)

2.1.9.2. Eserin Nazım Bilgisi

Vezin : Hece ölçüsü

1.Kıta (10,9,10,9) [6+4, 6+3, 6+4, 6+3]

- 2.Kıta (10,9,10,9) [6+4, 6+3, 6+4, 6+3]
3.Kıta (10,9,10,9) [6+4, 6+3, 6+4, 6+3]
4.Kıta (10,9,10,9) [6+4, 6+3, 6+4, 6+3]

Uyak :

-1-	-2-	-3-	-4-
a... sayrly	c... barđanımda	e... kirtleç	f... alan
b... tirekte (şul)	d... yırlasam (şul)	e... kitkeç	f... zaman
x... muhabbetim	x... karar(1)sın mı	e... itkeç	x... künüllu
b... yürekte	d... bılgasam	e... kizkeç	f... yaman
-te: Redif	-sam: Redif	-eç: Redif	-an: Tam uyak
-rek: Zengin uyak	-a: Yarım uyak	kitgeç/itkeç: Tunç uyak	

Tema : Özlem – Ayrılık

2.1.10. Tilki Girgen Sazlarga

Nereden Derlendiği
KONYA / Cihanbeyli /
Böğrüdelik Köyü

08/08/2018 Derleyicisi
İzandrüba KIRAN

Kimden Derlendiği
(Böğrüdelik Tatar / Başkurt Halkı)
Sermin ÖZBEK

TİLKİ GİRGEN SAZLARGA (Kıska Küy) = Tatar Yırı =

Notaya Alan
İzandrüba KIRAN
04/07/2020

♩ = 92

Ti l ki gir gen sa z la r ga şol
E l ma bul sa şu lay bu l sun
A y do st la rım do st la rı m şol
Di ğ me. z mi . y gen ka . z la r ga (y)
Dö rd ge bi . ş ge bö le yi k
Do st la rı . m dost i . ş le ri m
A hi ret te al tı . n ta hıp
Do . . st la r ol sa şu la . y bul sun
Si . . z do st lar dan ay rı kal gaç
Bi . z ni diy gen do . st la r ga (y)
Si . z ni . n i çün ö le yi k
Ya . l gı . z ba şım ni . ş le ri m

*Kaynak Kişinin
Diyaazona Göre Karar Sesi*

*Tilki girgen sazlarğa (şol)
Diğmez miygen kazlarğa(y)
Ahirette altın tahıp
Bizni diygen dostlarğa*

*Tilki giren sazlarğa (şol)
Değmez midir kazlarğa
Ahirette altın takıp
Bizi diyen dostlarğa*

*Elma balsa şulay bulsun
Dördge bişge böleyik
Dostlar olsa şulay bulsun
Siznin için öleyik*

*Elma olsa şeker olsun
Dörde beşe böleriz
Dostlar olsa şeker olsun
Sizin için ölürüz*

*Ay dostlarım dostlarım (şol)
Dostlarım dost işlerim
Siz dostlardan ayrı kalgaç
Yalnız başım nişlerim*

*Ay dostlarım dostlarım (şol)
Dostlarım dost eşlerim
Siz dostlardan ayrı kalsam
Yalnız başım neylerim*

Görsel 67. Tilki Girgen Sazlarga Notası

2.1.10.1. Eserin Ezgisel Bilgisi

Kimden Derlendiği : (Böğrüdelik Tatar/Başkurt Halkı)

Sermin Özbek

08/08/2018 Derleyicisi : İzanrüba Kıran

Nereden Derlendiği : Konya – Cihanbeyli – Böğrüdelik Köyü

Makam/Ton Dizisi : Do Majör Pentatonik Dizi (IV-VII dereceleri yok.)

(Makamsal açıdan bir yaklaşımda bulunulacak olunursa; [Arel] Çargâh Makamı'nda olabileceği düşünülebilir. Bir başka bakışla; sesler bir oktav tizden düşünüldüğünde, Hüseyinî Makamı'yla ilişkili, Gülizar Makamı'nın giriş seyriyle benzeştirilebilir.)

TİLKİ GİRGEN SAZLARGA (Kıska Küy)

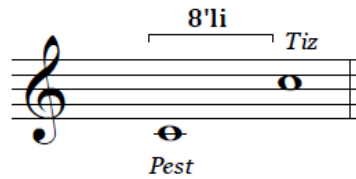
Görsel 68. Tilki Girgen Sazlarga Dizi Gösterimi

Görsel 69. Tilki Girgen Sazlarga Kullanılan Sesler Gösterimi

Karar Sesi : Do

Ses Genişliği : Do1 – Do2

Görsel 70. Tilki Girgen Sazlarga Ses Genişliği

Ölçü ve Düzüm : 4/4 (2+2)

2.1.10.2. Eserin Nazım Bilgisi

Vezin : Hece ölçüsü

1., 2., 3. Kıta: (8,7,8,7) [4+4, 4+3, 4+4, 4+3]

Uyak :

-1-

a... sazlarga (şol)

a... kazlarga(y)

x... tahıp

a... dostlarga

-larga: Redif

-az: Tam uyak

-2-

b... bulsa şulay bulsun

c... böleyik

b... olsa şulay bulsun

c... öleyik

-sa şulay bulsun: Redif

-eyik : Redif

böleyik/öleyik: Tunç uyak

-3-

d... dostlarım (şol)

d... işlerim

x... kalgaç

d... nişlerim

-larım/-lerim: Redif

işlerim/nişlerim: Tunç uyak

Tema : Dostluk

2.1.11. Uçup Gilgen Kır Kazınnan

Nereden Derlendiği
KONYA / Cihanbeyli /
Böğrüdilik Köyü

05/07/2018 Derleyicisi
İzanruba KIRAN

Kimden Derlendiği
(Böğrüdilik Tatar /Başkurt Halkı)
Rahmetullah KURTARAN

UÇUP GILGEN KIR KAZINNAN

(Kıska Küy)
= Tatar Yırı =

Notaya Alan
İzanruba KIRAN
04/04/2018

♩ = 110

U çupgil gen kır ka zın nan Si z(i)nün hal nı su ra dım
Biz nın el ler goysı yih da O al ma zi di . m gü zım nıy

3

U çupgil gen kır ka zın nan Si zi nün hal nı su ra dım
Biz nın el ler goysı yih da O al ma zi di . m gü zım nı

5

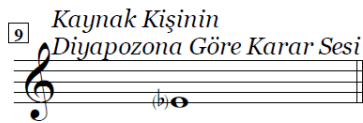

Koz say ra dı an la ma dım Mi nol dı rıp yı la dım
U çup bar gan guş ar dın den E. . y der i dım sü zım nı

7

Koz say ra dı an la ma dım Mi nol dı rıp yı la dım
U çup bar gan guş ar dın den E. . y der i dım sü zım nı

-1-

Uçup gilgen kır kazınnan
Siz(i)nün halnı suradım
Koz sayradı anlamadım
Min oldırıp yıladım

-1-

Uçup gelen kır kazıyla
Sizin halinizi soraydım
Kuş öttü anlamadım
Ben oturup ağladım

-2-

Biznün eller goysı yihda
(O)Almaz idim güzüm(y)
Uçup bargan guş ardından
Ey der idim süzümnü

-2-

Bizim iller hangi tarafta
Almaz idim gözümü
Uçup varan kuş ardından
Söyler idim sözümü

Uçup Gilgen Kız Kazınnan (Kıska Küy) =Tatar Yırı= /2

-3-

Üzken çakta üzken idik
Dal damurları kifik
İndi bizler darğalıştıq
Küş balaları kifik

-3-

Büyüdükçe büyüyorduk
Dal damarları gibi
Şimdi bizler dağıldık
Kuş yavruları gibi

-4-

Gök gügercin göklerde (şol)
Düşken bitay cüplerge
İndi ni haller iderge
Vakit gildi giderge

-4-

Mavi güvercin göklerde
Düşen buğday çöplere
Şimdi ne haller ederiz
Vakit gelmeye gitmeye

-5-

Yırla yırla dip eytesin
Sizge indi yır gerek
Siznin altta yırlav için
Sanduğaç biliv gerek

-5-

Yırla yırla diyorsun
Size şimdi yır gerek
Size yırlamak için
Bülbül olmak gerek

-6-

Yırla diysen yırlayım (lay)
Küyle diysen küyleyim
Siz dostlarnın hatrı için
Bilgen küyüm küyleyim

-6-

Yırla diyorsan yırlayayım
Küyle diyorsan küyleyeyim
Siz dostlarnın hatrı için
Bildığım küyü küyleyeyim

-7-

Hoş gildiniz siz bizge de
Batmayınca tingizge
Hatırlı kunak siz bizge
Ni hürmet idek sizge

-7-

Hoş geldiniz siz bize (de)
Batmayınca denize
Hatırlı konak siz bize
Ne hürmet edelim size

-8-

Kaş karası gözünde
Boy sıfası üzinde
Ay tuğanlar duvdın mı
Ay nuru var yüzünde

-8-

Kaş karası gözünde
Boy uzunluğu kendinde
Ay gibi parladın mı
Ay nuru var yüzünde

-9-

Kaşın karalı kıygaç
Boynı elmalı ağaç
Niyler aşasam karnım aç
Siz dustlarım bulmigaç

-9-

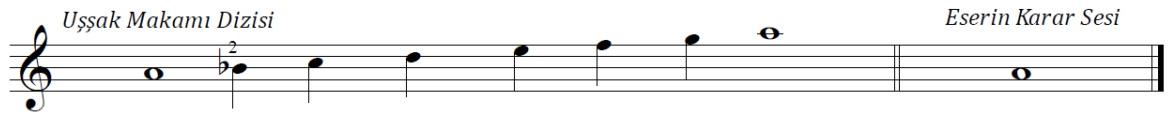
Kaşın karalı eğri
Boyun elmalı ağaç
Ne yesem karnım aç
Siz dostlarımı bulmayınca

Rahmetullah Kurtaran, aynı ezgiyle teması farklı dörtlükler de seslendirmiştir.
Bu dörtlükler, tema bütünlüğü sağlanacak şekilde sıralanmıştır.

2.1.11.1. Eserin Ezgisel Bilgisi

Kimden Derlendiği : (Böğrüdelik Tatar/Başkurt Halkı)
Rahmetullah Kurtaran
05/07/2018 Derleyicisi : İzanrüba Kıran
Nereden Derlendiği : Konya – Cihanbeyli – Böğrüdelik Köyü
Makam/Ton Dizisi : Uşşak Makamı Dizisi

UÇUP GİLGEN KIR KAZINNAN (Kıska Küy)

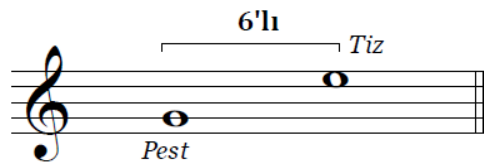
Görsel 73. Uçup Gilgen Kır Kazınnan Dizi Gösterimi

Görsel 74. Uçup Gilgen Kır Kazınnan Kullanılan Sesler Gösterimi

Karar Sesi : Lâ

Ses Genişliği : Sol1 – Mi2

Görsel 75. Uçup Gilgen Kır Kazınnan Ses Genişliği

Ölçü ve Düzum : 4/4 (2+2)

2.1.11.2. Eserin Nazım Bilgisi

Veziin : Hece ölçüsü

1. Kıta (8,7,8,7); [4+4, 4+3, 4+4, 4+3]
2. Kıta (8,7,8,7); [4+4, 4+3, 4+4, 4+3]
3. Kıta (8,7,8,7); [4+4, 5+2, 4+4, 5+2]

4. Kıtta (8,7,8,7); [4+4, 4+3, 5+3, 4+3]
 5. Kıtta (8,7,8,7); [4+4, 4+3, 4+4, 5+2]
 6. Kıtta (8,7,8,7); [4+4, 4+3, 4+4, 4+3]
 7. Kıtta (8,7,8,7); [4+4, 4+3, 5+3, 5+2]
 8. Kıtta (7,7,7,7); [4+3, 4+3, 4+3, 4+3]
 9. Kıtta (7,7,8,7) [5+2, 5+2, 5+3, 4+3]

Uyak :

-1-

a... kazınnan
 b... suradım
 x... anlamadım
 b... yıladım
-dım: Redif
-a: Yarım uyak

-2-

c... yıhda
 d... güzımnı(y)
 x... ardinden
 d... süzımnı
-ımnı: Redif
-üz: Tam uyak

-3-

e... idik
 e... -ları kifik
 x... darğalıştıık
 e... -ları kifik
-ları kifik: Redif
Redifle uyaklanmıştır.

-4-

f... göklerde (şol)
 f... cüplerge
 f... iderge
 f... giderge
-erge: Redif
Redifle uyaklanmıştır.

-5-

g... eytesin
 h... girek
 x... için
 h... girek
girek: Redif
Redifle uyaklanmıştır.
-in: Tam uyak

-6-

ı... yırlayım (lay)
 ı... küyleyim
 x... için
 ı... küyleyim
-layım/-leyim: Redif
küy: Zengin uyak

-7-

j... bizge (de)
 j... tingizge
 j... bizge
 j... sizge
-ge : Redif
-iz: Tam uyak

-8-

k... gözünde
 k... üzinde
 x... mı
 k... yüzünde
-ünde/-inde : Redif
-üz: Tam uyak

-9-

l... kıygaç
 l... ağaç
 l... aç
 l... bulmigaç
-aç: Tam uyak

Tema : 1., 2., 3., 4. dörtlükler göç; 5., 6., 7., 9. dörtlük dostluk; 8. dörtlük sevgi

2.1.12. Yisnekey

Nereden Derlendiği
KONYA / Cihanbeyli /
Böğürdelik Köyü

26/10/2019 Derleyicisi
İzandrüba KIRAN

Kimden Derlendiği
(Böğürdelik Tatar /Başkurt Halkı)
Ercüment YILDIRIM (Akordeon-Vokal)

YISNEKEY (Skirtmeç) (Kıska Küy) = Tatar Yırı =

Notaya Alan
İzandrüba KIRAN
19/12/2019

♩ = 94

4

8

Ka r yu mar lap niy ge at tın yis ne ke y

11

Te re ze den nik ka ra dın bal dı zım yal gı zım

15

Bi rat ma dın biş ni at tın yis ne ke y

18

Ye ş yü re gim nik yak tın bal dı zım yal gı zım

22

25

29

U n a ya gın niy ge kek ri y yis ne ke y

Görsel 76. Yisnekey Nota 1. Sayfa

Yisnekey (Skirtmeç) / (Kıska Küy) =Tatar Yırı= / 2

32

Al tın kat mış kat gan ga bal dı zım yal gı zım

36

U n par ma gın niy ge kek riş yis ne ke y

39

Si ni iz lep yü rü gen ge bal dı zım yal gı zım

43

46

50

Ba l dız a luv ya zık diy ler yis ne ke y

53

E ben öl geç ya riş diy ler bal dı zım yal gı zım

Kaynak Kişinin
Diyapozona Göre Karar Sesi

Baldız : Kar yuvarlap niye attın yisnekey
Yisnekey: Terezeden nik karadın baldızım yalgızım
Baldız : Bir atmadın bişni attın yisnekey
Yisnekey: Yeşyüregim nik yaktın baldızım yalgızım

Baldız : Un barmağın niye kekriş yisnekey
Yisnekey: Altın katmış katganga baldızım yalgızım
Baldız : Un ayağın niye kekriş yisnekey
Yisnekey: Sini izlep yürüğe baldızım yalgızım

Baldız : Baldız aluv yazık diyler yisnekey
Yisnekey: Eben ölgeç yarış diyler baldızım yalgızım

Baldız : Kar yuvarlayıp niye attın eniştעיğim
Enište : Terezeden nik karadın baldızım yalnızım
Baldız : Bir atmadın beş attın eniştעיğim
Enište : Genç yüregimi niye yaktın baldızım yalnızım

Baldız : On parmağın niye eğri eniştעיğim
Enište : Altın yüzük taktığımdan baldızım yalnızım
Baldız : On ayağın niye eğri eniştעיğim
Enište : Seni izleyip yürüdüğümden baldızım yalnızım

Baldız : Baldız almak günah derler eniştעיğim
Enište : Ablan öldüğünde olur derler baldızım yalnızım

* Aynı eser; 2019 yılında tarafımızca yapılan saha derlemesinde, Beyhan Oğuz, Meftuha Çetin ve Sermin Özbek'in seslerinden (pilot kayıt olarak) kaydedilmiştir.

2.1.12.1. Eserin Ezgisel Bilgisi

Kimden Derlendiği : (Böğrüdelik Tatar/Başkurt Halkı)

Ercüment Yıldırım (Akordeon-Vokal)

26/10/2019 Derleyicisi : İzanrüba Kıran

Nereden Derlendiği : Konya – Cihanbeyli – Böğrüdelik Köyü

Makam/Ton Dizisi : Do Majör Pentatonik Dizi (IV-VII dereceleri yok.)

(Makamsal açıdan bir yaklaşımda bulunulacak olunursa; [Arel] Çargâh Makamı'nda olabileceği düşünülebilir. Bir başka bakışla; sesler bir oktav tizden düşünülüğünde, Hüseyinî Makamı'yla ilişkili, Gülizar Makamı'nın giriş seyriyle benzeştirilebilir.)

YISNEKEY (Kıska Küy)

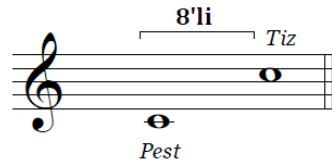
Görsel 78. Yisnekey Dizi Gösterimi

Görsel 79. Yisnekey Kullanılan Sesler Gösterimi

Karar Sesi : Do

Ses Genişliği : Do1 – Do2

Görsel 80. Yisnekey Ses Genişliği

Ölçü ve Düzüm : 2/4 (1+1)

2.1.12.2. Eserin Nazım Bilgisi

Veziin : Hece ölçüsü

1.Kıta (8,8,8,7) [4+4, 4+4, 4+4, 4+3]

2.Kıta (8,7,8,8) [4+4, 4+3, 4+4, 4+4]

3.Kıta (8,8) [4+4, 4+4]

Uyak :

1-

a... attın

a... karadın

a... attın

a... yaktın

-tın : Redif

Redifle uyaklanmıştır.

-2-

b... barmağın niyge

kekriy

c... katganga

b... ayagın niyge kekriy

c... yürüvence

-ın niyge kekriy : Redif

Redifle uyaklanmıştır.

-3-

d... diyeler

d... diyeler

diyeler: Redif

Redifle

uyaklanmıştır.

Tema : Baldız ve eniştencin aşkı

2.2. Uzun Küyler

2.2.1. Ormanga Barırsam Gaytalmayım

Nereden Derlendiği

KONYA / Cihanbeyli /
Böğürdelik Köyü

Derleyen

İzanruba KIRAN
26/10/2019

ORMANGA BARIRSAM GAYTALMAYIM

Kimden Derlendiği

(Böğürdelik Tatar / Başkurt Halkı)
Ercüment YILDIRIM (Akordeon - Vokal)
Muhittin OKUTAN (Vokal)

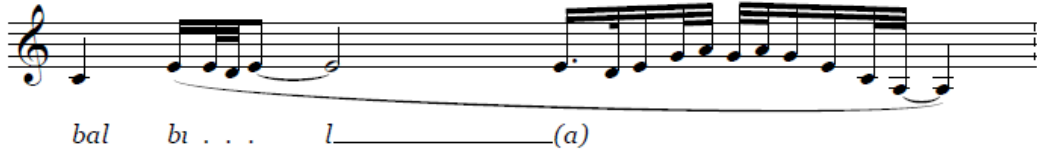
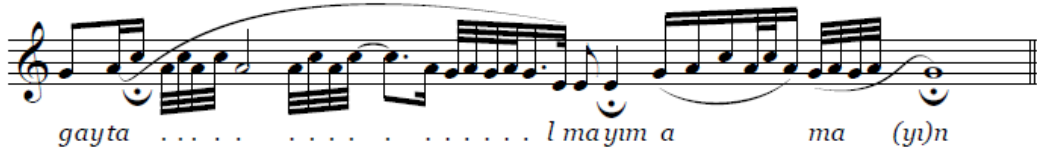
([Uzun] Tangı Küy)

= Tatar Yırı =

Notaya Alan

Necmi KIRAN
İzanruba KIRAN
15/06/2020

♩ = 96

Görsel 81. Ormanga Barırsam Gaytalmayım Nota 1. Sayfa

Ormanga Barırsam Gaytalmayım / ([Uzun] Tangı Küy) = Tatar Yırı = / 2

u ş şa tam

a ma . . . n (Saz...)

Şil dıra a . . p a . k ka . . n su v(u)m . . p

a y(i) ta v(u) şı na (ay)

Kaynak Kişinin
Diyapozona Göre Karar Sesi

O(ho)rmanga (paye) barırsam (ay) gaytalmayım ama(yı)n
Ha(ha)yranı bulam balbıl(a) tav(u)şınna (ay)
U(hu)tken lay (i) umrüm ay(i) uşşatam aman
Şıldırıp akkan suv(u)nıp ay(i) tav(u)şına (ay)

Ormana varırsam dönmeyeyim
Hayran olayım bülbül sesine
Devam eden ömrüm benziyor
Şıldırarak akan suyun sesine

2.2.1.1. Eserin Ezgisel Bilgisi

Kimden Derlendiği : (Böğrüdelik Tatar/Başkurt Halkı)

Muhittin Okutan, Ercüment Yıldırım (Akordeon)

26/10/2019 Derleyicisi : İzanrüba Kıran

Nereden Derlendiği : Konya – Cihanbeyli – Böğrüdelik Köyü

Makam/Ton Dizisi : Do Majör Pentatonik Dizi (IV-VII dereceleri yok.)

(Makamsal açıdan bir yaklaşımda bulunulacak olunursa; [Arel] Çargâh Makamı'nda olabileceği düşünülebilir. Bir başka bakışla; sesler bir oktav tizden düşünüldüğünde, bu ezginin giriş cümlesi, Hüseyinî Makamı'yla ilişkili olan inici seyirli Muhayyer ve Gerdaniye Makamları'nın giriş seyriyle benzeştirilebilir.)

ORMANGA BARIRSAM GAYTALMAYIM ([Uzun] Tangı Küy)

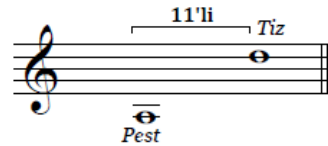
Görsel 83. Ormanga Barırsam Gaytalmayım Dizi Gösterimi

Görsel 84. Ormanga Barırsam Gaytalmayım Kullanılan Sesler Gösterimi

Karar Sesi : Do

Ses Genişliği : Lâ1-Re2

Görsel 85. Ormanga Barırsam Gaytalmayım Ses Genişliği

Ölçü ve Düzüm : Ritme bağımsız. Birim süre hızı: (♩= 96)

2.2.1.2. Eserin Nazım Bilgisi

Vezin : Hece ölçüsü

1.Kıta (10,10,10,10) [6+4, 5+5, 5+5, 5+5]

Uyak :

-1-

a... gaytalmayım

b... tavşına

x... uşşatam

b... tavşına

tavşına: Redif

Redifle uyaklanmıştır.

Tema : Ömür

2.2.2. Şıldırıp Akkan Çişmelernip

Nereden Derlendiği
KONYA / Cihanbeyli /
Böğürdelik Köyü

26/10/2019 Derleyicisi
İzanruba KIRAN

Kimden Derlendiği
(Böğürdelik Tatar /Başkurt Halkı)
Ercüment YILDIRIM (Akordeon)
Muhittin OKUTAN
Rahmetullah KURTARAN
Ahmet Salih AKYÜREK
Seviye(Seniye) UDMİR

ŞILDIRIP AKKAN ÇİŞMELERNİP (Uzun Küy) = Tatar Yırı =

Notaya Alan
Necmi KIRAN
İzanruba KIRAN
17/05/2020

♩ = 82

1. Şı l dı rı p a k k a n ç i . ş m e l e . . r n i p
2. Ka—r'or ma n b a ş ı k a r a n k ı t ü n
3. Ka—r'or ma n l a r n u n a . r y a ğ ı . . n d a
4. Ka—r'or ma n l a r n u n a . r y a ğ ı . . n d a

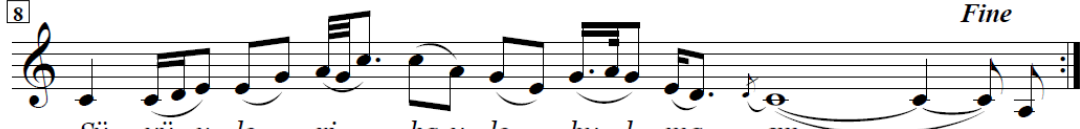
A . . s t i l a r ı d e r y a b u l m a s ı n
Y a . k ş ı a t l a . r k i r e k ü t e . r g e
K a y m a ğ a ç l a r ı b a r m i g e n
G a r ç ı g a l a k u ş n u n u y a s ı

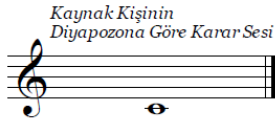
Sü ye . m l e g s ü y e m d i—p e y t e s i n
Z a m a n l a r a v ı r d ü . ş m a n l a r k ü p
T u v g a n l a y i l l e r y a t a v k a l d ı
M i y n e t i g ü p (l a) r a h a t ı y o k

Görsel 86. Şıldırıp Akkan Çişmelernip Nota 1. Sayfa

Şıldırıp Akkan Çişmelernip / (Uzun Küy) = Tatar Yırı = / 2

Sü yü v le ri ha y le bu . l ma sın
 İş do st ki re k dü n ya ü ter ge
 A ğa y e n(i)ler a n da sa . v mi ge . n
 Ut ka ya n sı n fa ni dü . n ya sı

-1-

Şıldırıp akkan çişmelernip
 Astıları derya bulmasın
 Süyemleg süyem dip eytesin
 Süyüvleri hayle bulmasın

-2-

Kar'orman başı karankı tün
 Yakşı atlar kirek üterge
 Zamanlar avır, düşmanlar küp
 İş dost kirek dünya üterge

-3-

Kar'ormanların aryağında
 Kayın ağaçları bar miğen?
 Tuvgan (lay) iller yataş kaldı
 Ağay in(i)ler anda sav miğen?

-4-

Kar'ormanların aryağında
 Garçı gala kuşın uyası
 Miynetü güp la, rahatı yok
 Utka yansın fani dünyası

-5-

Kara ormanda ak kayının
 Yafrakları sibile yirlerge
 Biz kaldık, ağay ini kitti
 Dingiz aşay yırak illerge

-1-

Şıldırıp akan çeşmelerin
 Altıları deniz olmasın
 Seven sevdiğini desin, söylesin
 Sevgileri hile bulmasın

-2-

Kar'orman başı karanlık gece
 Güzel atlar gerek dönmeye
 Zamanlar ağır, düşmanlar çok
 Eş dost gerek yaşam sürmeye

-3-

Kar'ormanların arkasında
 Kayın ağaçları var mıdır?
 Doğulan iller uzak kaldı
 Baba analar orda sağ mıdır?

-4-

Kar'ormanların arkasında
 Karşı kale kuşun yuvası
 Zorluğu çok, rahatı yok
 Ateşte yansın fani dünyası

-5-

Kara ormanda ak kayının
 Yaprakları serpilmiş yerlere
 Biz kaldık, baba ana gitti
 Deniz aşırı uzak illere

*Ercüment YILDIRIM, bu uzun küyün 3. ve 5. dördlüklerini babası merhum (Hacı) İzzet YILDIRIM'dan öğrenmiştir.

2.2.2.1. Eserin Ezgisel Bilgisi

Kimden Derlendiği : (Böğrüdelik Tatar/Başkurt Halkı)
Ercüment Yıldırım (Akordeon-Vokal), Muhittin Okutan,
Rahmetullah Kurtaran, Ahmet Salih Akyürek,
Seviye (Seniye) Udmir

26/10/2019 Derleyicisi : İzanrüba Kıran

Nereden Derlendiği : Konya – Cihanbeyli – Böğrüdelik Köyü

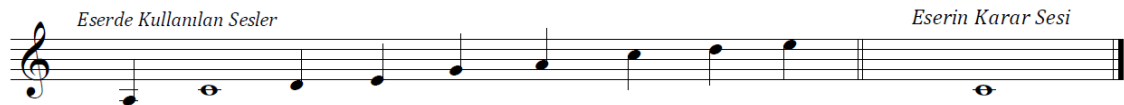
Makam/Ton Dizisi : Do Majör Pentatonik Dizi (IV-VII dereceleri yok.)

(Makamsal açıdan bir yaklaşımda bulunulacak olunursa; Mahur Makamı'nda olabileceği düşünülebilir. Mahur Makamı, Sol kararlı, Çargâh Makamı dizili, inici seyirli bir makamdır ancak burada ezgi, Do karar ses tonlu yazılmıştır. Bir başka bakışla; sesler bir oktav tizden düşünüldüğünde, bu ezginin giriş cümlesi, Hüseyinî Makamı'yla ilişkili olan inici seyirli Muhayyer Makamı'nın giriş seyriyle benzeştirilebilir.)

ŞILDIRIP AKKAN ÇIŞMELERNİP (Uzun Küy)

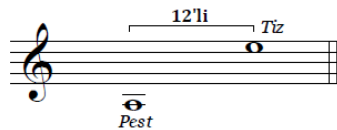
Görsel 88. Şıldırıp Akkan Çışmelernip Dizi Gösterimi

Görsel 89. Şıldırıp Akkan Çışmelernip Kullanılan Sesler Gösterimi

Karar Sesi : Do

Ses Genişliği : Lâ1-Mi2

Görsel 90. Şıldırıp Akkan Çışmelernip Ses Genişliği

Ölçü ve Düzüm : Ritme bağımsız. Birim süre hızı: (♩= 82)

2.2.2.2. Eserin Nazım Bilgisi

Veziin : Hece ölçüsü

1.,2.,3.,4.,6. Kıta (9,9,9,9) [5+4, 6+3, 5+4, 6+3;]

5.Kıta (9,10,9,9) [5+4, 6+4, 5+4, 6+3]

Uyak :

-1-

a... çışmelernip

b... bulmasın

x... eytesin

b... bulmasın

bulmasın: Redif

Redifle uyaklanmıştır.

-2-

c... tün

d... üterge

x... küp

d... üterge

üterge: Redif

Redifle uyaklanmıştır.

-3-

e... aryağında

f... migen

x... kaldı

f... migen

migen: Redif

Redifle uyaklanmıştır.

-4-

g... aryağında

h... uyası

x... yok

h... dünyası

-sı: Redif

-ya: Tam uyak

-5-

ı... kayının

j... yirlerge

x... kitti

j... illerge

-lerge: Redif

Redifle uyaklanmıştır

-6-

k... -ar migen

k... -ar migen

x... bara

k... -ar migen

migen: Redif

-ar: Tam uyak

Tema : Özlem, Göç

2.3. Diğer Küyler

Böğrüdelik Tatar halkından elde edilen, ninni, kına havası, müziğe adapte edilmiş küyler ve besteleri içermektedir.

2.3.1. Abziy

Nereden Derlendiği

KONYA / Cihanbeyli /
Böğrüdelik Köyü

Kimden Derlendiği

(Böğrüdelik Tatar /Başkurt Halkı)
Sebahattin ORHAN (Akordeon - Vokal)
İcrasından

09/09/2018 Derleyicisi

İzandrüba KIRAN

Notaya Alan

İzandrüba KIRAN
05/07/2020

ABZİY
(Kıska Küy)
= Tatar Yırı =

1992 Sözü Derleyicisi

Sebahattin ORHAN

Söz: Anonim

Kaynak: Mecen GÜNER

Küye: Sebahattin ORHAN

$\text{♩} = 96$

♩

Yıl fır yıl fır yıl ler is se Ti girmentar tı la mi gen
Bı yıl gül gen ma şı ne ler Ye şil mi gen kük mi gen

Yi git ü se kay tar ma sa Nuş ta kar tay ta mi gen
Üt ken ü mir ü tip git ti Kal gan ü mir küp mi gen

A ————— yay ab zi . y
" " " " " " " " " "

Ey te ab ziy yır la yık Yü rek ler ni yal la yık
" " " " " " " " " " " " " "

Ey te ab ziy küy le yık Kü nül ler ni şay la yık
" " " " " " " " " " " " " "

Görsel 91. Abziy Nota 1. Sayfa

2.3.1.1. Eserin Ezgisel Bilgisi

Kimden Derlendiği : (Böğrüdelik Tatar/Başkurt Halkı)
Sebahattin Orhan (Akordeon-Vokal) İcrasından

09/09/2018 Derleyicisi : İzanrüba Kıran

Nereden Derlendiği : Konya

Makam/Ton Dizisi : Re Minör Pentatonik Dizi (II-VI dereceleri yok.)

(Makamsal açıdan bir yaklaşımda bulunulacak olunursa; Bûselik Makamı'nda olabileceği düşünülebilir.)

ABZİY (Kıska Küy)

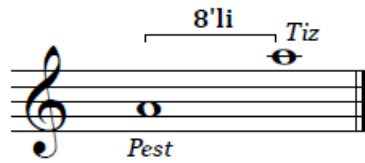
Görsel 93. Abziy Dizi Gösterimi

Görsel 94. Abziy Kullanılan Sesler Gösterimi

Karar Sesi : Re

Ses Genişliği : Lâ2-Lâ3

Görsel 95. Abziy Ses Genişliği

Ölçü ve Düzüm : 4/4 (2+2)

2.3.1.2. Eserin Nazım Bilgisi

Vezin : Hece ölçüsü

1.Kıta (8,8,8,8); [4+4,]

Bağlantı (4,7,7,7,7,8,7); [2+2, 4+3, 4+3, 4+3, 4+3, 4+4, 4+3]

2.Kıta (8,7,8,7) [4+4, 4+3, 4+4, 4+3]

Uyak :

-1-

a... isse

b... –a migen

x... kaytarmasa

b... –a migen

migen: Redif

-a: Yarım uyak

Bağlantı

c... abziy

d... yırlayık

d... yallayık

d... küyleyik

d... şaylayık

x... küüllerden

d... taşlayık

-layık: Redif

Redifle uyaklanmıştır.

-2-

e... maşineler

f... migen

x... gitti

f... migen

migen: Redif

Redifle uyaklanmıştır.

Tema : Ömür, Göç

2.3.2. Ak Bebbe (Ninni)

Nereden Derlendiği

KONYA / Cihanbeyli
Böğrüdelik Köyü

27/10/2019 Derleyicisi

İzanruba KIRAN

AK BEBBE

(Ninni)

= Tatar Yırı =

Kimden Derlendiği

(Böğrüdelik Tatar /Başkurt Halkı)
Seviye (Seniye) UDMİR

Notaya Alan

İzanruba KIRAN
30/04/2020

♩ = 70

Ak bebbe ak bebbe
Ak beşikke yat bebbe
Ay gayktı gün gayktı
Sin de gayk yat bebbe

Ak bebe ak bebe
Ak beşikte yat bebe
Ay kalktı gün kalktı
Sen de kalk yat bebe

Görsel 96. Ak Bebbe (Ninni) Notası

2.3.2.1. Eserin Ezgisel Bilgisi

Kimden Derlendiği : (Böğrüdelik Tatar/Başkurt Halkı)
Seviye (Seniye) Udmir

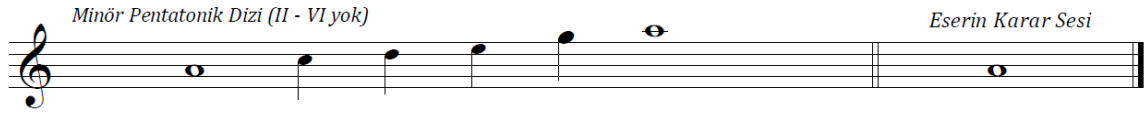
27/10/2019 Derleyicisi : İzanrüba Kırın

Nereden Derlendiği : Konya – Cihanbeyli – Böğrüdelik Köyü

Makam/Ton Dizisi : Lâ Minör Pentatonik Dizi (II-VI dereceleri yok.)

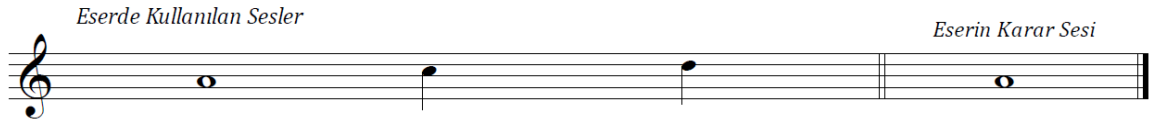
(Makamsal açıdan bir yaklaşımda bulunulacak olunursa; Uşşak Makamı 'nda olabileceği düşünülebilir.)

AK BEBBE (Ninni)

Görsel 97. Ak Bebbe (Ninni) Dizi Gösterimi

Pentatonik dizinin 3 sesi (Lâ – Do – Re) kullanılmıştır.

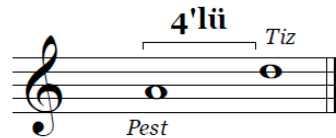

Görsel 98. Ak Bebbe (Ninni) Kullanılan Sesler

Anadolu ninnilerinden farklı olarak pentatonik bir dizi oluşumu göstermiştir.

Karar Sesi : Lâ

Ses Genişliği : Lâ2 – Re2

Görsel 99. Ak Bebbe (Ninni) Ses Genişliği

Ölçü ve Düzum: 2/4 (1+1)

2.3.2.2. Eserin Nazım Bilgisi

Vezin : Hece ölçüsü (6, 7, 6, 6) [3+3, 4+3, 3+3, 3+3]

Uyak :

-1-

a... ak bebbe

b... yat bebbe

x... gün gayktı

b... yat bebbe

bebbe : Redif

yat: Zengin uyak

Tema : Çocuk

2.3.3. Alm'alırsın Aldanırsın

Nereden Derlendiği
KONYA / Cihanbeyli /
Böğürdelik Köyü

05/07/2018 Derleyicisi
İzanruba KIRAN

Kimden Derlendiği
(Böğürdelik Tatar /Başkurt Halkı)
Beyhan UĞUZ

ALM'ALIRSIN ALDANIRSIN

(Kıska Küy)

Notaya Alan
İzanruba KIRAN
15/06/2020

= Tatar Yırı =

Al m'a lır sn al da nır sn Al ma bi ş gen ca gın da
Al ma la ri hur ma la ri Kı sı lı p bi şe re ni

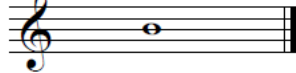

Sa gı nır sı . . n sar ga yr sn İ si ne dü . ş ken ca gın da
Be ni si ne düş me sem de İ si ne dü şe re ni

Sa gı nı . r sn sar ga yr sn İ si ne dü . ş ken ca gın da
Be ni si ne düş me sem de İ si ne dü şe re ni

*Kaynak Kişinin
Diyaazona Göre Karar Sesi*

Alm'alırsın aldanırsın
Alma bişgen çağında
Sagınırsın sargayırsın
İsine düşken çağında

Elma alırsın aldanırsın
Elma kızardığı zaman
Özlersin sararırsın
Aklına düştüğüm zaman

Almaları hurmaları
Kısılp bişer eni
Ben isine düşmesem de
İsine düşer eni

Elmaları hurmaları
Sıkılıp yanar anne
Ben aklına düşmesem de
Aklına düşer anne

Görsel 100. Alm'alırsın Aldanırsın Notası

2.3.3.1. Eserin Ezgisel Bilgisi

Kimden Derlendiği : (Böğrüdelik Tatar/Başkurt Halkı)

Beyhan Uğuz

26/10/2019 Derleyicisi : İzanruba Kıran

Nereden Derlendiği : Konya – Cihanbeyli – Böğrüdelik Köyü

Makam/Ton Dizisi : Do Majör Sekstatonik Dizi (VII derecesi yok.)

(Makamsal açıdan bir yaklaşımda bulunulacak olursa; [Arel] Çargâh Makamı'nda olabileceği düşünülebilir.)

ALM'ALIRSIN ALDANIRSIN (Kıska Küy)

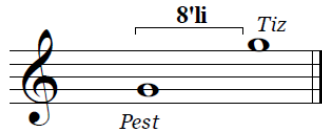
Görsel 101. Alm'alırsın Aldanırsın Dizi Gösterimi

Görsel 102. Alm'alırsın Aldanırsın Kullanılan Sesler

Karar Sesi : Do

Ses Genişliği : Sol1-Sol2

Görsel 103. Alm'alırsın Aldanırsın Ses Genişliği

Ölçü ve Düzüm : 4/4 (2+2)

2.3.3.2. Eserin Nazım Bilgisi

Veze : Hece ölçüsü

1. Kıta (8,7,8,8); 2. Kıta (8,7,8,7)

Uyak :

-1-

a... aldanırsın

b... bişgen çağında

x... sargayırsın

b... düşken çağında

-ırsın : Redif

-gen/-ken çağında : Redif

-ş: Yarım uyak

-2-

c... hurmaları

d... bişer eni

x... düşmesem de

d... düşer eni

-er eni : Redif

-ş: Yarım uyak

Tema : Özlem, sitem

2.3.4. Böğrüdelik (2)

Nereden Derlendiği

KONYA / Cihanbeyli /
Böğrüdelik Köyü

Kimden Derlendiği

(Böğrüdelik Tatar /Başkurt Halkı)
Sebahattin ORHAN (Akordeon - Vokal)
İcrasından

09/09/2018 Derleyicisi

İzanruba KIRAN
Notaya Alan

İzanruba KIRAN
06/07/2020

BÖĞRÜDELİK 2

(Kıska Küy)

= Tatar Yırı =

Söz ve Küy
Sebahattin ORHAN

♩ = 86

Böğrüdelik 2 / (Kıska Küy) = Tatar Yırı = / 2

-1-

Böğrüdelik Böğrüdelik
Minim tuvğan ilimsin
Aşın aşap suvın içip
Dusıp üsken ilimsin

Düşürgüç

Dağınnan taşınnan
Toprağınan aşınnan
Yalgız giden başımnan
Mini veren tavınan

-2-

Böğrüdelik Böğrüdelik
Gözim açkan ilimsin
İne diygen ata diygen
Yır yırlağan ilimsin

Düşürgüç

Dağınnan taşınnan
Toprağınan aşınnan
Yalgız giden başımnan
Mini veren tavınan

-3-

Böğrüdelik Böğrüdelik
Kızlar süygen ilimsin
Yırlar yırlap garmun tartıp
Tuylar kılğan ilimsin

Düşürgüç

Dağınnan taşınnan
Toprağınan aşınnan
Yalgız giden başımnan
Mini veren tavınan

-1-

Böğrüdelik Böğrüdelik
Benim doğduğum ilimsin
Yemeğini yiyip suyunu içip
Doğup özlediğim ilimsin

Bağlantı

Dağınla taşınla
Toprağınla aşınla
Yalnız giden başınla
Beni veren dağınla

-2-

Böğrüdelik Böğrüdelik
Gözümü açtığım ilimsin
Anne diyen baba diyen
Yır yırladığım ilimsin

Bağlantı

Dağınla taşınla
Toprağınla aşınla
Yalnız giden başınla
Beni veren dağınla

-3-

Böğrüdelik Böğrüdelik
Kızlarını sevdiğim ilimsin
Yırlar yırlayıp garmun çalıp
Düğünler yaptığım ilimsin

Bağlantı

Dağınla taşınla
Toprağınla aşınla
Yalnız giden başınla
Beni veren dağınla

2.3.4.1. Eserin Ezgisel Bilgisi

Kimden Derlendiği : (Böğrüdelik Tatar/Başkurt Halkı)
Sebahattin Orhan (Akordeon-Vokal) İcrasından
09/09/2018 Derleyicisi : İzanrüba Kıran
Nereden Derlendiği : Konya
Makam/Ton Dizisi : Bûselik Makamı Dizisi

BÖĞRÜDELİK 2 (Kıska Küy)

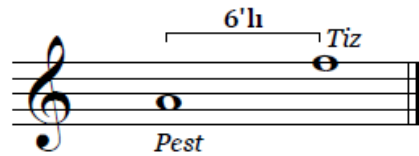
Görsel 106. Böğrüdelik (2) Dizi Gösterimi

Görsel 107. Böğrüdelik (2) Kullanılan Sesler Gösterimi

Karar Sesi : Lâ

Ses Genişliği : Lâ2-Fa2

Görsel 108. Böğrüdelik (2) Ses Genişliği

Ölçü ve Düzüm : 10/4 (4+6) - 9/4 (4+5) – 6/4 (2+4)

2.3.4.2. Eserin Nazım Bilgisi

Vezin : Hece ölçüsü

1.Kıta (8,7,8,7); [4+4, 4+3, 4+4, 4+3]

Bağlantı (8,8,8,7); [4+4, 4+4, 4+4, 4+3]

2.Kıta (8,7,8,7); [4+4, 4+3, 4+4, 4+3]

3.Kıta (8,7,8,7) [4+4, 4+3, 4+4, 4+3]

Uyak :

-1-

a... Böğrüdelik
b... -n ilimsin
x... suvın içip
b... -n ilimsin
-n ilimsin: Redif
Redifle uyaklanmıştır.

-2-

d... Böğrüdelik
e... -n ilimsin
x... ata diygen
e... -n ilimsin
-n ilimsin: Redif
Redifle uyaklanmıştır.

Bağlantı

c... taşınınan
c... aşınınan
c... başımınan
c... tavınan
-ınınan: Redif
taş/aş/baş: Tunç uyak

-3-

f... Böğrüdelik
g... -n ilimsin
x... tartıp
g... -n ilimsin
-n ilimsin: Redif
Redifle uyaklanmıştır.

Tema : Böğrüdelik

2.3.5. Ettettül (Skirtmeç)

Nereden Derlendiği

KONYA / Cihanbeyli /
Böğrüdilik Köyü

Kimden Derlendiği

(Böğrüdilik Tatar /Başkurt Halkı)
Sebahattin ORHAN (Akordeon - Vokal)
İcrasından

09/09/2018 Derleyicisi

İzanruba KIRAN

Notaya Alan

İzanruba KIRAN

07/07/2020

ETTETTÜL*

(Skirtmeç)

= Tatar Yırıt =

1988 Derleyicisi

Sebahattin ORHAN

Söz ve Küy: Anonim

Kaynak: İzzet YILDIRIM

♩ = 76

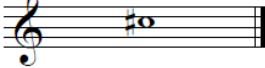
At ka min sen si kı rip min At nun bi len tal dı rıp
Yi git yir ge yi ren at nı Kı za rıp ku yaş çık kan da
İ ki ci bik bir ku ras ta Uy nar çüp lik ba şın da

Yır yır la san çi ber yır la Kız yü re gin yan dı rıp
Yi git kız ka a şık bı la Kara yıp mı yık çık kan da
Kız lar on yed di ya şı n da Uy nar yi git kar şın da

D.C. x2 al Fine

Kaynak Kişinin
Diyapozona Göre Karar Sesi

Atka minsen sikrip
Atnın bilen taldırıp
Yır yırlasan çiber yırla
Kız yüreğini yandırıp

Yigit yirge yiren atnı
Kızarıp kuyuş çıkında
Yigit kızka aşık bıla
Karayıp mıyk çıkında

İki cibik bir kurasta
Uynar çüplik başında
Kızlar on yeddi yaşında
Uynar yigit karşında

Ata binsen hoplayıp
Atın belini kaldırıp
Yır yırlarsan güzel yırla
Kız yüreğini yandırıp

Yiğit yerde gezen atı
Kızarıp güneş çıktığında
Yiğit kıza aşık ola
Kara bıyk çıktığında

İki ibik bir horozda
Oynar çöplük başında
Kızlar on yedi yaşında
Oynar yiğit karşısında

*Ettettül, 14 ayak figürü bulunan, çalgısal bir oyun türüdür. Kaynak kişi, günümüzde 1 figürü kalmasından rahatsızlık duyarak, Böğrüdilik anonim sözlerini bu ezgiye adapte etmiştir.

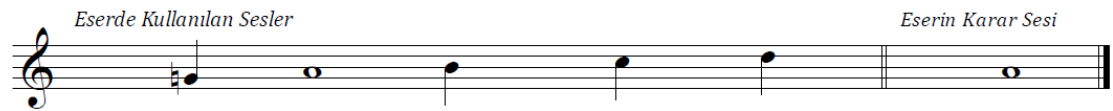
2.3.5.1. Eserin Ezgisel Bilgisi

Kimden Derlendiği : (Böğrüdelik Tatar/Başkurt Halkı)
Sebahattin Orhan (Akordeon-Vokal) İcrasından
09/09/2018 Derleyicisi : İzanrüba Kıran
Nereden Derlendiği : Konya
Makam/Ton Dizisi : Bûselik Makamı Dizisi

ETTETTÜL (Skirtmeç)

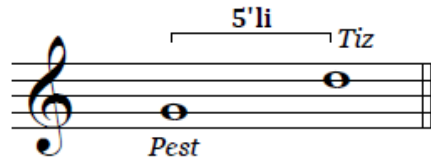
Görsel 110. Ettettül Dizi Gösterimi

Görsel 111. Ettettül Kullanılan Sesler Gösterimi

Karar Sesi : Lâ

Ses Genişliği : Sol2 – Re2

Görsel 112. Ettettül Ses Genişliği

Ölçü ve Düzum : 4/4 (2+2)

2.3.5.2. Eserin Nazım Bilgisi

Veziin : Hece ölçüsü

1.Kıta (7,7,8,7); [4+3, 4+3, 4+4, 4+3]

2.Kıta (8,8,8,8); [4+4, 5+3, 4+4, 5+3]

3.Kıta (8,7,8,7); [4+4, 4+3, 5+3, 4+3]

Uyak :

-1-

a... sıkırıp

a... taldırıp

x... yırla

a... yandırıp

-ip/-ıp: Redif

-ır: Tam uyak

-2-

b... atnı

c... çıkıkanda

x... bıla

c... çıkıkanda

çıkıkanda: Redif

Redifle

uyaklanmıştır.

-3-

d... kurasta

d... başında

d... yaşında

d... karşında

-ında: Redif

-aş: Tam uyak

Tema : Aşk

2.3.6. Hani Bu Kızın Anası (Kına Havası)

Nereden Derlendiği

KONYA / Cihanbeyli /
Böğrüdelik Köyü

Kimden Derlendiği

(Böğrüdelik Tatar / Başkurt Halkı)
Meftuha ÇETİN - Beyhan UĞUZ
Sermin ÖZBEK

08/09/2018 Derleyicisi

İzanruba KIRAN

HANI BU KIZIN ANASI

(Kına Havası)

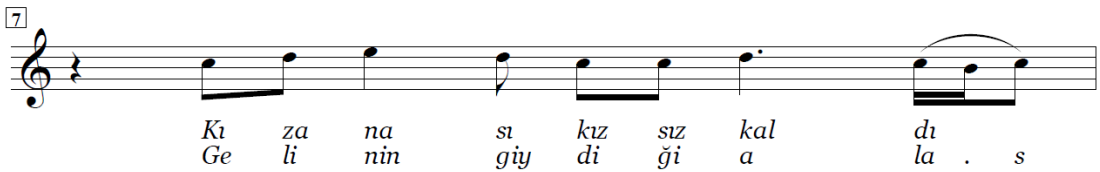
= Tatar Yırı =

Notaya Alan

İzanruba KIRAN

19/12/2019

♩ = 224

Hani Bu Kızın Anası / (Kına Havası) = Tatar Yırı = / 2

8

Yük sek ev ler ıs sız kal dı
At la sa iğ ne ler bat ma . z

9

Ak ba kır lar su suz kal dı
E loğ lu Al lah' tan kork ma . z

10

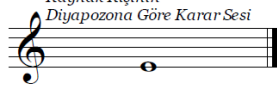
Ha ni bu kı zı na na sı
Ha ni bu kı zı na na sı

11

E lin de mum lar ya na sı
E lin de mum lar ya na sı

Kaynak Kişinin
Diyapozona Göre Karar Sesi

Bağlantı

Hani bu kızın anası
Elinde mumlar yanası

-1-

Kız anası kızsız kaldı
Yüksek evler ıssız kaldı
Ak bakırlar susuz kaldı

Bağlantı

Hani bu kızın anası
Elinde mumlar yanası

-2-

Gelinin giydiği atlas
Atlasla iğneler batmaz
Eloğlu Allah'tan korkmaz

Bağlantı

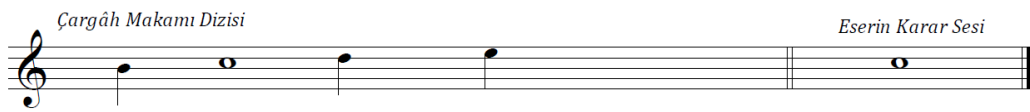
Hani bu kızın anası
Elinde mumlar yanası

*Aynı eser, hem pilot kayıttan hem de asıl kayıttan kaynak kişiler tarafından seslendirilmiş, pilot kayıttan okunan haliyle notaya alınmıştır.

2.3.6.1. Eserin Ezgisel Bilgisi

Kimden Derlendiği	: (Böğrüdelik Tatar/Başkurt Halkı) Meftuha Çetin – Beyhan Uğuz – Sermin Özbek
07/08/2018 Derleyicisi	: İzanrüba Kırın
Nereden Derlendiği	: Konya – Cihanbeyli – Böğrüdelik Köyü
Makam/Ton Dizisi	: (Arel) Çargâh Makamı Dizisi (Çargâh 3'lüsü)

HANİ BU KIZIN ANASI / Kına Havası

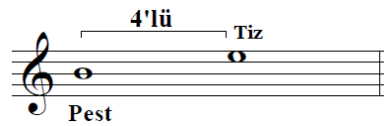
Görsel 115. Hani Bu Kızın Anası (Kına Havası) Dizi Gösterimi

Görsel 116. Hani Bu Kızın Anası (Kına Havası) Kullanılan Sesler

Karar Sesi : Do

Ses Genişliği : Si – Mi

Görsel 117. Hani Bu Kızın Anası (Kına Havası) Ses Genişliği

Ölçü ve Düzüm : 14/8 - ([2+2+3] + [2+3+2]=14)

2.3.6.2. Eserin Nazım Bilgisi

Vezin : Hece ölçüsü

Bağlantı (8,8); [5+3, 5+3]

1.Kıta (8,8,8); [4+4, 4+4, 4+4]

2.Kıta (8,8,8); [6+2, 6+2, 6+2]

Uyak :

Bağlantı

a... anası

a... yanası

-sı: Redif

ana/yana: Tunç uyak

-1-

b... kızsız kaldı

b... ıssız kaldı

b... susuz kaldı

kaldı: Redif

-z: Yarım uyak

-2-

c... atlas

d... batmaz

d... korkmaz

-maz: Redif

Redifle uyaklanmıştır.

Tema : Gelin – Kına

2.3.7. Tereseğni Açıp Kuyap (Galiye Banuv)

Nereden Derlendiği

KONYA / Cihanbeyli /

Böğürdelik Köyü

Kimden Derlendiği

(Böğürdelik Tatar / Başkurt Halkı)

Ercüment YILDIRIM (Akordeon - Vokal)

Muhittin OKUTAN

Rahmetullah KURTARAN

Ahmet Salih AKYÜREK

Seviye (Seniye) UDMİR

26/10/2019 Derleyicisi

İzanruba KIRAN

TERESEĞNİ AÇIP KUYAP

(Galiye Banuv*)

(Kıska Küy)

= Tatar Yırı =

Notaya Alan

İzanruba KIRAN

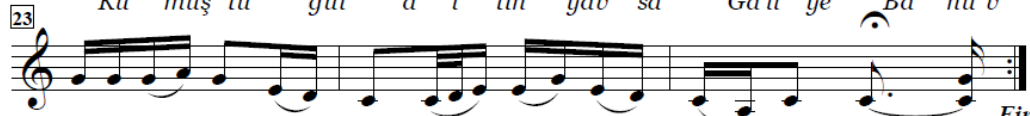
20/06/2020

1. Te re seğ ni a çıp ku yap Kim ge gümle k kis ti n sin
2. Kazka na dı kat kat bu la İl ka na dı yat bu la
3. Abı zıy bar mı baylık la rın Yü rüş le rin bayki bik
4. Biz nın i l ler kaysı yakta Al maz i di m kü züm ni
5. Yır la yı r la dip ey te siz Siz ge nin di y yır ki rek
6. Biz il le r den çık kançak ta Bastık ka ra yir le r ge

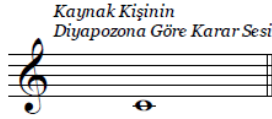
Ka şı gü zi çı yı lıp kal gan Ga li ye Ba nu v
Ku lun da ğı ma lı n büt se Ga li ye Ba nu v
Yü zün du v ğa n ay la r ki bik Ga li ye Ba nu v
U çıp ba r ğa n ku ş ar tın din Ga li ye Ba nu v
Siz nın al t ta yı r lar i çin Ga li ye Ba nu v
Kü müş tü gül a l tın yav sa Ga li ye Ba nu v

sı lo vu m ir ke m Kim ba h tı ne ü s tip si n
sı lo vu m ir ke m Üz tu ğa nu n ya t bu la
sı lo vu m ir ke m Ti lin sa rı ma y ki bik
sı lo vu m ir ke m Ey te r i di m sü züm ni
sı lo vu m ir ke m San du ğa ç bu l v ki rek
sı lo vu m ir ke m Yit me z tu ğa n i l ler ge

Görsel 118. Tereseğni Açıp Kuyap (Galiye Banuv) Nota 1. Sayfa

Teresegnî Açıp Kuyup (Galiye Banuv) / (Kıska Küy) = Tatar Yırî = / 2

-1-
Teresegnî açıp kuyup
Kimge gümlek kistin sin
Kaşı güzi çyılıp kalgan
Galiye Banuv silovum irkem
Kim bahtine üstip sin

-1-
Pencereni açıp bakıp
Kime gömlek kestin sen
Kaşı gözü eğilip kalkan
Galiye Banuv güzelim sevgilim
Kimin bahtına büyüdüñ sen

-2-
Kaz kanadı kat kat bula
İl kanadı yat bula
Kulundağı malın bütegeç
Galiye Banuv silovum irkem
Üz tuğanın yat bula

-2-
Kaz kanadı kat kat ola
İl kanadı yabancı ola
Kolundaki malın tamam
Galiye Banuv güzelim sevgilim
Öz kardeşin yabancı ola

-3-
Abızıy bar mı baylıkların
Yürüşlerin bay kibik
Yüzün duvğan aylar kibik
Galiye Banuv silovum irkem
Tilin sarı may kibik

-3-
Dostum var mı varlıkların
Yürüyüşlerin zengin gibi
Yüzün doğan aylar gibi
Galiye Banuv güzelim sevgilim
Dilin sarı yağ gibi

-4-
Biznün iller kaysı yakta
Almaz idim küzümnî
Uçup barğan kuş artındin
Galiye Banuv silovum irkem
Eyter idim süzümnî

-4-
Bizim iller hangi tarafta
Almaz idim gözümü
Uçup giden kuş ardından
Galiye Banuv güzelim sevgilim
Söyler idim sözümü

-5-
Yırla yırla dip eyesiz
Sizge nindiy yır kirek
Siznin altta yırlar için
Galiye Banuv silovum irkem
Sanduğaç bulıv kirek

-5-
Yırla yırla diyorsunuz
Size şimdî yır gerek
Sizin karşınızdâ yırlamak için
Galiye Banuv güzelim sevgilim
Bülbül olmak gerek

-6-
Biz illerden çıkkan çakta
Bastık kara yirlerge
Kümüş tügül altın yavsâ
Galiye Banuv silovum irkem
Yitmez tuğan illerge

-6-
Biz illerden çıktığımızda
Bastık kara yerlere
Gümüş dökülüp altın yağsa
Galiye Banuv güzelim sevgilim
Yetmez doğduğumuz illere

*Kazan Halk Cırî olarak bilinen bu eserin 1. kütası orjinal halîyle seslendirilip, sonraki kütalar Böğrüdellik Tatar halkının anonim sözleriyle adapte edilmiştir.

Görsel 119. Teresegnî Açıp Kuyup (Galiye Banuv) Nota 2. Sayfa

2.3.7.1. Eserin Ezgisel Bilgisi

- Kimden Derlendiği** : (Böğrüdelik Tatar/Başkurt Halkı)
Ercüment Yıldırım (Akordeon-Vokal),
Muhittin Okutan, Rahmetullah Kurtaran,
Ahmet Salih Akyürek, Seviye (Seniye) Udmir
- 26/10/2019 Derleyicisi** : İzanrüba Kıran
- Nereden Derlendiği** : Konya – Cihanbeyli – Böğrüdelik Köyü
- Makam/Ton Dizisi** : Do Majör Pentatonik Dizi (IV-VII dereceleri yok.)

(Makamsal açıdan bir yaklaşımda bulunulacak olunursa; [Arel] Çargâh Makamı'nda olabileceği düşünülebilir. Bir başka bakışla; sesler bir oktav tizden düşünüldüğünde, bu ezginin giriş cümlesi, Hüseyinî Makamı'yla ilişkili olan inici seyirli Muhayyer ve Gerdaniye Makamları'nın giriş seyriyle benzeştirilebilir.)

TERESEDEN AÇIP KUYAP (Galiye Banuv) (Kıska Küy)

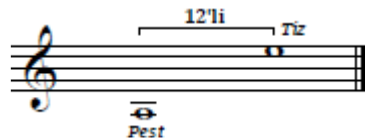
Görsel 120. Teresegni Açıp Kuyup (Galiye Banuv) Dizi Gösterimi

Görsel 121. Teresegni Açıp Kuyup (Galiye Banuv) Kullanılan Sesler Gösterimi

Karar Sesi : Do

Ses Genişliği : Lâ1–Mi2

Görsel 122. Teresegni Açıp Kuyup (Galiye Banuv) Ses Genişliği

Ölçü ve Düzüm : 2/4 (1+1)

2.3.7.2. Eserin Nazım Bilgisi

Vezin : Hece ölçüsü

1. Kıtıta (8,7,9,10,7,); [4+4, 4+3, 4+5, 5+5, 4+3]
2. Kıtıta (8,7,9,10,7,); [4+4, 4+3, 4+5, 5+5, 4+3]
3. Kıtıta (9,7,8,10,7,); [4+5, 4+3, 4+4, 5+5, 4+3]
4. Kıtıta (8,7,8,10,7,); [4+4, 4+3, 4+4, 5+5, 4+3]
5. Kıtıta (8,7,8,10,7,); [4+4, 4+3, 4+4, 5+5, 4+3]
6. Kıtıta (8,7,8,10,7) [4+4, 4+3, 4+4, 5+5, 4+3]

Uyak :

-1-

a... kuyap

b... sin

x... kalgan

c... irkem

b... sin

sin: Redif

Redifle uyaklanmıştır.

-2-

c... **kat** bula

c... **yat** bula

x... bütegeç

d... irkem

c... **yat** bula

bula: Redif

-at: Tam uyak

-3-

x... baylıkların

e... **bay** kibik

e... kibik

f... irkem

e... **may** kibik

kibik: Redif

-ay: Tam uyak

-4-

g... yakta

h... küzümni

x... artındin

ı... irkem

h... süzümni

-ümni : Redif

-üz: Tam uyak

-5-

j... eytesiz

k... kirek

x... için

l... irkem

k... kirek

kirek : Redif

Redifle uyaklanmıştır.

-6-

m... çakta

n... yirlerge

x... yavsa

o... irkem

n... illerge

-lerge: Redif

Redifle uyaklanmıştır.

Tema : Özlem, Sitem

2.3.8. T(i)ren Gelir Kıçkırıp

Nereden Derlendiği

KONYA / Cihanbeyli /
Böğürdelik Köyü

Kimden Derlendiği

(Böğürdelik Tatar /Başkurt Halkı)
Beyhan UĞUZ

27/10/2019 Derleyicisi

İzanruba KIRAN

Notaya Alan

İzanruba KIRAN

13/06/2020

T(i)REN GELİR KIÇKIRIP

(Hicaz Küy)

= Tatar Yırı =

1. Ti re n ge li. r kıç kı rı . . . p Çu yın yu h n kı. z dı rıp

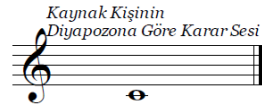
Na si. p bul sa biz va rır bız Bu yıl ö mürü . z di rıp

2. Köprü as tı ay kük du man Gup sin me niz gu p du r mam
3. Al m'a lır sı n a l da nır sın A. l ma biş gen ca gı n da
4. Çi lek çi le k gül ler yu dup A hır ga nım kim bi l sin
5. Yavh ğımva r şe li m yu k Şe l a lır ga ha li m yuk

Ay lar dursa m yıl la r dur mam Şi z sa ğın kaç mi n bu l mam
Şa ğı nır sı n sar ga yır sın İ si ne düş ken ca gı n da
İ çim do lu kay gı has ret Ha s re tim ni ki m bi l sin
Al lam bir me gen va kı t nı Sa tıp a lır ha li m yuk

Kaynak Kişinin
Diyapozona Göre Karar Sesi

-2-

Köprü altı (ay) kük duman
Gup sin meniz gup durmam
Aylar dursam yıllar durmam
Siz sağingış min bulmam

-3-

Alm'alırsın aldanırsın
Alma bişgen çağında
Sagınırsın sargayırsın
İsine düşken çağında

-4-

Çilek çilek güller yudup
Ahırғанım kim bilsin
İçim dolu kaygı hasret
Hasretimi kim bilsin

-5-

Yavlığım var şelim yok
Şel alırga halim yuk
Allam birmegen vakıtını
Satıp alır halim yuk

-1-

T(i)ren gelir kıçkırıp
Çuyın yulın kızdırıp
Nasip balsa biz varırız
Bu yıl ömür üzdirip

-1-

T(i)ren gelir bağırıp
Demir yolunu kızdırıp
Nasip olsa biz varırız
Bu yıl ömür geçirip

-2-

Köprü altı mavi duman
Siz çok dursanız ben durmam
Aylar dursam yıllar durmam
Siz özlediğinizde ben olmam

-3-

Elma alırsın aldanırsın
Elma kızardığı zaman
Özlersin sararırsın
Aklına düştüğüm zaman

-4-

Kova kova güller yıkayıp
Geçmişimi kim bilsin
İçim dolu kaygı hasret
Hasretimi kim bilsin

-5-

Mendilim var şalım yok
Şal alacak halim yuk
Allah'ın vermediği vakti
Satıp alır halim yok

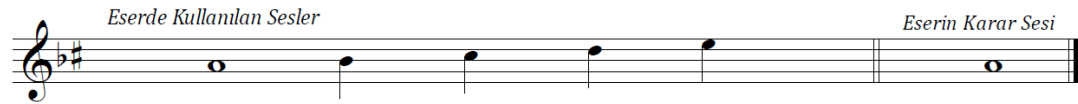
2.3.8.1. Eserin Ezgisel Bilgisi

Kimden Derlendiği : (Böğrüdelik Tatar/Başkurt Halkı)
Beyhan Uğuz
27/10/2019 Derleyicisi : İzanrüba Kıran
Nereden Derlendiği : Konya – Cihanbeyli – Böğrüdelik Köyü
Makam/Ton Dizisi : Hicaz Makamı Dizisi

T(İ)REN GELİR KIÇKIRIP (Hicaz Küy)

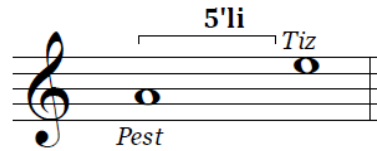
Görsel 124. T(i)ren Gelir Kıçkırıp Dizi Gösterimi

Görsel 125. T(i)ren Gelir Kıçkırıp Kullanılan Sesler Gösterimi

Karar Sesi : Lâ

Ses Genişliği : Lâ–Mi2

Görsel 126. T(i)ren Gelir Kıçkırıp Ses Genişliği

Ölçü ve Düzüm : 4/4 (2+2)

2.3.8.2. Eserin Nazım Bilgisi

Vezin : Hece ölçüsü

1. Kıtâ (7,7,8,7); [4+3, 4+3, 4+4, 4+3]
2. Kıtâ (7,7,8,7); [4+3, 4+3, 4+4, 4+3]
3. Kıtâ (8,7,8,8); [4+4, 4+3, 4+4, 5+3]
4. Kıtâ (8,7,8,7); [4+3, 4+3, 4+4, 4+3]
5. Kıtâ (7,7,8,7) [4+3, 4+3, 5+3, 4+3]

Uyak :

-1-

a... kışkırıp
a... kızdırıp
x... varırbız
a... üzdirip
-ıp/-ip: Redif
-ır: Tam uyak

-2-

b... duman
c... durmam
c... durmam
c... bulmam
-mam: Redif
Redifle uyaklanmıştır.

-3-

d... aldanırsın
e... bişgen cagında
x... sargayırsın
e... düşken cagında
-gen/-ken cagında: Redif
-ş: Yarım uyak

-4-

f... yudup
g... kim bilsin
x... hasret
g... kim bilsin
kim bilsin : Redif
Redifle uyaklanmıştır.

-5-

h... şelim yuk
h... halim yuk
x... vakıtını
h... halim yuk
-im yuk : Redif
-l: Yarım uyak

Tema : Özlem, Sitem

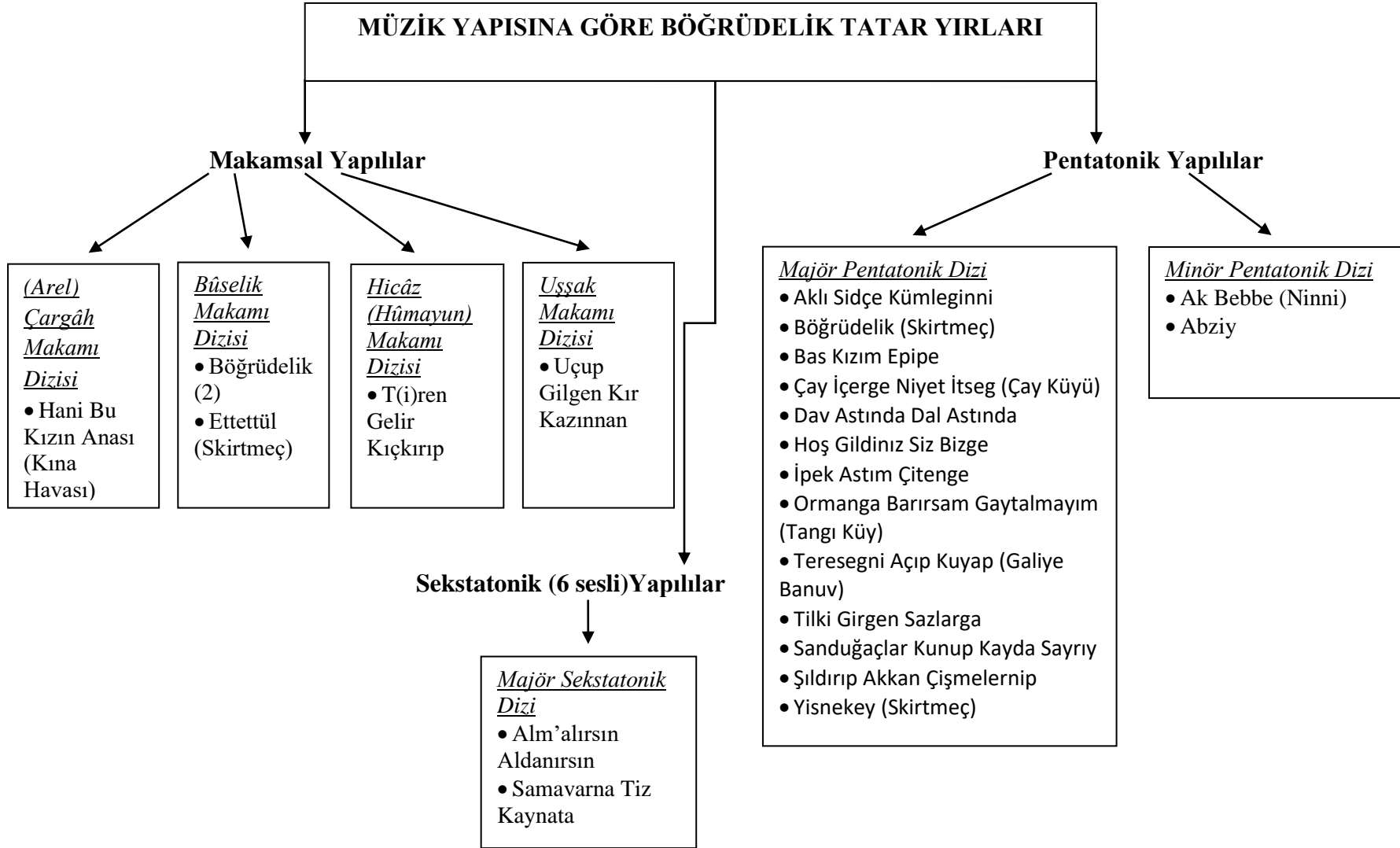
BÖĞRÜDELİK TATAR YIRLARI'nın EZGİSEL ve EDEBÎ BİLGİLERİ

KISKA KÜYLER		Makam/Ton Dizisi	Karar Sesi	Ses Genişliği	Ölçü	Vezin	Uyak Şeması	Tema
	Aklı Sidçe Kümleginni	Majör Pentatonik Dizi	Do	8'li (Do1-Do2)	2/4	1.,3.Kıta: (8,7,8,7); 2.Kıta: (8,7,9,7)	(a,b,x,b)x3	Gömlek, Özlem
	Bas Kızım Epipe	Majör Pentatonik Dizi	Do	8'li (Do1-Do2)	4/4	1. Kıta: (7,7,8,7); 2. Kıta, Bağlantı: (6,7,8,7); 3. Kıta: (8,7,8,7)	Bağlantı(a,b,x,b)x4 (a,b,x,b)x3	Oyun
	Böğrüdelik (Skirtmeç)	Majör Pentatonik Dizi	Do	6'lı (Do1-Lâ2)	4/4	1.,2.,4. Kıta: (8,7,8,7); 3.Kıta (8,7,10,7)	(a,b,x,b)x4	Böğrüdelik, Göç
	Çay İçerge Niyet İtseg (Çay Küyü)	Majör Pentatonik Dizi	Do	10'lu (Lâ1-Do2)	2/4	1.,2. Kıta: (8,7,8,7)	(a,b,x,b)x1 (c,c,c,c)x1	Çay
	Dav Astında Dal Astında (Takmak)	Majör Pentatonik Dizi	Do	8'li (Do1-Do2)	2/4	1.Kıta: (8,7,8,7); 2.Kıta: (9,7,8,7); 3.Kıta: (9,7,9,7); 4.Kıta, Bağlantı: (7,7,8,7)	(a,b,x,b)x2 (c,d,d,x)x1 (g,h,x,g)x1	Özlem, Sevgi
	Hoş Gildiniz Siz Bizge	Majör Pentatonik Dizi	Sol	9'lu (Sol1-Lâ2)	4/4, 5/4	1. Kıta (8,7,8,8); 2.,3.,4.,5.,6.,7.,9.Kıta: (8,7,8,7); 8. Kıta (8,7,9,7); 10. Kıta (9,7,8,7)	(a,a,a,a)x1 (b,b,x,b)x3 (d,e,x,e)x4 (k,l,l,l)x2	Dostluk, Özlem, Göç
	İpek Astım Çitenge	Majör Pentatonik Dizi	Sol	8'li (Sol1-Sol2)	4/4	1.Kıta (8,7,8,7)	(a,a,a,a)x1	Göç edecek olmanın verdiği çaresizlik

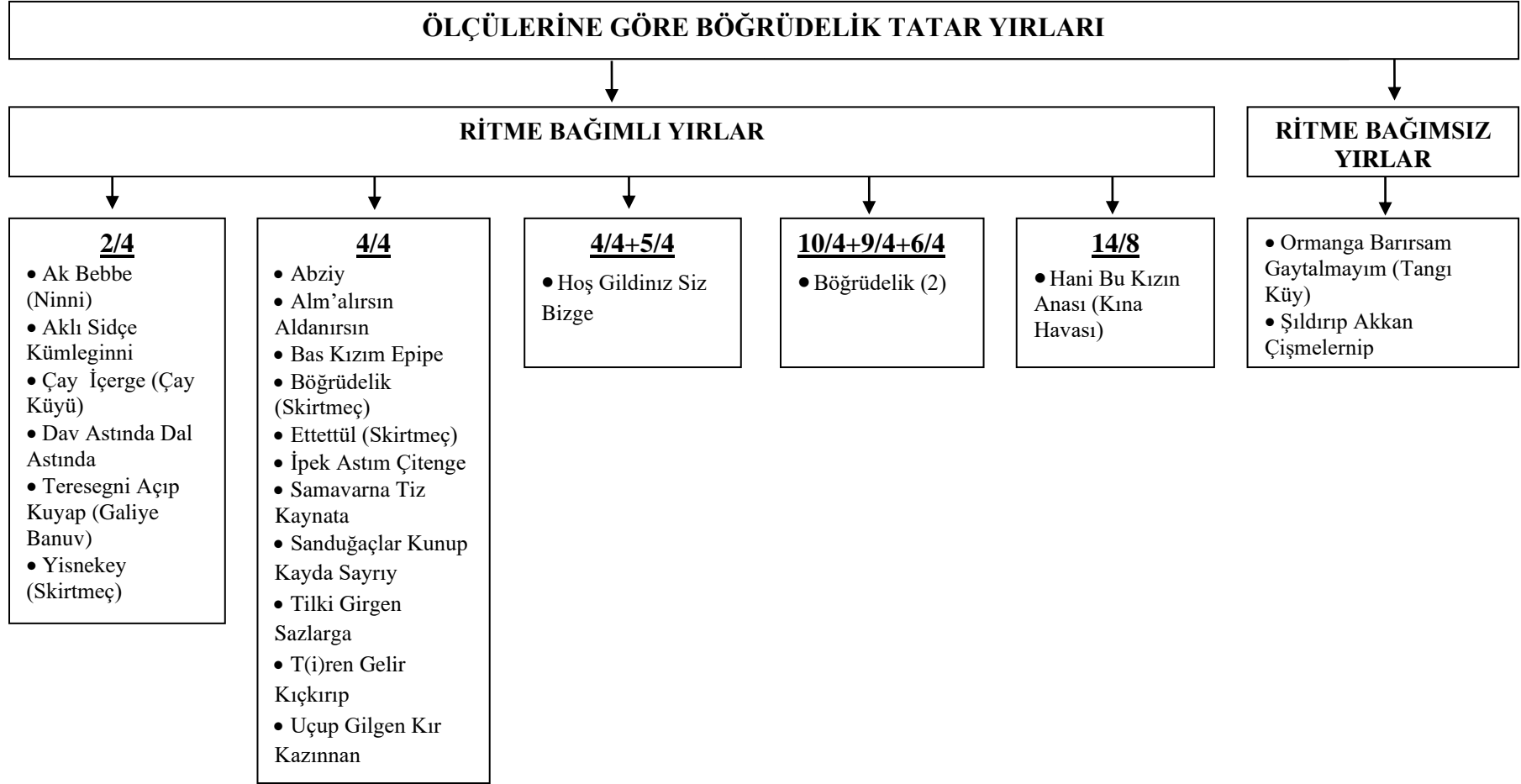
	Samavarna Tiz Kaynata	Majör Sekstatonik Dizi	Sol	8'li (Sol1-Sol2)	4/4	1.,2. Kıta (8,7,8,7)	(a,b,x,b)x2	Gelin- damat, Özlem
	Sanduğaçlar Kunup Kayda Sayrıy	Majör Pentatonik Dizi	Do	12'li (Lâ1-Mi2)	4/4	1.,2.,3.,4. Kıta: (10,9,10,9)	(a,b,x,b)x3 (e,e,e,e)x1	Özlem, Ayrılık
	Tilki Girgen Sazlarga	Majör Pentatonik Dizi	Do	8'li (Do1-Do2)	4/4	1.,2.,3.Kıta:(8,7,8,7)	(a,a,x,a)x3 (b,c,b,c)x1	Dostluk
	Uçup Gilgen Kır Kazınnan	Uşşak Makamı Dizisi	Lâ	6'lı (Sol1-Mi2)	4/4	1.,2.,3.,4.,5.,6.,7. Kıta: (8,7,8,7); 8. Kıta: (7,7,7,7); 9. Kıta: (7,7,8,7)	(a,b,x,b)x3 (e,e,x,e)x3 (f,f,f,f)x3	Göç, Dostluk, Sevgi
	Yisnekey	Majör Pentatonik Dizi	Do	8'li (Do1-Do2)	2/4	1.Kıta: (8,8,8,7) 2.Kıta: (8,7,8,8) 3.Kıta: (8,8)	(a,a,a,a)x1 (b,c,b,c)x1 (d,d)x1	Baldızla eniştenin aşkı
UZUN KÜYLER	Ormanga Barırsam Gaytalmayım (Tangı Küy)	Majör Pentatonik Dizi	Do	11'li (Lâ1-Re2)	Ritme bağımsız	1.Kıta: (10,10,10,10)	(a,b,x,b)x1	Ömür
	Şıldırıp Akkan Çişmelernip	Majör Pentatonik Dizi	Do	12'li (Lâ1-Mi2)	Ritme bağımsız	1.,2.,3.,4.,6. Kıta: (9,9,9,9) 5.Kıta: (9,10,9,9)	(a,b,x,b)x5 (k,k,x,k)x1	Özlem, Göç
DIĞER KÜYLER	Ak Bebbe (Ninni)	Minör Pentatonik Dizi	Lâ	4'lü (Lâ-Re)	2/4	1.Kıta: (6,7,6,6)	(a,b,x,b)x1	Çocuk
	Alm'alırsın Aldanırsın	Majör Sekstatonik Dizi	Do	8'li (Sol1-Sol2)	4/4	1. Kıta: (8,7,8,8); 2. Kıta: (8,7,8,7)	(a,b,x,b)x2	Özlem, Sitem

Abziy	Minör Pentatonik Dizisi	Re	8'li (Lâ2-Lâ3)	4/4	1.Kıta (8,8,8,8); Bağlantı: (4,7,7,7,8,7); 2.Kıta (8,7,8,7)	(a,b,x,b)x2 (c,d,d,d,x,d)x2	Ömür, Göç
Böğrüdelik (2)	Bûselik Makamı Dizisi	Lâ	6'lı (Lâ2-Fa2)	10/4, 9/4, 6/4	1., 2., 3. Kıta (8,7,8,7); Bağlantı: (8,8,8,7)	(a,b,x,b)x3 (c,c,c,c)x3	Böğrüdelik, Göç
Ettettül (Skirtmeç)	Bûselik Makamı Dizisi	Lâ	5'li (Sol2-Re2)	4/4	1.Kıta: (7,7,8,7); 2.Kıta: (8,8,8,8); 3.Kıta: (8,7,8,7)	(a,a,x,a)x1 (b,c,x,c)x1 (d,d,d,d)x1	Aşk
Hani Bu Kızın Anası (Kına Havası)	(Arel) Çargâh Makamı Dizisi	Do	4'lü (Si-Mi)	14/8	Bağlantı: (8,8) 1.,2.Kıta: (8,8,8)	Bağlantı (a,a)x3 (b,b,b)x2	Gelin-Kına
Tereseğni Açıp Kuyup (Galiye Banuv)	Majör Pentatonik Dizi	Do	12'li (Lâ1-Mi2)	2/4	1.,2. Kıta: (8,7,9,10,7); 3. Kıta (9,7,8,10,7); 4.,5.,6. Kıta: (8,7,8,10,7)	(a,b,x,c,b)x4 (c,c,x,d,c)x1 (x,e,e,f,e)x1	Özlem, Sitem
T(i)ren Gelir Kıçkırıp	Hicâz Makamı Dizisi	Lâ	5'li (Lâ-Mi)	4/4	1., 2., 5. Kıta: (7,7,8,7); 3. Kıta: (8,7,8,8); 4. Kıta: (8,7,8,7)	(a,a,x,a)x2 (b,c,c,c)x1 (d,e,x,e)x2	Özlem, Sitem

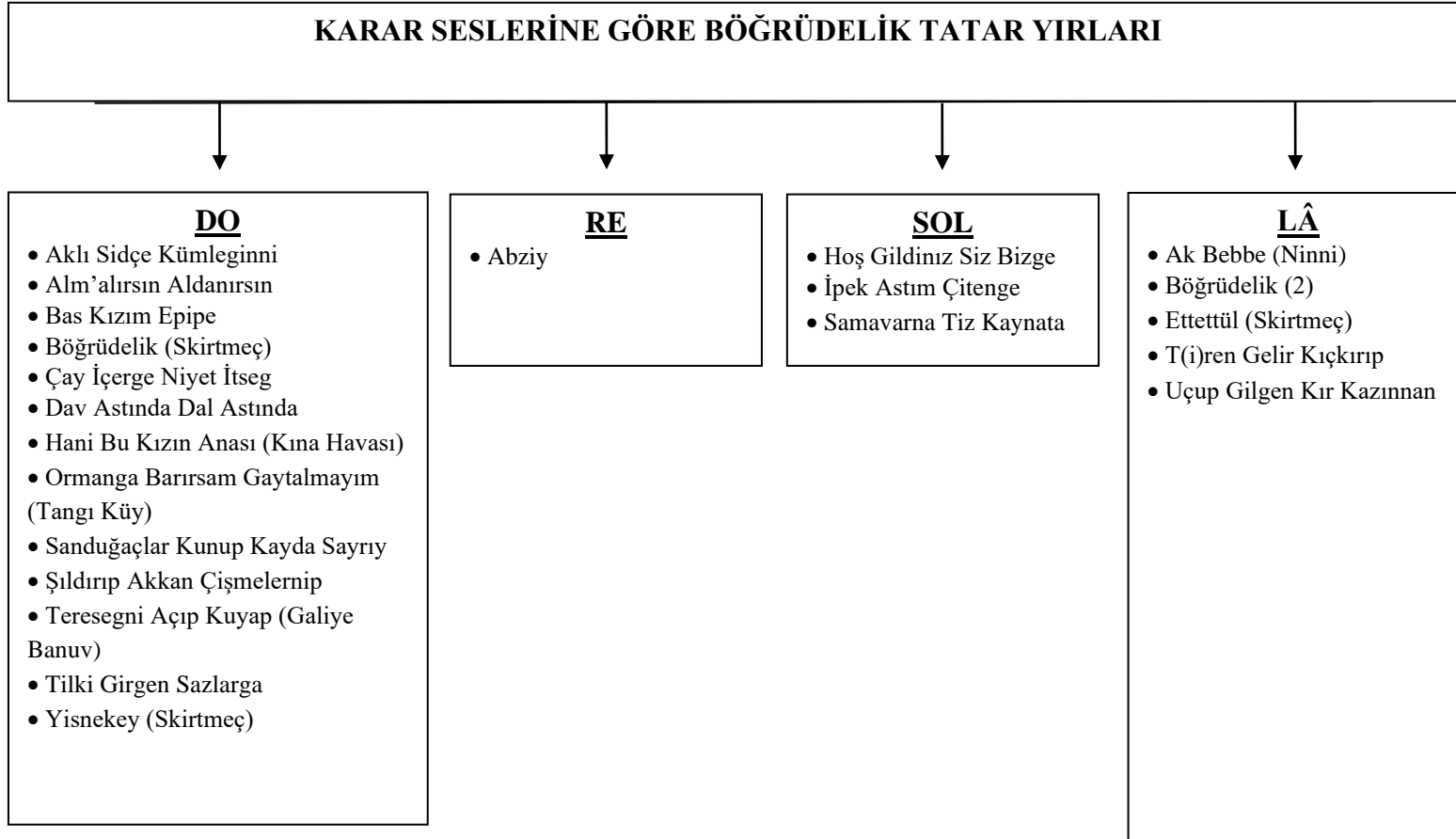
Tablo 1. Böğrüdelik Tatar Yırları'nın Ezgisel ve Edebî Bilgileri

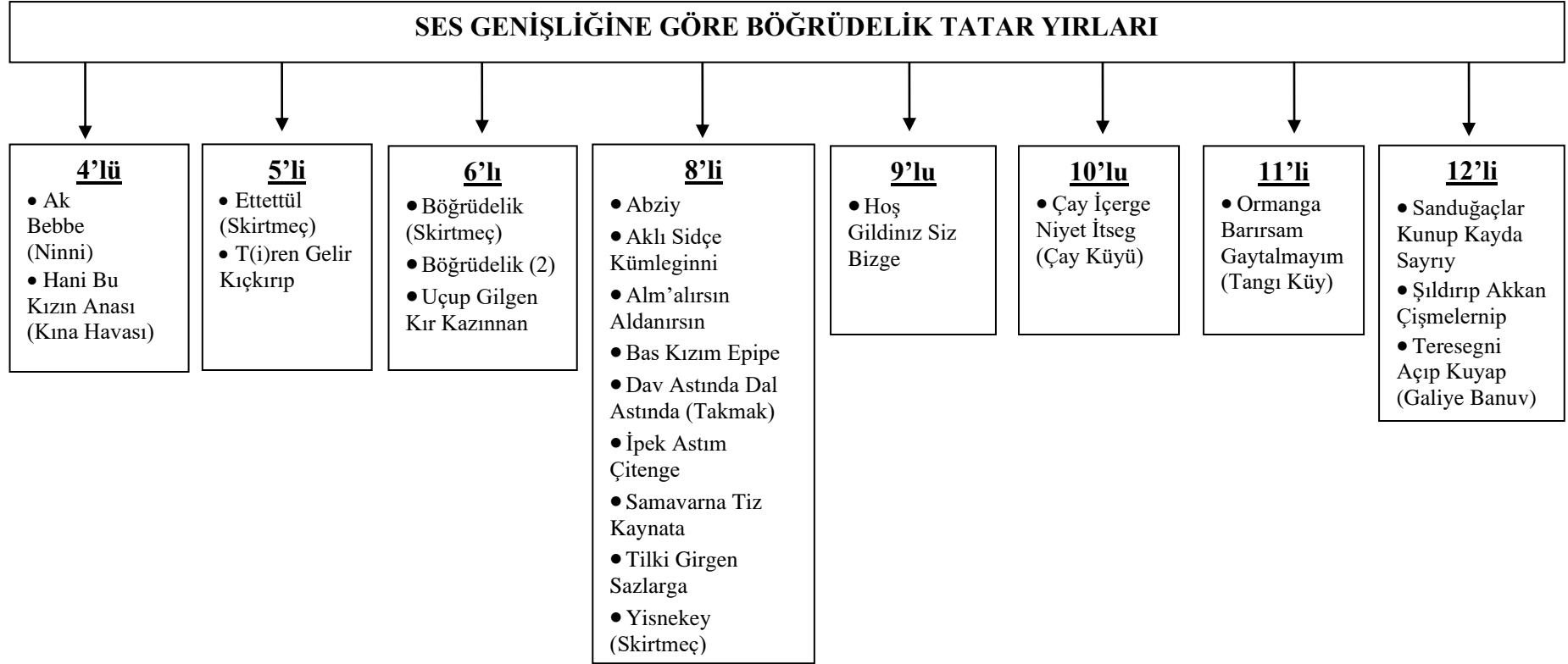
Görsel 127. Müzik Yapısına Göre Böğrüdelik Tatar Yırları

Görsel 128. Ölçülerine Göre Böğrüdilik Tatar Yırları

Görsel 129. Karar Seslerine Göre Böğrüdilik Tatar Yırları

Görsel 130. Ses Genişliğine Göre Böğrüdilik Tatar Yırları

BÖLÜM 3: BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

- Böğrüdilik Tatar müziğinde, aşk, dostluk, yurt sevgisi ve özlem gibi temaları içeren yırlar/küyler bulunmaktadır. Anadolu Türk Halk Müziği'ndeki ritmik açıdan uzun hava ve kırık hava yapılarıyla benzeştirebileceğimiz, daha çok pentatonik, sekstatonik ve makamsal yapılarla çeşitlendirilen 2 adet uzun küy, 12 adet kısa küy ve 8 adet diğer küyler (1 adet ninni, 1 adet kına havası, 2 adet müziğe adapte edilmiş küy ve 4 adet beste) olmak üzere, toplam 22 örnek eser notaya alınarak incelenmiştir.
- Böğrüdilik Köyü'nde yaşayan Tatarlar, genel repertuvarlarını “yır” olarak tanımlamaktadır. Bu yırları, ritmik yapı ve nazım yapısı açısından da “küy” olarak sınıflandırmaktadırlar. Küyleri de kendi içinde, “kısa küy” ve “uzun küy” olarak ayırmaktadırlar. Zaman zaman “küy”ü, bu anlamın dışında, “makam” anlamında kullanmaktadırlar. Bunun sebebinin, uzun küylerin, kısa küylere göre, tek bir makamsal/dizisel yapıda olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte, “küy” ve “yır” terimlerini, eş anlamlı kullandıkları da görülmektedir. Abziy isimli eserin, “*Söyle dostum yırlayalım / Yüreklere kabartalım / Söyle dostum küyleyelim / Gönülleri süsleyelim / Sirkeleyip gönüllerden / Dünya meşakkatini atalım (AT)*” sözleri de bu düşünceyi desteklemektedir. Her ne kadar “küy” terimi, “yır” terimiyle eş anlamlı kullanılmış olsa da, bu çalışmada “küy” terimi, “makam,hava” anlamında; “yır” terimi ise “şarkı, türkü” anlamında kullanılmıştır.
- İncelenen 22 örnek eserin, Majör Pentatonik Dizi, Minör Pentatonik Dizi, Majör Sekstatonik (6 sesli) Dizi, (seyir özelliklerini karşılama da dizi sesleri itibariyle) Bûselik Makamı Dizisi, (Arel) Çargâh Makamı Dizisi, Hicâz Makamı Dizisi ve Uşşak Makamı Dizisi'nde olduğu tespit edilmiştir. Majör Pentatonik Dizi, 13 yılda kullanılarak çoğunluğu oluşturmaktadır.
- Karar seslerine göre, pestten tize doğru DO, RE, SOL, LÂ karar sesli yırlardan, DO karar sesli olanları, 13 yılla çoğunluk durumundadır (bkz. Görsel 129.).
- Ölçü bakımından, ritme bağımsız (serbest) olan yır, ritme bağımlı (ritmik) olan basit yapılı (2/4, 4/4) ve karma yapılı (4/4+5/4, 10/9+9/4+4/4, 14/8) yırlar karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan da 4 zamanlı ölçüler (11 yır) çoğunluk durumundadır (bkz. Görsel 128.). Aksak zamanlı ölçülerin coşku, hareket, heyecan yaratma isteği yaratması (Özbek, 2015, s. 100-103), kına havasında kullanılmasını sağlamış olabilir. Böğrüdilik'te yaşayan Tatarlar'ın Anadolu'da yaşadıkları süre içerisinde Anadolu'da hemen her yörede kına gecelerinde söylenen ve aksak zamanlı ölçüden oluşan “Yüksek Yüksek Tepelere” ezgisinden etkilenmiş olabilecekleri, ihtimaller arasındadır.

• Ses genişliği bakımından, 4'lü, 5'li, 6'lı, 8'li, 9'lu, 10'lu, 11'li, 12'li aralıklar kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu bakımdan, 8'li (9 yır) aralığı kullanan yırlar, çoğunluk durumundadır (bkz. Görsel 130.).

• Uyak biçimleri yönünden sonuca gidilirken, Böğrüdelik Tatar Yırları'nın büyük oranda dörtlüklerle oluşması sebebiyle dörtlüklerin çoğunluğu hesap edilmiştir. 92 birim bu bakımdan incelendiğinde,

**(a,b,x,b)* (17 yır-46 dörtlük);

**(a,a,x,a)* (6 yır-13 dörtlük);

**(c,c,c,c)* (8 yır-12 dörtlük)

şeması çoğunlukta görülmüştür. Bunların dışında, *(c,d,d,x)*, *(g,h,x,g)*, *(b,c,c,c)*, *(b,c,b,c)*, *(a,a)*, *(c,d,d,d,x,d)*, *(a,b,x,c,b)*, *(c,c,x,d,c)*, *(x,e,e,f,e)*, *(c,d,d)* yapıları da bulunmaktadır. Çoğu dörtlükte uyak, rediflerle sağlanmıştır.

• Yırların tamamı hece ölçüsüyle yazılmıştır ancak, mısralar ve dörtlükler arasında sayısal değişiklikler nedeniyle ölçü bütünlüğü görülmemektedir. Bu sebebe bağlı olarak dörtlük birimde inceleme yapılmış ve 92 dörtlük içerisinde 35 dörtlükte *(8,7,8,7)* kullanımının çoğunlukta olduğu sonucuna varılmıştır. Bunun dışında, *(4,7,7,7,7,8,7)*, *(6,7,6,6)*, *(6,7,8,7)*, *(7,7,7,7)*, *(7,7,8,7)*, *(8,8)*, *(8,8,8)*, *(8,8,8,8)*, *(8,7,8,8)*, *(8,7,9,7)*, *(8,7,10,7)*, *(8,7,8,10,7)*, *(8,7,9,10,7)*, *(9,7,8,10,7)*, *(9,7,8,7)*, *(9,7,9,7)*, *(9,9,9,9)*, *(9,10,9,9)*, *(10,10,10,10)* kurulumlarıyla da karşılaşmıştır.

• Her yılda görülmeyen, “düşürgüç” adı verilen bağlantı/nakarat kısımlarını içeren yırlar, Abziy, Bas Kızım Epıpe, Böğrüdelik (2), Dav Astında Dal Astında (Takmak), Hani Bu Kızın Anası (Kına Havası)'dır. Düşürgüçler dışında, son iki mısralarda röpriz yapılması dikkati çekmiştir.

• Yırların çoğunluğu 4 mısra olarak yazılmaktadır. Farklı olarak,

*bentleri üç mısra + bağlantıları iki mısra (Hani Bu Kızın Anası (Gelin Havası),

*bağlantıları yedi mısra (Abziy),

*beş mısralı (Tereseğni Açıp Kuyap (Galiye Banuv) yapılarla da karşılaşmıştır.

BÖLÜM 4: SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu başlık altında, çalışmanın verilerinden elde edilen sonuçlar ve sonuçlara ilişkin öneriler yer almaktadır.

4.1. Sonuç

- Tarihsel süreçte, Tatar kelimesine farklı anlamların yüklendiği görülmektedir. Bu süreçte, Tatar adı, boy adı olmakla birlikte, Moğollar'ı, Kuzey Türkleri'ni, Kırım Hanları'nı ve Rusya'da yaşayan Müslümanları ifade etmiştir.

- Yır örneklerinin göç ve göçe bağlı özlem, hasret, üzüntü temalarını da işliyor olması, göçün Böğrüdelik Tatar Müziği'ni sözel anlamda etkilediğini düşündürmektedir. Böğrüdelik Tatar yırlarında “göç” kelimesi geçmese dahi, göç olgusunun izleri görülebilmektedir. Ancak, Böğrüdelik'te yaşayan Tatarlar'ın göç etme sebepleri, dil ve dinleri konusundaki baskılar olmasına rağmen, yırlardaki göç teması şikayet veya isyan boyutunda görülmemektedir. Böğrüdelik'te yaşayan Tatarlar'ın bu yaklaşımı, saha araştırmasındaki gözlemlerimize dayanan çıkarımlara göre, mizaç olarak uyumlu, mülayim ve İslâm dininin getirdiği inanç kaideleri gereği, “kader” bilincinde olmalarına bağlanabilir. Notasını sunamadığımız, ancak Böğrüdelik Köyü'nde sözlerine ulaşılan şu uzun küy, bu görüşümüzü destekler niteliktedir: *“Atladım ata / Sır vermem yabancıya / Oturdum geminin kenarına / Baktım suyun dibine / Su diplerinde hiç kar yok / Allah'ın yazdığı işe çare yok (AT)”*.

- Akli Sidçe Kümleginni isimli yırdan, *“Ezan okuyup kamet getirip / İsimlerini kim koydu”* şeklindeki ifadeye göre Böğrüdelik'te yaşayan Tatarlar'da isim koyma geleneği mevcuttur. Yırlarda verilen mesajlarda dil vurgusu yapılmamakla birlikte, çok büyük oranda Tatarca kullanılmıştır. Bu da Böğrüdelik'te yaşayan Tatarlar'ın dillerine olan bağlılığını simgelemektedir.

- Kültür-müzik içiçe geçmiş bir yapıdadır ve sözlü ürünler, kültür çatısı altındaki, devam ettirilen/ettirilmeyen gelenek, görenek, inanç ve inancı yansıtmaktadır. Verilen örnekler ve birçoğunda bu durumla karşılaşmıştır:

“Abziy” isimli eserin düşürgüç (bağlantı/nakarat) kısmında, birlikte müzik yapma geleneğinden bahsedilmektedir: *“Söyle dostum yurlayalım / Yüreklere kabartalım / Söyle dostum küyleyelim / Gönülleri süsleyelim / Sirkeleyip gönüllerden / Dünya meşakkatini atalım (AT)”*. Burada aynı zamanda, müziği bir terapi aracı olarak kullandıkları görülmektedir.

“Ak Bebbe” isimli ninninin varlığı, ninni söyleme geleneğinin olduğunu göstermektedir.

“Aklı Sidçe Kümleginni” isimli yırın, “*Beyazlı basma gömleğini / Yıkarsın da giymezsin (AT).*” sözleri, yırın ilk söylendiği dönemin giyim-kuşamının ne şekilde olduğunu göstermektedir. Beyazlı basma gömleğe kıymet verilip özel günlere saklandığı anlaşılmaktadır. Aynı yırın başka sözü, (“*Beyazlı basma gömleğinin / Yaka oymasını kim oydu (AT).*”) halk zanaatkârlığının yansıması olarak düşünülebilir.

Hani Bu Kızın Anası (Kına Havası) isimli yırdan anlaşılacağı üzere, kına gecesi/düğün geleneğinin olduğuna işaret etmektedir. Aynı şekilde bu gelenek, Böğrüdelik ve Böğrüdelik (2) yırının “*Yırlar yurlap garmun çalıp / Düğünler yaptığım ilimsin (AT).*” sözlerinde de kendini belli etmektedir. Bu yırdan geçen garmon çalgısı da kültürlerinde halen devam etmektedir.

• Böğrüdelik’te yaşayan Tatarlar’ın bir kısmı, göç ettikten sonra müziklerinde değişiklik/artış olmadığını dile getirirse de, “*Böğrüdelik Böğrüdelik / Benim doğduğum ilimsin / Yemeğini yiyip suyunu içip / Doğup büyüdüğüm ilimsin (AT)*” ve buna benzer birçok dörtlükten yapılan çıkarımlar, göç sonrası da yır üretimi yapıldığını göstermektedir.

• Yırlarda büyük oranda Tatarca kullanılmıştır. Fakat, “Hani Bu Kızın Anası” olarak geçen kına havası Türkçe söylenmiştir. Türkçe’yi kullanmaları, Anadolu’nun dil ve kültürüyle etkileşimde olduklarını ve kalıcı göçe bağlı olarak aidiyet duygularını geliştirdiklerini düşündürmektedir. Ayrıca çalgısal/enstrümantal ezgilerinin yok denecek kadar azınlıkta olması, sözlü kültür ürünlerinin baskınlığını göstermektedir. Bu durum, bu göçmen topluluğun duygularına bağlı olarak, sözel anlatıya olan ihtiyaçlarıyla ilişkilendirilmeye birlikte; ayrıca dans eşlikli oyunların az olması ve zamanla enstrüman çalan kişilerin azalması, şehir düğünlerine yönelmiştir. Bu yönelim, farklı müzik repertuvarlarıyla içiçe olmaları sonucunu getirmiştir.

• Yeni ses dizilerinin / makamlarının kullanılmaya başlaması, radyo, televizyon, plak, bant vb. müziğin yayılmasına olanak sağlayan araçların varlığı ve Konya havalisindeki müzik ortamlarının, müzik hafızalarını etkileyerek bu makamları kullanmaya meyillendirmiş olabilir. Bu süreç içerisinde, IV-VII. dereceleri olmayan Majör Pentatonik Dizi’ye, IV. derece eklenerek Sekstatonik (6 sesli) yapıya dönüşen ezgiler (Samavarna Tiz Kaynata, Alm’alırsın Aldanırsın) tespit edilmiştir. Pentatonik Dizi’nin Anadolu’da sıkça kullanılan (Arel) Çargâh Makamı Dizisi’ne dönüşme eğilimi, Böğrüdelik Tatar halkının da müzik belleğinin değişimini göstermesi açısından önem arz etmektedir.

- Böğrüdelik'te yaşayan Tatarlar'ın müziklerini devam ettirme çabası, bir grup kişi ile sınırlıdır. Bu da müzik kültürlerinin devamını sekteye uğratmaktadır. Bu kişilerden kimisi, müziğe farklı sözler uydurulması yöntemini; kimisi de yeni ezgilere anonim sözler kullanma yöntemini tercih etmiştir. Ortaya çıkan ürünler, çoğunlukta olan yüzdilik dilime göre genellendiğinde; daha çok pentatonik ses örgüsüyle gelişen (%68), 1 oktav ses sınırında (8 ses) gezinen (%41) ve DO karar sesinde kalan (%59) bir sisteme sahiptir. Sözel olarak da, hecenin daha çok (8,7,8,7) ölçüsüyle (%38), (a,b,x,b) olarak uyaklanan (%50) ve özlem, ayrılık, göç konularını işleyen (%63) bir oluşum sergilemektedir. Sonuç olarak, göç sürecinden günümüze yapılan mevcut anonim ezgilerin daha çok, Türk Halk Müziği'ndeki (ezgilerin sabit kalıp sözlerin değiştiği) "ayak" kavramı çerçevesinde, kalıp ezgi olarak kullanıldığı söylenilebilir. Buna bağlı olarak da, Böğrüdelik'te yaşayan Tatarlar'ın sözel olarak üretimlerinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, göç sonrası dönemde oluşturulan ezgilerin, Anadolu'da kullanılan makamlarla da oluşturulduğu tespit edilmiştir.

4.2. Öneriler

Tatar köy halkıyla yapılan görüşmelerde, kültürlerinin duyulması ve kültürel devamlılıklarının sağlanması konusunda sıkıntılarını dile getirmişlerdir. Bu doğrultuda; Böğrüdelik Köyü Kültür ve Dayanışma Derneği, Konya özelinde kalmayıp çevre illerde de yaygınlaştırılabilir. Bununla birlikte kültürün duyurulması ve gençlere aktarılması amacıyla gelenekselleşen festival, şenlik uygulamaları yapılabilir. Köye yapılan mevsimsel göçün yoğun olduğu dönemlerde köy geceleri düzenlenerek halk şarkıları seslendirilebilir. 90'lı yıllarda Murat Udmir tarafından Böğrüdelik Radyosu kurulmuş, ancak yayın devamlılığı sağlanmamıştır (Murat Udmir ile kişisel görüşme, 2019). Bu radyo kanalı yeniden gündeme getirilerek, halk şarkılarının gerek canlı, gerekse uygun ortam ve koşullarda sesli-görsel kayıtları alınarak radyo, televizyon gibi medya kanallarına aktarımı sağlanabilir.

KAYNAKLAR

Ağız Kopuzu Nedir?. Erişim: 13.01.2020. (<http://sadecemuzik.info/agiz-kopuzu-nedir/>)

Akalın, Mehmet. (1984). “Böğrüdelik Tatar Ağızı” *Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türklük Araştırmaları Dergisi*, Sayı 1, ss 55-150.

Aluç, Ümmügülsüm. (2019). *Tatar ve Başkurt Destanlarında Kadın*. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı. Afyonkarahisar.

Alptekin, Cahit. (2009). Ülkemizdeki Tatarlar ve Kökenleri. Erişim: 15.12.2019. <https://cahitalptekin.wordpress.com/2009/07/23/ulkemizdeki-tatarlar-ve-kokenleri/>

Behçet Kılınç ile kişisel görüşme, 2018, Böğrüdelik Köyü.

Behçet Kılınç ile kişisel görüşme, 2019, Böğrüdelik Köyü.

Beyhan Uğuz ile kişisel görüşme, 2018, Böğrüdelik Köyü.

Cihanbeyli Belediyesi. Erişim: 01.03.2020.

http://www.cihanbeyli.bel.tr/chbbld/yeni/cihanbeyli_Tarihce.asp

Çoban Öztürk, Ebru. (2015). “Tarih, Travma ve Kimlik: Ermeni Diasporada Kimlik ve Kimliğin Yeni Nesillere Aktarımı” *Ermeni Araştırmaları Dergisi*, Sayı 52, ss 141-167.

Enise Udmir ile kişisel görüşme, 2019, Böğrüdelik Köyü.

Ercüment Yıldırım ile kişisel görüşme, 2019, Böğrüdelik Köyü.

Erdem, Tuğba. (2019). Üçüncü ve Dördüncü Kuşak Göçmenlerdeki Etnik Kimlik Algısı ve Sembolik Etnisite. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 19/1, s. 27-36.

Erdener, Yıldray. (2017). *Tarihsel Süreç İçinde Etnomüzikoloji*. Erişim: 22.11.2019.<http://www.sanattanyansimalar.com/yazarlar/yildiray-erdener/tarihsel-surec-icinde-etnomuzikoloji/1505/>

Eriksen, Thomas Hylland. (2002). *Etnisite ve Milliyetçilik Antropolojik Bir Bakış*. (E. Uşaklı, Çev.). İstanbul: Avesta Basın Yayın.

Ersoy, İlhan. (2008). *Diaspora ve Kimlik: Eskişehir Ve İstanbul'da Yaşayan Kırım Tatarları'nda Çoklu Kültürel Kimliğin İfade Alanı Olarak "Tepreş"*. Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü. Müzikbilimleri Anabilim Dalı. İzmir.

Golden, P. B., (2002). *Türk Halkları Tarihine Giriş*, Çev. Osman KARATAY, Ankara: Ötüken Yayınları.

Göher Vural, Feyzan. (2016). *İslamiyet'ten Önce Türklerde Kültür ve Müzik Hun, Kök Türk ve Uygur Devletleri*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Göktepeliler.com. Erişim: 13.01.2020. (<https://www.goktepeliler.com/konular/png-mizika-antika-resimleri-arkasi-kesilmis-mizika-resimleri-arkasi-transparent-mizika-resimleri.156211/>)

Güngör, B., Kalafat, Y. (2011). *Türk Kültürlü Halklarda Türk-Tatar Halk İnançları*. Ankara: Berikan Yayınevi.

Güray, Cenk. (2017). *Bin Yılın Mirası Makamı Var Eden Döngü: Edvar Geleneği*. İstanbul: Pan Yayıncılık.

Güvenç, Rahmi Oruç. (1985). *Türklerde ve Dünyada Müzikle Ruhî Tedavinin Tarihçesi ve Günümüzdeki Durumu*. (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Joldoshev, Altynbek. (2013). Kabilecilik, Bölgecilik ve Etnisite: Kırgız Kimliği Üzerine Çalışmalar. *OAKA*, 8/15, s. 101-133.

Kalkan, Mustafa. (2014). Türk-Moğol Kavimleri Arasında Tatarlar ve Menşei Meselesi. *Türk Kültürü*, 393, s. 11-18.

Kırımlı, Hakan. (1996). *Kırım Tatarlarında Milli Kimlik ve Milli Hareketler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Mirzaoğlu, Fatma Gülay. (2015). *Halk Türküleri*. Ankara: Akçağ Yayınevi.

Muhittin Okutan ile kişisel görüşme, 2018, Böğrüdelik Köyü.

Muhittin Okutan ile kişisel görüşme, 2019, Böğrüdelik Köyü.

Murat Udmir ile kişisel görüşme, 2019, Böğrüdelik Köyü.

Ocaklı, Arzu. (2003). İdil-Ural Bölgesinden Türkiye'ye Göçler ve Nedenleri (XIX.-XX. yy). *Tatarlar ve Tataristan: Dünü, Bugünü, Yarını Sempozyumu*, İstanbul.

Orhan Udmir ile kişisel görüşme, 2019, Böğrüdelik Köyü.

Öğüt, Evrim Hikmet. (2019). Göç, Kültürel Bellek ve Müzik: Geçici ve Yeni Gelen Göçmen Topluluklar Örneği. *X. Uluslararası Hisarlı Ahmet Sempozyumu*, Kütahya. s. 136-141.

Öner, Mustafa. (2018). Tatarlarda Milli Kimlik ve Folklor. *Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi*, 11/24, s. 252-259.

Özbek, Hanefi. (2015). Türk Müziği ve Terapideki Yeri: Bilimsel Perspektif. *Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi*, 34, s. 100-103.

Özgür, Ülkü. (2001). Pentatonik Müzik ve Dünya Müziğine Etkileri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. XIV/ 1, s. 85-92.

Rahmetullah Kurtaran ile kişisel görüşme, 2018, Böğrüdelik Köyü.

Rahmetullah Kurtaran ile kişisel görüşme, 2019, Böğrüdelik Köyü.

Repertükül. Erişim: 15.07.2020. (<https://www.repertukul.com/MUHAMMET-SANCAGI-ALMIS-OTURUR-7>)

Santur, Meltem Emine. (2004). Evlenme Adetleri. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırma Merkezi*. Erişim: 17.04.2020. <http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/27.php>

Saygun, Ahmet Adnan. (1998). Türk Musikisinde Pentatonizm. *Halkbilimi Dergisi*, Sayı 6 (Yaz), s. 2-10.

Sebahattin Orhan ile kişisel görüşme, 2018, Konya.

Sebahattin Orhan ile kişisel görüşme, 2020, Konya.

Seviye Udmir ile kişisel görüşme, 2018, Böğrüdelik Köyü.

Seviye Udmir ile kişisel görüşme, 2019, Böğrüdelik Köyü.

Seviye Udmir ile kişisel görüşme, 2020, Böğrüdelik Köyü.

Şahin, Liaisan. (2008). Tatar-Başkurt İlişkileri: Sorunlar Gerçek mi, Yapay mı?. A. M. Dünder, İ. Kamalov ve A. M. Özyetgin (Haz.). *Tarihten Bugüne Başkurtlar Tarih, Dil ve Kültür Üzerine İncelemeler* (s. 50-68). İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Tomilov, N. A. (2013). *Batı Sibirya Türkleri*. (A. Batur, Çev.). İstanbul: Selenge Yayınları.

Topsakal, İlyas. (2017). *Sibirya Tarihi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri. Erişim: 16.04.2020.
<https://sozluk.gov.tr/?kelime=temiz%20kalpli>

TÜMATA. (t.y.). Erişim: 16 Mayıs 2019, <https://tumata.com/muzik-terapi/pentatonik-muzik-ve-etkileri/>

Yıldız, Fırat. (2013). “Diaspora Kavramı: Tarih, Gelişme ve Tartışmalar” *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 18, s. 289-318.

Yeşil, Yılmaz. (2015). “Ağız Kopuzundan Çene Arpına; Türk Enstürmanının İzinde” *21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4/12, s. 191-199.

Yıldırım, Kürşat. (2012). Tatar Adının Kökeni Üzerine. *Türkiyat Mecmuası*, s. 171-190. Erişim:09.12.2018. <http://www.dergipark.gov.tr/download/article-file/173075>

Yılmazkol, Nazmi Oğuz. (2009). *Salihli Dombaylı Köyü Geleneklerinde Oyun ve Müzik Uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Halk Oyunları Anabilim Dalı. İzmir.

Zaripova Çetin, Çulpan. (2005). Tatar Türklerinin Düğün Geleneği. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 2/3, s.92-119.

Zaripova Çetin, Çulpan. (2008). Tatar Türklerinde Cenaze Merasimleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17/1, s.155-168.

EKLER

EK-1 Seviye Udmir'in 100. Yıl Destanı

-1-

Yüz yıl önce idi bu yaşananlar
Türlü nedenlerle aldılar karar
Türkiye'ye göç etmekte muratlar
Belki alın yazı belki de kader

-2-

Gönüllere od düşmüştü bir kere
Gitmekten başka yok artık çare
Cesaret aldılar imandan can pare pare
Kalplerde açıldı kapanmaz yare

-3-

Vakit sabah mıydı belki akşamdı
Hazırlıklar yapıldı evrak tamamdı
Bırakılacak olan maldı, mülktü, vatandı
Zavallı ecdadım buna nasıl dayandı

-4-

O gün evlerinde son aşını yiyip
Allah'a sığındılar kerimdir deyip
Evlerden çıktılar birkaç eşya yükleyip
Geldiler kavil yerine birbirini bekleyip

-5-

Limana ağır ağır bir gemi yanaştı
Gideceklerle kalanlar birbirine karıştı
Orada herkes birbiriyle çok zor vedalaştı
Onların feryadı arş-ı semayı aştı

-6-

Bismillah diyerek gemiye bindiler birazı
Kiminin kalmıştı oğullarıyla kızı
İndi yüreklerine gayet ince bir sızı
Sabretmek gerekti haktan idi bu yazı

-7-

Gemiyle uzun bir yolculuk başlar
Dilleri lal olmuş eğilmiş başlar
Akıyor gözlerden sel gibi yaşlar
Dayanmaz bu acıya dağlarla taşlar

-8-

Gemide iki de yetim var, yürek yarası
Yaşları var belki beş belki on arası
El ele tutuşmuş bakıp ağlar amcası
Ölmüştü onların zaten, anası hem babası

-9-

Nevaleler birer birer tükendi
Kimi yaşlı idi kimi daha bebekti
Bir de buna hastalıklar eklendi
Vadeleri yetip ömürleri tükendi

-10-

Attılar denize, kalsa ondan daha zor
Çırpınıp anneleri, haktan sabır diliyor
Kalmak istemiyor sanki bırakılan meftalar
Geminin arkasından dalgalarla geliyor

-11-

Buna bakan kardeşler feryatlarla ağlaşıp
Teselliler kâr etmez, dertlerini paylaşıp
Sarıldılar birbirlerine yine de kucaklaşıp
Geliyordu gemi de hedefine yaklaşıp

-12-

Türlü meşakkatleri, sabır ile aştılar
Görünce Türkiye'yi sevinç ile coştular
Geldikleri yer İstanbul, limanına yanaştılar
Artık bundan sonra yeni bir hayat başlar

-13-

İndiler birer birer yorgun bitkin bedenler
Bu inenler senin ninen ile dedenler
Bunca zorluklar ile bunca cefa çekenler
Yanmaz inşallah öbür alemde bu tenler

-14-

İndikleri liman şimdiki Anadolu kavağı
Neredeydiler bilmiyorlar ne yakını ne de
ırağı
İslambol diyerek öptüler defalarca toprağı
Hicret etmişti onlar gönüllerinde İslam
sancağı

-15-

Bir müddet kaldılar rüya ile gerçek arası
Gelmiş idi artık yurt bulmanın sırası
Orası mı olsun yoksa münasip mi burası
Derken geldiler nasip imiş Konya Ovası

-16-

Getirmiş onları Türkiye'ye bir bilge kişi
Artık bundan sonra onlara Allah, onların işi
Çalışmak gerekti takıp tırnağa dişi
Yavaş yavaş duyuldu etrafta bunların gelişi

-17-

Beğendiler köyü böğründen su çıkıyor diye
İsmi koydular kararla olsun Reşadiye
Suyu bol, burada rahat yaşarız diye
Edilmişti bu yerler ecdadına hediye

-18-

Hükümet vermişti orda onlara iskânı
Yapıldı evleri, kurdular barınmaya meskeni
Havası suyu başka hiç bilmezler lisanı
Bilinmez ne yazılı neler bekler insanı

-19-

Binbir zorlukla geldikleri ülkede
Savaş başlamıştı heyhat şimdi de
Ne de güzel umutları vardı belki de
Ama akıl almaz işler başa geldi de

-20-

Gittiler gençleri cephelere gönüllü
Değil miydi zaten fani dünya ölümlü
Yarım olan gönülleri bir kez daha bölündü
Dün bugün değildi kurtuluşun günüydü

-21-

Ayrılıkla yoğrulmuş ömürleri yazılı
alınlarda
Yaşlılarla kadınlar kaldı sabi çocuk da
Kimi anne karnında kimi ise kucakta
Issızlık çöktü köye duman tütmez ocakta

-22-

Kalanlar boş durmadı pişirdi ekmekleri
Gönderdiler orduya yesinler diye askeri
Düşman belli yakındı gelirdi top sesleri
Olmalıydı onların da vatanda emekleri

-23-

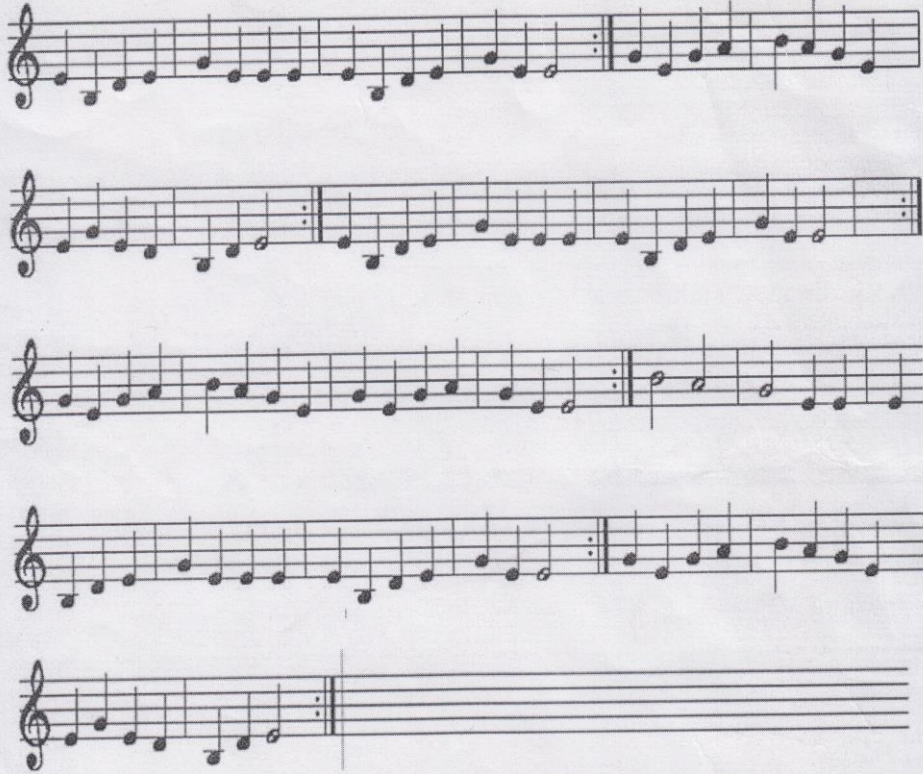
Buruk bir sevinç vardı harbin bittiği vakit
Dönmediler birçoğu olmuşlar idi şehit
Gazi olup dönenler on, on beş tane yiğit
Bu kutsal görevlerini gökte Allah'ım şahit

-24-

Sevinmelisin oğul böyle güzel vatan var
Övünmelisin oğul böyle kahraman atan var
Toprağın altında şehit olup yatan var
Bayrağın rengine al kanını katan var

Abziy

Súz : Anonim
Kúy : Sebahattin Orhan
Kaynak : Mecen Güner
Konya 1992

Yälfär yälfär yäller isse
tigärmen tartılamıgen
yäget üsä kartaymasa
nušta kartaytamıgen

Eyte abziy yırlayık
yüreklernä yallayık
eyte abziy küyleyäk
küñüllernä şaylayık
kagıp sügıp küñüllerden
nuştalarını taşlayık

Bäyıl gilgen maşıneler
yeşälmıgen kükmıgen
ütken ümăr ütöp gittä
kalgan ümăr küpmıgen

EK-3 Sebahattin Orhan Yazımı Böğrüdilik

Búğrädiläk

Súz : Sebahattin Orhan
Küy : Anonim Sikärtmeç
Danışman: İsmail Hakkı Askar
Búrdiläk 1987

4/4

Bug rä

di ik Bug rä di läk minär duvğan iläm sään A şır a-şap bú-
vür a-şap du-sip úsken iläm- sän

**Búğrädiläk Búğrädiläk
minär duvğan ilämsän
aşır aşap suvır açap
dusip úsken ilämsän**

**Búğrädiläk Búğrädiläk
gúsäm açkan ilämsän
ine digen ata digen
yır yırlagan täläsän**

**Búğrädiläk Búğrädiläk
kızlar súygen ilämsän
yırlar yırlap garmun tartıp
tuylar kılğan ilämsän**

4/4

Dakmak-Çişme

Súz : Aronim
Kúy : Anonim
Kaynak : Mustafa Ayhan
Derleme : Sebahattin Orhan
Búrdiläk 1987

Dav as- tir- da del as- tir- da salkın çişme tü- ge-

rek u- çup be-ri kü-na- rit-tem e- ger bil- sam kü- ge- lek

Dav astında dal astında
salkın çişme tügerek
ucup barıp kunar itäm
eger bilsam kügelek

Çişmege de suvga baram
küyentenä yüklenäp
suvga barıp dikpär bıla
sinä gürärgä baram

Alıp bireyän altın tarak
mañlay çaçıñ tararga
yüzleräñde nurlar barguy
kıymim siñä kararga

Alıp birseñ altın tarak
tarar itäm mañlay çaç
yüzlerämde nurlar bılgaç
sin yüzüme karagaç

Alıp bireyän kıyış kalpak
giyer bılsañ sin saklap
alıp çıgayın sahralarga
yatar bılsañ kucaklap

Alıp birseñ kıyış kalpak
giyer itäm min saklap
alıp çıksañ sahralarga
yatar itäm kuçaklap

Çişme düpte tabıştıқта
tatlı súzler atıştıқ
gülüp uynap yırlaştıқта
bärbärbäzke yaraştıқ

Ettettül

4/4

Súz : Anonim
Kúy : Anonim Ettettül
Kaynak : İzzet Yıldırım
Derleme: Sebahattin Orhan
Búrdiläk 1988

At- ka män- señ si-
Yır- yır- la- sañ ç-

ke- rap män at- niñ bi- län tal- di- np
bar yır-la kız yü- re-gän yan-di- np

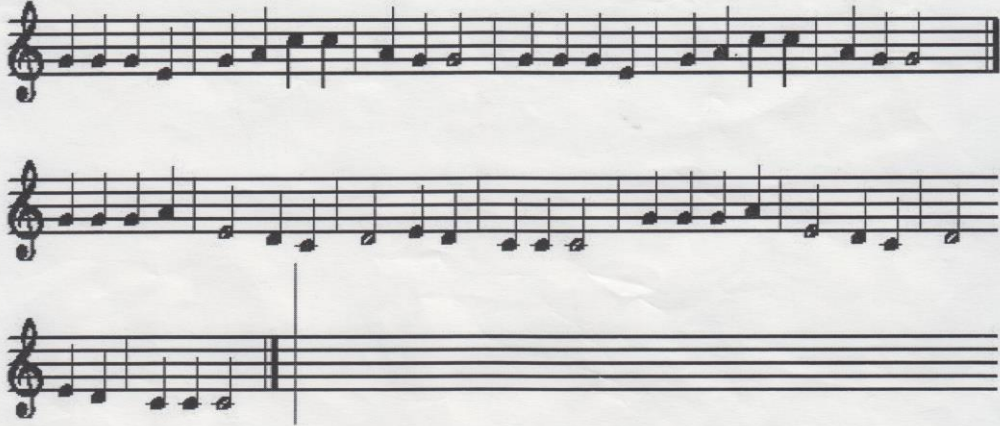
**Atka mänseñ sikäräp män
atniñ bilän taldırıp
yır yırlasañ çiber yırla
kız yüregän yandırıp**

**İkä cäbäk bär kurasta
uynar çüpläk başında
kızlar onyättä yeşände
uynar yägät kaşında**

**Yägät yäge yären atnı
kızarıp kuyaş çıkkanda
yägät kızka aşık bıla
karayıp miyık çıkkanda**

4/4 Yäznekey

Súz : Anonim
Kúy : Anonim
Kaynak : İ.Hakkı Askar
Derleme : Sebahattin Orhan
Bürdiläk 1987

B ; Kar yumarlap niyge attıñ yäznekey
Y : direseñnen nik baktıñ baldızım yalgızım

B. Bärnä dügä bişnä attıñ yäznekey
Y: Yeş yüreknä nik yaktıñ baldızım yalgızım

B : Uñ ayagıñ niyge kekriy yäznekey
Y : Sinä äzlep yürgenke baldızım yalgızım

B : Uñ parmagın niyge kekriy yäznekey
Y : Altın katmış katkanka baldızım yalgızım

B : Baldız alıv yazık diyler yäznekey
Y : Ebeñ úlgeç yariy diyler baldızım yalgızım

Süyüp alıv, süyüp barıv dustlarım
peygamberlerdin kalgan dustlarım dustlarım

EK-7. İrfan Gürdal Yazımı Appak Edim (İrfan Gürdal, Hoş Gildiniz Siz Bizge yırının ezgisini, farklı sözlerle derlemiştir.)

KÜLTÜR BAKANLIĞI
TÜRK DÜNYASI MÜZİĞİ TOPLULUĞU

REPERTUAR SIRA NUMARASI:384

KAYNAK:HACI İZZET YILDIRIM

DERLEYEN:İRFAN GÜRDAL

Böğrüdelik Köyü Tatar cırı

APPAK EDİM

AP PAK E DİM AK KAZ E DİM SU SUZ YER DE

4 KA RAY DIM AP PAK YÜZ LÜ BA LA E DİM

7 HAS RET BİR LEN SAR GAY DIM

APPAK EDİM AKKAZ EDİM
SUZUZ YER KARAYDIM
APPAK YÜZLÜ BALA EDİM
HASRET BİRLEN SARGAYDIM

KARA LİNİT KARA LİNİT
KARA SAÇIN ÖRERGE
KARA LİNİT KANAT BOLSA
BARAM SİZNİ KÖRERGE

AKLI SICÇE KÖLMEGİNİNİNG
YAKA OYMASIN KİM OYGEN
AZAN AYTIP KAMET TÜŞÜRÜP
İSİMİNİ KİM KOYGEN

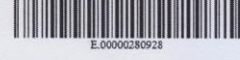
ORAK URGAN YERLERİM
BİÇEN ÇAPKAN YERLERİM
KÖK ÇİÇEKDEY KÖKREP KALDI
TUĞUP ÜSKEN İLLERİM

Etik Komisyon İzni

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Tarih: 15.10.2018 11:13
Sayı: 35853172-755.02.06-
E.00000280928

Sayı : 35853172-755.02.06
Konu : İzanruba KIRAN Hk.

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz Geleneksel Türk Müzikleri Anasanat Dalı Öğretim Üyesi **Prof. Dr. Ayten KAPLAN** danışmanlığında yüksek lisans programı öğrencisi **İzanruba KIRAN** tarafından yürütülen "**Konya-Cihanbeyli-Böğürdelik Tatarları'nın Halk Ezgileri ve Zaman İçindeki Değişimi**" başlıklı tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **09 Ekim 2018** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Rahime Meral NOHUTCU
Rektör Yardımcısı

Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara
Telefon:0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992 E-posta:yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet
Adresi: www.hacettepe.edu.tr

Sevda TOPA T

